

Kleine kosmologie

Albert Helman

bron

Albert Helman, *Kleine kosmologie*. Amsterdamsche Boek- en Courantmij, Amsterdam 1947

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/helm003klei01_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

Inwijding

Opdracht

Indien wij mensen als de sterren zijn, ben ik een dubbelster, een die wel eigen banen volgt, maar steeds omcirkeld wordt door een gezelschap, die minder schittert, maar veel groter is. Van geen van beiden kan men zeggen wie den ander leidt door velden van oneindigheid; zij kleven samen, toch gescheiden door de ruimte die vervuld is van hun straling, stootkracht en aantrekking.

Wie bracht hen eens samen? Welk noodlot smeedde hen aaneen? De dubbelster volgt snel en weifelloos haar weg en stelt geen vragen. Maar wij, in een zeer droeve tijd geboren, waarin de waarden dezer aarde onverdraaglijk zijn, zien in vertwijfeling naar antwoord om, op vele raadsels. En alle pijn van ons gebogen-gaan leert weer het hoofd oprichten, vreesloos door de stad die gans verduisterd is te dwalen, en opziend naar de sterren leed en leven te vergeten.

De donkere weiden staan door alle nachten heen in volle bloei, en elke ster is wijsheid. De Melkweg is een meer vol sterrenkroos, met hier en daar een waterlelie half weggedoken. Dat is het nieuwe landschap van de ziel, waarin wij nu getweeën gaan, op zoek naar ondoorgrondelijke polen van geluk, op weg ter zelfverwerkelijking. En wat hier wordt gezegd van deze hoge wereld die zo waar is als de aarde waarop onze voeten staan, zijn slechts de stamelingen van verdoelden dezer wijde velden.

Hier is het stil en hier is eindelijk vrede, tussen schimmen, zachte dieren, vreemde dingen. Ons zijn helaas de dingen liever dan de mensen, want zij zijn schuldeloos. En deze aarde is zwart en vormeloos van schuld geworden.

Een vlucht? Ik vluchtte niet alleen... En daarom wordt dit klein journaal van snelle hemeltochten opgedragen aan de vastgeketende, de stoorloos om den ander heen roterende, de zuster-ster bij deze verre vlucht,
aan jou,

□ στ□□ων παντων □ □□λιστος.

DE SCHOONSTE ALLER STERREN.

De windstreken der ziel

Nu leg ik ter bezwering uitgestrekt dit lichaam, in de richting van zijn pool, de armen wijd gespreid naar Oost en West. Dan is de ziel omringd door al de twaalf punten van het Groot Heelal: de vier die in de Onderwereld zijn als pijlers van een Dodenstad, door tunnels, grotten, zalen ondergraven, zoals Londen of Parijs, en waar nog bleke heugenis aan 't ver Verleden huist; voorts de vier hoeken van dit wereldveld waarop wij daaglijks gaan en uitzien hoe het spel van ons bestaan zich afspeelt, als dat van insecten die op 't water drijven, of dat van de zomerzaden die verwaaien op de wei; en boven, breed uiteenstaand, de vier stutten van de hemeltent, waarop het firmament van zon en sterren geborduurd werd tot het voordoek van een feestzaal, dat voor 't oog van 't volk verbergt het groot gelag der goden, wier gezang slechts met het vaag geneurie van de sferen tot ons doordringt.

In de navel van die dobbelsteen der cardinale punten rust de ziel thans, broze pit in deze rijpe vrucht van worden en vergaan; een kiemcel in het wereldei, die opgehangen aan de hagelsnoeren van het lot, het evenwicht zoekt, door te drijven en heel stil te blijven; aangetrokken, afgestoten door de machten boven en beneden, saamgedrukt, uiteengerukt door de magneten links en rechts, aan hoofd- en voeteneind, als in een web van krachten die elkander wederstreven en tezamen toch het ingewikkeld willen dezer wijde wereld weer naar binnen stulpen in de ziel.

En uitgestrekt op dit prokrustesbed van mijn bewustzijn, waar alzijds de heersers staan der hoeken, twaalf reuzen die dit bouwsel stutten van de oudste tijden tot de jongste dag, besluipt mij, klein eerst, maar dan langzaam groeiend tot een machtig zwellen, het besef, dat ik het middelpunt ben en de Dertiende der Reuzen, hij die zorgt voor juiste maat en afstand, voor het weten van de ongenaamde waarheid dezer wereld.

Zie, de kracht die uit de kleine kern naar buiten vloeit en

haar weer uit de wereldhoeken toestroomt, haar omwikkelt, wegstraalt en weer inbuigt, als het licht een diamant, een centrum-ster die het heelal doorzweeft, - deed nu de ziel ontluiken in dit murwe lichaam, tot een roos van etherlichte kleuren, die zich oplost in een fijne geur of tot een witte vogel welke snel omhoogwiekt en alleen nog suizelend in sterfelijke oren overlaat het ver gerucht waarmee hij hoge wind en wolken achterhaalt...

Terwijl het vege lijf verzinkt in het verweekte vlak, en in de schachten van de onderwereld wordt gezogen, waar middernachtelijk duister heerst om de geraamten der geslachten die geweest zijn en wellicht nog wederkomen.

Zo toch streeft de mens naar alle streken van kompas en astrolabium, en vult zijn adem deze zeepbel die zijn wereld heet, en die - hoe ver zij drijft, hoe groot zij zwelt - ons afgescheiden houdt van 't lege Niets der Goden.

Kon die adem dan geen teug zijn van wat zich ook buiten het opalen vlies, in ademloos verwachten van het springen van de bel, verliest... om telkens weer te keren in een nieuwgeboren ziel?

Wereld-reizen

Gij hebt, zoals de dichter zegt, uw wereldreis al afgelegd, nog vóór gij zijt vertrokken, en zijt van elke reis terug nog vóór gij aanvingt weg te gaan of al reisvaardig waart. De wereld toch is veel te klein voor wie der wegen eenderheid, de eeuwigheid van berg en land en ongestâge zee erkent. Wie wegwiekt op verlangen's vlucht, is spoedig uit het continent waar povere aardewezens gaan en over bange levensbaan de duistere karavanen achter grijze einders duiken.

Daarom blijft menigeen ook thuis en sluit zich op in stille kamers, leest oude boeken en vergeelde brieven na, laat spinrag 't uurwerk overwoekeren, dat lang al niet meer slaat, en zit alleen onder de trouwe lamp, terwijl daarbuiten in de nacht de dood aansluit, als een die weet dat hij toch niet te laat komt, wijl hij wordt verwacht.

Dan zijn er nog de stillen in den lande, die staan waar zij geplant zijn, blijven groeien waar 't toevallig zaad zijn wortel schoot, hun schamele huis en haard gebouwd, hun kinderen ter school zijn, en zij zelf de school des levens volgen als een leerzaam avontuur dat nimmer zich herhaalt. Zij blijven in hun straat en in hun stad, wijl zij geen grens erkennen en beseffen: hier is overal, wat thans is zal ook morgen wezen, gelijk 't eergister was. Zij graven waar zij staan, want overal is goud...

Maar uit die plakkers wordt somtijds een prins geboren, een Argonauten-zoon, die droomt van een nieuw rijk, waar men een draak verslaat om 't gulden vlies te winnen en een prinses uit heksenmacht verlost; waar men nog onbekende landen, een witte poolstreek en de berg kan zien met marmeren tanden, die happend stukken wegbijt uit de oceaan. Had hij 't gevleugeld paard slechts, of het schip van Sint Brandaan, of Aladdin's tapijt...

En dromend tast hij door de dagen, en voelt zich 's nachts pas thuis, als hij ontdekt hoe alle landen klankloos trekken langs zijn oog, terwijl hij stil blijft kijken door het hoge zolderraam. Zo reist hij tussen sterren, geeft aan elke groep zijn

naam, en vorst steeds verder naar de helle lichtjes, die in alle nachten komen en weer gaan, steeds meer, steeds hoger, dieper, verder, tot een ruimte die zich openspert en uitstort in oneindigheid.

Dit is het ware reizen, dit het beste avontuur; dit maakt van gapers wijzen en van zevenslapers dichters op den duur. Hier zijn geen grenzen, glipt ge van het ene rijk in 't andere, heeft wel elke ster zijn vast domein van eeuwenlange lichtreis en van cirkeling die in zichzelf sluit, - maar nergens is een eindpaal, nergens meer een hand die 't verdergaan verbiedt. Men vraagt van u geen paspoort, enkel dat ge ziet en even zint; geen ander teergeld dan dat gij de penninkskens van uw ontroering nedertelt en met de eenvoud van een mus pikt van het hemelkruim. Laat uw obool gerust de tong bezwaren en tot zwijgen dwingen.

De wereld reist, bereist uw hart, en gij staat stil; of zo ge wilt, 't is uw planeet die nu uw vogel Rok, uw Pegasus, uw wonderschip geworden is, waarmee gij zonnestelsels, galaxieën, kosmosstapelingen snel bereikt...

Om, evenals de dichter zei, 'van elke reis terug, nog eer de reis begon,' de eeuwigheid te achterhalen en te winnen op de tijd, en jonger weer te keren dan ge gingt. Want slechts wie zingt en zingend aan dit tranendal ontstijgt, verkrijgt de prijs der ware zwervelingen: iets van de oneindigheid te proeven in dit klein domein, waar onze sterfelijke voeten staan.

Het boek des hemels

Een der meesters van de sterrenkunde zegt: ‘Kom in de zalen van mijn bibliotheek met vijfmaal honderdduizend boeken, en vlij u neer in deze diepe stoel, en vang dan aan met een der folianten; lees ijverig en snel, en wend bij iedere minuut het blad. En zo gij nacht aan nacht, van de avond tot de ochtend met een gretig oog de letters tot u neemt, en bij uzelve denkt: een ster voor elke letter, dan hebt gij hen in zevenhonderd jaar geteld. Een ridder van zijn Kruistocht thuisgekomen, begon aldus te lezen, en heeft vandaag pas 't laatste boekdeel toegeslagen. Zo groot, neen, groter nog is 't sterren-tal.’

Slechts enkele van hen ontvingen namen, slechts enkele werden beelden voor 't beschouwend oog. Doch elke, ook de kleinste, is heel een wereld, een oer-oud licht, een zon, een eigen Zijn. Daarvan ontraadselt niemand de geheimen, weet niemand de oorsprong, noch het verre doel. Toch worden ze in het glas gevangen, dat hun gewicht, hun baan, hun warmte en lichtkracht meet, - berekent ons klein brein hun diepste wezen en onderkent hun wet, hun samenhang.

Zodat de kern-ster van dit ontzaglijk wijde niet groter is dan vuist en hart en hoofd. De mens is maat van alle dingen, hoe ver hij reist, hoe snel zijn geest ook gaat. Zeer weinig weet hij, maar te zekerder dit éne: dat hij de god is die dit groot geheel, waarin hij zelf als mug is opgenomen, almachtig opneemt, peilt en schat. Hij is het hefboompunt der weegschaal van heelallen, de mijlpaal van de Melkweg en het oog dat nevelen van werelden doordringt, ze sneller dan hun vaart kan achterhalen. Ontdek uw ster, uw Zelf dan, o mens!

Symbolen

Niet zoals eenmaal Zoroaster werd geboren, een glimlach op 't gezicht, de handjes uitgestrekt naar een bevriende wereld, - maar met een grijze ernst vanaf de eerste dag, en peinzend daarna over vele raadsels, bleef kleine Psychè, oud in prille jeugd. Een blinde boreling nog, arme vondeling, vergeten neergezeten op de weggestelde molensteen, tegen de tombe der onsterfelijken, waaraan de weegschaal, 't uurglas en de doodsbel hangt.

Niets ziet het kind nog van de verre stad aan zee, komeet-verlichte lucht en regenboog op de achtergrond. Maar aan zijn voeten waakt, nog steeds in diepe slaap, een brak. En strak naast deze hond, in pijnlijke onaanraakbaarheid, snijdt in de wereld ordening en perk, de polyeder van graniet, een zinloze verzinnelijking; ligt ook de bol der aarde als een metalen kogel, bij 't gereedschap van de bouwers, achteloos gebruikt voor veel vergeefse monumenten.

Wie verstaat dit als een maat voor 't mateloze, vorm van chaos, schijn van al wat vlood, tot stof werd in de molens van de tijd? En welke wind drijft de woestijn der eeuwigheid aan onze drempel samen tot materie? Is het leven een samoem die opkomt uit de verre horizon?

Wacht een weinig; alles stokt en wacht een wijle in ademloze spanning, daar dicht bij het blinde kind van Dürer's prent is neergestreken, onuitsprekelijk zwaar en groot, in kleed van zwarte taft, met donkere vleugels en bekranst, de engel der Melancholie, - een moe en avondlijk gerucht, dat bij het slapend dier en 't peinzend wicht zich als een schaduw op de grond gezet heeft en geen woord zegt, maar het hoofd gevlijd aan kniegesteunde arm, slechts uitstaart naar hetgeen afwezig is: de zin van maat en tijd en ruimte, waar het kind in zijn onwetendheid om treurt, en waarvan onbewust, de hond zijn leven voortdroomt. Lome spanning, wegende bevlieging, zachte pijn van onherroepelijke uren spreidt dit stil getuur om de figuren van verloren wereldhoek vol alledaagse dingen.

Maar onmerkbaar, onder 't staren dat een zien is zonder zien, een binnenwaarts uitvliegen, vouwt de rechterhand van de engel Melencolia de benen van een passer open, - kleine wijzers op de klok der ruimte, - en beschrijft gewichtloze, voldongen cirkels die de wereld vangen; zonder omzien naar het magische getallen-bord, waarop vermoedens van geheime samenhang, verhouding, som van al en aftrektal der ontoereikendheid zijn vastgelegd. Want al het cijferloze meten is melancholie; het zich verliezen in de diepe wateren der gedachte-omvademing, het vlieden op de wiek van wolkenzwaar verlangen om uit wijde kringen de oorsprong van verloren tijd, de buitengrens der ingeperkte ruimte te achterhalen, in te dringen in de ledigheid die mond en schoot van alle wezen is.

Lang blijft de zwijgende engel waar de nacht omlaagzijgt en het hart zijn sappene zachtjes voelt vervlieten, maar misschien het kind zijn wimpers opslaat en gaat zien, als op de wiekslag van Melancholie, die in de nacht is heengegaan om 't eigen staren na te dwalen, late schaduw af te schudden, 't kind plots weder kind wordt, en omlaaggeklauterd naar een werktuig zoekt, om waar het bouwgereedschap lag, een kinderlijker speelgoed, dingen van een onbegrijpelijke glans te vinden: astrolabium, armilla, zonnewijzer en kompas. Verlokkend rinkelen en blinken ze in de nacht.

Straks zal het met zijn nocturnaal de steile leer bestijgen naar 't terras der tombe. Niemand zal meer kathedralen bouwen; pyramidepunten, vlakten en balkons zijn ons voldoende.

Op de grafsteen-top, vanwaar 't de starren voor het eerst beschouwt, zal Psychè, eindelijk de verblinding van het droef gepeins verliezend, iets meer van de zin verstaan dezer onardse, buiten-menselijke verschieten, wijl ze *ziet*, en sterrentaal, de hiëroglyphen Gods, het wiggeschrift des hemels leest, en van het telraam der Ontelbaarheid getallen die méér zijn dan woorden, eigen eeuwigheid uit verste werelden haar aanwaait, - in een boodschap vol extatische melancholie.

Mathematica mundi

Onmeetbaarheid; getal dat eindeloos zichzelf deelt en nooit tot eenheid komt; een simpele gedachte dansend op de oergrond aller dingen, totdat zij zichzelf vermenigvuldigt in de ontelbare hoeveelheid van al 's werlds halmen, korrels, cellen, vonken, waterdruppelen. Ongelijkheid, die de zin is der gelijkenis en functie van gelijk-zijn in onvergelykbaarheid; identiteit van tegendelen, permutatie van het Ik, limiet van Al-het-Andere.

O, rekenkunst der eindeloze reeksen van herhaling, uit het staag zichzelf delen onzer diepste eenzaamheid geboren, raadsel onzer spiegeling en arbeid waarin wij het rythme van ons kleine Zijn bepalen naar de maatgang van een harteklop, een polsslag, drie, vier ademteugen, een verlangen dat ons uitdraagt over alle graven in de bedding der oneindigheid. Onafgebroken hersentrilling...

O, kunst der trage wandelaars, - begonnen waar? en hoe? En na de onverhaalbare, de niet te achterhalen aanvang zachtjesaan versnellend, hijgend door een bronst die uit de leden zwelt, door hartstocht om zichzelf herhaald, verduizendvoudig weer te vinden, - en dan traag, al trager te verstillen... tot het einde. Waar? en hoe? Terwijl wij allen - dit wat is geweest, en is, en zijn zal - slechts een mythe werden (over tekentafels, rekenliniaals geblazen als zeer fijne as) een mythe slechts de luisterenden toegefluisterd tussen sterren, tussen electronen en atomen dezer electronenwerelden in een verweesd heelal. Of zelfs dat niet meer?

Melancholie der cijferaars. En tóch te leven... (onderwijl de lentes draven naar de catastrofe van de winternacht)... En tóch te sterven (onweerhoudbaar, om uiteengerukt te worden als een kind dat zich verwildert vastgrijpt aan locomotieven-davering)... Te sterven - leven is ontredderd sterven - maar dan langzaam, zoals don Sebastiao, de jonge Portugese vorst, het zei: 'Morir, pero despacio.' *De espacio*; aan ruimte en verruiming en vervluchtiging. Daar ook dit klein heelal, dat in de kooi van ribben zit ge-

vangen, ingeprest ligt in de schedeldoos, zich uitdijt, wijd wordt als de sterren en de sterrenlevels en de wind waarin die levels tot het Niet verwaaien, tot gelijke mythe als die van insect en van infusiedier.

Wij weten niet, wij tellen slechts, in zinloze jacht naar het getal, het ondoorgrondelijke. En waarlijk, welke vreugde is groter dan die van het tellen, en van onze fouten het vertellen, en opnieuw te tellen, alle wonderen, alle schrik, verbijstering, extase, wellust, schrompeling, verdwijnen en herboren worden, telkens weder! Ongerekend de seconden, uren, dagen, levensjaren; tijdeloos, want alle tijd werd ruimte, en alleen verwijding geldt, is weg-ter-eenheid, is vereniging, het hoogste tellen dat niet verder komt dan Een... *Ook gij zijt slechts dit ene.*

Hierom nog alleen te leven en hierom geleidelijk te sterven en desnoods terug te komen, te vervallen tot atomen of te herbeginnen als oneindig-kleine lichtgolf, spelend op de kam der mogelijkheden; hierom pijn te lijden of verheugd te zijn in het bewustzijn van een maat en een getal, onszelve te vergapen aan de inhoudloze cijfers, en de diepe kloof bij elke stap aan weerszij, al die peilloos-diepe sneden niet te achten, noch de telling van oneindigheden en de door verbeelde kromming niet meer te betasten ruimte die gevuld moet worden, wijl begrenzing om vervulling vraagt. Zo staat een kind aan 't strand en dempt de oceaan met scheppen zand, en stoort zich niet aan 't lachen van de wind die toch hetzelfde doet.

Want hoeveel reden ook tot schrappen der berekening, het hart telt voort, de geest vermenigvuldigt, deelt, de wil verheft tot macht en graaft naar wortels, en een hang naar harmonie in ons zoekt naar de laatste logaritmen, siddert op het rythme van de logos en kent geen vermoeienis bij deze queeste, weert bij elk gevaar als Archimedes de barbaren af met: 'Doodt dit vege lijf, maar wis niet onze cirkels uit, want deze zijn de ware winst, het naast benaderen van de zin, het uiterste aan waarheid dat wij abstraheerden.'

Heilige mathesis, kunst der goddelozen die geloven in de

eenheid van het Al, in binding van wat onophoudelijk uiteenvalt; vormgeving van het eindeloos zich delende; integratie der atomen en versplintering der fantasieën; robijn der wijzen en verzamellens van ons erkennen; prisma van ons onderscheid en brandglas door de harde kern der stof naar 't geurend, mystisch mogelijk-zijn! Boven alle wetenschap zijt gij geprezen, gij begeerteloze, onbaatzuchtige, onbewogene. Constructie zonder zwaarte; ordinatensteiger die de wereld schraagt en overeind houdt; dommekracht waarmee een zwak verstand heelallen in hun assen tilt; gij magisch net waarmee de wereld wordt gevangen; zoeklicht dat de oksels van de nacht doorvorst en binnendringt tot in de schoot die zonnestelsels baart; gij leeft in kathedralen-schemer en in lange pyramidenschaduw, aan de voet van obelisk en in tempelgangen waar de beelden opgaan in symbolen, en symbolen in een huiverende stemming, een vermoeden, een benadering, een stil aanbidden van het EEN en AL.

Wie u ontdekt heeft en in ademloze aanschouwing leerde kennen, weet voortaan een veiliger muze dan de negen der luidruchtigheid, en heeft een leidsvrouw langs verlokkende illusies naar de éne zekerheid des Zijns, die naamloos schuilt in driehoek, cirkel en getal, geluidloos in de harmonie der modulerende, maar in het flitsen der erkenning toch nog ordenbare dingen, en die onaanrandbaar in de buik van ruimte en tijd ligt ingebed.

Gij zijt de weg tot het verlies dat hoogste winst is, tot het nameloos getal dat buiten alle cijfers ligt, het beeld dat door geen teken te verbeelden is, in de onomvadembare wijidte tussen Niets en Zijn, de afgrond tussen Nul en Een.

Elementen

Leven, wereld, al-ziel, god of hoe gij heet, breek 't licht van onze ziel uiteen wanneer 't de harde prisma-kanten van uw wezenheid doorschijnt, gericht wordt en verspreid, ontleed in menigte van kleuren, menigte van vlekken ook, waaruit een elks hoedanigheid bestaat en eindelijk wordt herkend.

Want wij, verloren dwaallicht, een sint-elmsvuur dat bij ontij aan de toppen hangt, wij zijn de photons en de lamgeslagen energieën die een ster, neen, een heelal, heeft uitgezonden naar zijn binnenste ter zelfherkenning. En wij dwalen nog, - alleen bemerkbaar aan een kleine warmte, tot wij vallen, niet op het bedriegelijk spiegelvlak der aarde, maar in de kristallen helderheid van u, o zeef van alle licht, o nicol der vernietiging!

En eerst dan, als wij vermorzeld en uiteengevouwen door uw harde slurpkracht, weer eenvoudig zijn gelijk de oorsprong die wij namen, leggen wij de elementen bloot, die wij vergeefs nog onderweg trachtten te ontdekken, 't raadsel van ons zijn, ons waartoe en vanwaar: de stoffelijkheid die toch geen stof is, maar geladenheid en golven van de Grote Willekeur, de Mogelijkheid, de Kans. Nog vluchtiger dan de gedachte, lichter dan het licht en ijler dan het niets, dat dubbele kans is en wij minder nog: een reeds vervulde kans...

Vele namen geeft men onze elementen, maar geen naam dekt wat slechts zwevend licht bevat, dat eeuwig reizend, onvernietigbaar de sferen aller werelden doorsnelt, terugkeert tot zijn kern, weer verder wentelt, nu eens hier zich botsend samenvoegt, dan weggelokt zich scheidt, - maar overal en nergens is, wijl steeds in wording en vernietiging, doch onophoudelijk doortrild.

Prisma van erkenning, goddelijk drievlak, zetel aller elementen, breek dit licht, opdat het weet dat gij bestaat, en duisternis verblinding slechts, het Niet geen element is dat het Zijn bedreigt en ons in angst en vrees te na staat. Leer ons, dat ook wijzelf God en al zijn!

De astronoom van Bagdad

‘Indien gij mijn bescheiden vragen toestaat, eerbiedwaardige Kalief,’ sprak eens de jonge dichter van het hof, ‘dan zij het mij vergund te weten, waarom gij u hebt afgewend van statiepracht en het wellustig leven in deze stad, om overdag gebogen over folianten, rekenlei en telraam te becijferen hetgeen des nachts een ieder ziet, en waaraan gij de late uren offert om te ervaren of misschien ergens nog een ster verschiet? Ik kan het niet begrijpen...’

Opziend naar het jong gezicht vol levenslust en overmoed, glimlachte Al Mahmoun nauwlijks zichtbaar in zijn witte baard. En onder 't strelen van zijn schrale vingers langs de koude randen van een ringensfeer, - twee knoken op 't geraamte van de wereld, - gaf hij dit verhaal ten antwoord:

Toen ik nog een jongeling was als gij, en wellicht ook geneigd tot dichten, trad ik op een morgen door de poort van Bagdad, die de Boog des Heils genoemd wordt, buiten naar het vrije veld, wjl vroege lente lokte. Aan de wal geleund zag ik een blinde bedelaar met uitgestoken handen, die bij het gerucht van stappen telkens manend uitriep: ‘Allah geeft aan elk wat hij behoeft!’ En wjl het vragen hartstocht is der jeugd, zei ik: ‘Hier hebt ge een goudstuk, vriend, maar wat gij meer behoeft dan geld, is 't ogenlicht om deze gouden dag te zien, die stralend uitstaat over 't veld. Leeg zijn de beide kassen in uw voorhoofd. Wel, gelooft ge waarlijk dat de Almachtige uw grootste nooddrift kent?’

De bedelaar, nog met het goudstuk in de open hand, sprak: ‘Neem uw gift terug, o jongeling, daar gij haar meer behoeft dan ik, en koop u wijsheid bij de wijzen, opdat gij eerst den Allerhoogste prijzen leert en niet meer lasteren.’

Terechtgewezen zweeg ik en gaf dezen vreemden bedelaar al 't geen ik bij mij had, en nam hem mee naar huis als een geziene gast, behield hem bij mij tot de nacht. En toen hij ging, sprak hij: ‘t Is mijn beurt voor een klein geschenk. Ziehier, - ik leg mijn beide handen op uw beide ogen, en geef hun door de kracht van Allah wat hij mij onthield. Dat is 't vermogen om zolang ze liefdevol iets aanzien, het ook *schoon* te aanschouwen. Leg u thans gerust ten slaap in het

donker, morgen zult gij waarlijk zien, en zorg dat gij mijn gave niet verliest door willekeur.'

Des anderen daags toen ik ontwaakte, uit mijn droom nog lieve heugenis koesterend aan den laten gast, was 't eerste wat ik uit mijn raam voorbij zag gaan, een jonge vrouw die dagelijks langs kwam, een slavine. Maar nooit tevoren merkte ik, wat ik thans met blij verbazen zag: hoe welgevormd zij was, hoe lieflijk haar gelaat, hoe rank haar leden... Voor de eerste maal keek zij omhoog met glanzende gazellen-blik.

Ik snelde naar de binnenplaats en wachtte in de tuin. Zij kwam. Neen, feeën van het Paradijs zelfs konden nimmer schooner zijn. En paradijslijk werd de tuin, waar duizend bloemen geurden, vogels tjuikten, de fontein haar regenboog van koelte naar de zwoele hemel spoot. Ik nam haar mee in het prieel waar het zeer stil was, slechts het water en het bloed aan onze slapen ruiste, en het rusten op de kussens van de divan was heel zacht. Maar zachter waren nog haar leden en haar haren geurden fijner. IJler ruiste aan mijn wang haar adem en nóg schijnt het mij dat ik somtijds de zoete woordjes hoor, die zij mij onder 't kozen fluisterde in de oren...

Zij kwam toen elke dag na dien. En ik, ik had de wereld eensklaps leren zien en leefde waarlijk, zoals slechts de zaligen leven. Maar helaas niet lang. Er woont in ieder hart een kleine wrevel, die vele winters slaapt, maar plots, wanneer de zon van het geluk te hevig door de nevels straalt, snel opschiet en de goede kruiden van 't verlangen overwoekert. Zo ging 't ook mij. De liefde schrompelde omdat - ik wist het toen nog niet - slechts tranen van verdriet de akkers van 't geluk bedauwen, zodat de rozenhaag der liefde ontbloeit en niet slechts doornen groeien.

Er viel een toornig woord om een miskend bedoelen, en eensklaps, als bij toverslag, verblindde ik, neen, zag ik in mijn geliefde weer: de nubische slavine, met overtollig haar en parelend zweet en botte voeten... in de broeikas van 't prieel, bij doorgewas en distels in mijn tuin.

Ik vluchtte weg. De wereld was weer als weleer, maar leger, troostelozer dan tevoren bleef het hart.

En weer toog ik de oude poort van Bagdad door, waar bedelaars staan om hun ellende uit te stallen, die niet groter was dan thans de mijne. Den blinde vond ik nimmer weer, maar toch, ik trof een ander, want daar lag een menselijke romp, slechts met een stompje arm en zonder benen, die mij met verminkte mond toeriep: ‘Allah is groot! Hij zegent onze wegen.’

In de bedelnap die naast hem stond, wierp ik mijn geldstuk; maar een wrange wrevel deed mij spreken: ‘De uwe liet hij onbehoed... en ik, waarheen nu nog te gaan?’

‘Buig u voorover,’ fluisterde de bedelaar, ‘gij zijt bedroefd en medelij behoeft gij meer dan ik. Neem deze rafel van mijn lompen, 't is een kostbaar goed. Zo gij u slechts verwonderen blijft, voert deze flard u veel gezwinder dan de vogel Rok naar wonderbare landen door een simpele wens.’

‘Dan ver van hier!’ riep ik, en hield de zoom in handen. Reeds wandelde ik langs verre stranden, waar tienduizend schepen lagen met hun lading van ivoor en goud, van amber, harsen, barnsteen, sandelhout en muskus. Vreemde lieden draafden af en aan, zeldzaam van kleding en gebaren. Daarop weer, zo snel als mijn gedachten wilden, was 'k al in een andere stad die Peking heette; toen in een oase, lichtend-groen onder een koperen hemel, daarna tussen naakte lieden met de schoonste vederbossen op het hoofd en gans bestreken met een donkerrode kleur; toen in een steppendorp vol tenten, in een noordelijk land van enkel ijs en sneeuw. En waar al niet...

Hoe lang ik weg geweest ben, weet ik niet. Het kon veel jaren zijn, maar 't leek een oogwenk, alles. En daar in 't hart des mensen ergens een zeer kleine moeheid schuilt, welke onder 't gaan en het bewonderend staren aangroeit als de schelpen om een scheepskiel, die steeds trager voortgaat en tenslotte vast raakt in 't ondiepe water, werd ik eensklaps opgeschrikt door de gedachte, dat niets nieuw is, alles eender, het gejacht der zelfde mensen, een gelijk geboren-wor-

den, leven, sterven. Zodat al wat ik voortaan maar half beschouwde, niets meer te bewonderen bood, en ik op 't eiland onder kokos-palmen, waar ik mij bevond, verzuchtte: 'Pover is de schepping die begrensd is en verloren als een weggeworpen vrucht door de eeuwige ruimte.'

Op hetzelfde ogenblik dat ik dit uitsprak en mijn ogen van het schouwspel dat ik gadesloeg ter aarde wendde, zag ik, dat ik mij opnieuw bevond in Bagdad! En gewoon te wensen, wilde ik vluchten; maar het baatte niet. Vermoeid had ik de rafel van den bedelaar op 't eiland laten vallen, waar zij onbereikbaar voor mij lag.

Zo leeg als nu mijn hand, was ook mijn hart, en troostelozer, ontevredener dan ooit tevoren.

Maar ik wist waarheen te gaan. Zou ik niet bij de Poort des Heils opnieuw een bedelaar ontmoeten, die mij helpen kon? Want driemaal toch geeft Allah aan den Dwaas een kans. En al de pijn die ik nu voelde in mijn hart, was dat dan geen bewijs, hoe 't bezig was een sprank van wijsheid voort te brengen? Ditmaal zou ik niet meer falen.

Doch het was al avond toen ik bij de stadspoort kwam. Door de opening zag ik de sterren schijnen over het bedauwde veld. Geen bedelklacht en geen gebed verbrak de stilte. Stellig waren reeds de laatste bedelaars vertrokken naar de hollen waar zij tussen lompen slapen. En ik stond daar moedeloos en vragend voor het aanschijn van de nacht.

Toen zag ik in een donkere hoek een man die rechtop stond, niets vroeg, maar enkel staarde met geheven hoofd, alsof hij niets van wat zich langs hem heen bewoog ontwaarde, maar wel verre dingen zag. Een simpele of een ziener, een ontzinde wellicht.

'Vriend,' zei ik, 'het is al laat, en deze nacht ben ik de laatste wandelaar hier, buiten onze poorten. 't Lot, de sterren of de nacht zijn u, den laatsten bedelaar, zeer welgezind. Hier, neem mijn volle beurs en spoed u huiswaarts. Dit is geld genoeg voor lang.'

Maar hij die stil, met saamgevouwen handen stond en vóór zich uit de lichte koepel van de nacht beschouwde, verroerde

niet. Geen haartje van zijn baard bewoog, geen hand werd uitgestrekt, geen woord tot dank gezegd. Ook niet toen ik het geld deemoedig buigend aan zijn voeten legde, en zelf gelijk een bedelaar hem vroeg: ‘Geef mij een zegenspreuk, een koranvers tot troost, om Godswil, want ik ben behoeftig...’

Hij bestaarde slechts de lucht, geslagen met de stomheid dezer wereld tijdens middernacht, scheen doof gelijk het Noodlot, of geboeid door een visioen misschien, dat niet van deze aarde was. Want aan het lichten van zijn ogen, die de zachte glinstering der sterren schenen te weerspiegelen, be merkte ik dat hij zág, en in een blij beschouwen iets beleefde, dat zich in de verste hemelstreken aan 't voltrekken was.

Maar wat?

Geduldig ging ik aan zijn zijde staan, en keek ook, net als hij. Bewegeloos als hij. En stom door wat ik zág, tevoren nooit bemerkt had in hun samenhang en zonderlinge schikking: al de millioenen sterren, grote, kleine, flonkerende, stille, die in groepen bij elkander stonden, beelden vormden, zonderlinge tekens! En als hij trachtte ik te zien en te verstaan, wat zij beduidden, de hoedanigheid van hun verdeling, van hun op- en ondergang, hun komen en hun gaan. Zo stil en onaandoenlijk voor het aards gedoe te zijn als hij, kon slechts wie de verwonderlijkste schoonheid zag, aan gindse zijde van het Zijn, waar liefde is noch haat, bevreemding noch bekendheid. Ik keek om te erkennen, opgenomen in de schoot van tijd en ruimte, buiten mijn benarde Zelf...

Laat al in de nanacht, toen de schemering begon bij het lichten van de morgenster, keerde ik pas tot mijzelf uit de vervoering van het firmament terug. Ik keek naast mij, - de bedelaar was verdwenen. Waar hij had gestaan, lag nog mijn nutteloze beurs.

Welnu, er slaapt in ieder hart onder de nevel der onwetendheid een kleine ster, die Dorst-naar-Inzicht heet, en schuilgaat in het licht der redeloze dagen, maar des nachts, als twijfel knaagt en smart haar prikkels slaat, na lange waken zelf gewekt wordt, aarzelend opkomt, groeit en schit-

tert als de morgenster bij nieuwe dageraad. En als zij eenmaal straalt, dan groeit zij voort, met altoos heviger en feller branden. Deze ster van weetbegeerte is het, die mij voortaan leidde en maakte, dat ik telkens weer des avonds tot de Poort des Heils mijn schreden richtte om de zilveren vlakke van het firmament te zien, in liefdevol verwonderen en nieuwsgierig dorsten naar erkenning. Daar waar de Almachtige zijn wijsheid in de letters van miljoenen sterren heeft geschreven, schoon voor wie 't vol liefde aanziet, wonderbaar voor wie ver buiten het beperkt domein der Aarde reizen wil in alle eeuwigheid.

Een leven lang lees ik al, - nog steeds op de eerste bladzij van dit ontzagwekkend boek, - ontcijfer ik des daags al de geheime tekens van de nacht, en tracht ik te verstaan dit schrift waarin de namen staan der hoogste en stilste dingen. Vóór mij waren er al duizenden die schouwden en een klein deel slechts verstonden; na mij komen er nog vele duizenden, die 't nooit geheel doorgronden zullen, maar wellicht iets meer dan ik...

Met deze woorden, zacht gesproken, brak Al Mahmoun af, en scheen de glimlach achter fijne witte haren van zijn baard terug te keren.

Niets meer vroeg de hofpoëet; de glimlach dreef hem weg. Maar daar de dichters gaarne praters zijn, vertelde hij het voort; het werd door iedereen vernomen, en voortaan werd de Astronoom van Bagdad door geen vragers meer gestoord.

Het zonnestelsel

Middelpunt

Vader en moeder, geslachtloze oven, grootste en beste van allen! Wie u wil prijzen, kan stamelend slechts in het licht van uw aanschijn, uw hitte, uw straling ontvangend, zoeken naar woorden, rijk, weelderig genoeg om niet bleek in uw glans te versagen.

Beheerser des dags, die uw rijk, afgeperkt door de Horen, alleen, zonder helpers regeert. En met ijzeren wetten.

Toch goedertieren. Want al wat er leeft, het goede en het kwade, ontleent zijn kiemkracht, Helios, aan u! Wat vrucht draagt, rijkdom geeft, onnut is of kan schaden, 't is ál uw werk, uw wil, zaad van uw zaad. Gij laat het toe, geeft plaats aan ieder wezen, een kans aan elk atoom, uw warmte aan elken mens. Waar was ik zonder u? Wie kon er leven, had gij u afgewend naar andere hemelstreken?

Ik leer van u het eenzaam koningschap. Hoe klein is mijn domein, slechts erfelijk leen van u. Maar ik bestuur het zelf, leid ook mijn zonnewagen met ijzeren wet langs 't vastgestelde spoor, tussen de perken van de dierenriem; geen Phaëton, profeet of demagoog, kan mij vervangen, of alles stort ineen, wordt chaos, wereldbrand.

Een luis ik, gij een wereld; maar elk zijn eigen meester binnen zijn gebied, - zo moet het zijn; gij hebt het zo gewild, o Zon, o grootste, o alwijze.

Dank, duizendvoudig dank en nogmaals dank!

Mercurius

Alleen in de lente bij avondval, of vroeg in de ochtend van luchtige, kil-verstilde herfst is hij even te zien, de kleine dwaalster die nabij de zon bleef, als een knaapje in de grote stad nabij zijn vader, - soms loopt hij voor, soms achter hem in drukke straten, maar verliest hem nimmer uit het oog. Het is een schuchter, klein Mercuurtje en geen familie van dien rijken runderdief, dien gangster met het sex appeal, Hermes, den vriend van Apollo.

De reizigers door het heelal, die allerlei verhalen wat ons als een sprookje klinkt, vertellen vele wonderbaarlijkheden van zijn landschap, dat ten dele met rivieren als van gloeiend lood in kokende woestijnen is, ten dele ijzig koud, een dode, duistere vulkanenwereld met een pool-hel in zijn uitgebrande kraters.

Evenwel, men heeft dit slechts van horen zeggen. En ik meen, de schaarse keer dat hij zich liet betrappen bij de horizon, - want een mens heeft ach zo weinig open horizon, - ontdekt te hebben, dat hij slechts een schuwe, stille knaap is. Van het soort dat gaarne verzen schrijven zou en achterom naar Venus kijken, - als hij het maar durfde. Nu staat hij verlegen voor de zonnespiegel, met zijn vinger in de mond, bekijkt de puistjes die de lente op zijn gezicht deed groeien, en denkt na wat of hij 't eerst zal doen: papa loslaten... of in 's hemelsnaam nog maar een tijdje nuchter blijven als een kalf.

Venus

Andere volkeren laten zich op hun migraties in duistere aardedelen geleiden door Zon of door Maan, voor wie zij aanbeddend dan nederknielen en offers brengen. U, ster die de Maan-Zon genoemd wordt door Maya's, het merkpunt van avond en dageraad zijt, u kennen de kinderen van Kukulcán, Quetzalcoátl en Gucumatz sedert de dageraad der tijden als meerdere van Zon en van Maan. Uit de nacht van hun herkomst, toen de vier Scheppers en Vormers na heel veel pogen tenslotte uw kinderen schiepen, hebt gij hen over de continenten, de eilanden, bruggen der continenten, door ijsvelden, oerwouden, bergen en steppen geleid. Naar onderhoud wemelend van wild, naar grazige weiden bij bronnen, naar huizen en pyramiden, naar vruchtbare gaarden, naar hutten vol mais.

O Venus, van de Alleghanies tot de Andes, in iedere hoek en bij iedere steen staat vroeg in de ochtend, voordat de dag nog geboren wordt, een huiverend menskind in sarape of poncho gehuld, en begroet u, de handen geheven, het hoofd eerbiedig geneigd. En zegt, zoals ik, een der hunnen:

‘Maan-Zon, geprezen door duizenden voorvaders, geef ons de dageraad, geef ons het leven opnieuw. In de lendenen vruchtbaarheid, in onze ogen de valkblik der jacht, korrels de maiskolf en ooft aan de bomen, koel, heilzaam water de bronnen, en dood aan de bleekgezichten die schoorstenen brengen om uw gelaat te verduisteren, schietgeweer om uw stilte te storen, vuurwater om ons waanzinnig te maken.

Reine, verhevene, wederom kwamen wij voort uit de nacht, bereid voor het dagwerk, bijeengedrongen hier, ver van de Plaatsen des Overvloeds, waar wij vandaan zijn. Wanneer worden wij, eindeloos weggezworven, terug naar de eigen gebieden gevoerd?

Eerste en laatste der nachten, blijf ons nabij! Zolang we u nog zien, is de hoop niet gestorven, smeult nog de wraak onder de as van het kampvuur, - *zijn wij er nog!*

Blijf schijnen, blijf schijnen!

Over ons, onze kindskinderen en die der hunne.

Bestendig dit ras dat al uitsterft.

Drijf de steden terug, doof de vuurwagens uit.

En schijn als enige in onze nieuwe roodspreadende dageraad, Morgenster, Venus...'

Aarde

Gaarne wil ik haar verlaten, om van verre toe te zien naar de oude Aarde! Niet omdat ik haar veracht, maar uit nieuwsgierigheid, om met één enkele blik te overschouwen: blauwe zeeën en landouwen, bergen, beken, bruggen, steppen, oceanen en oases. Al de plaatsen die ik, wijl het leven kort is, nimmermeer bereizen kan. Ik wilde werkelijk vliegen naar een verre ster...

Maar, zo groot gij zijt, mijn Aarde, - ik ben uw gevangene, gekluisterd aan de loden kogel die gij zijt; een Prometheus, vastgeklonken aan uw wanden, wien de gier der eeuwigheidsbegeerte altijd aan de lever knaagt. Geen Hercules zal mij bevrijden! Aarde, ach, gij zijt mijn Tartarus, mijn graf.

Niettemin, in stille sterrenachten zie ik soms, als van een wolk, hoe gij lauw en ademdampend, een opalen zeepbel, drijft door eindeloze ruimten, doelloos, dolend naar een wet die wij erkennend, niet begrijpen, naar een God die u omhullend, immer vlucht. Dwaalkern van verlangen...

Elders mogen betere wezens wonen, aetherlichte zielen, cherubim, gelukzaligen die niets meer wensen, - ik, wij hier, uw kinderen, Gaia-moeder, blijven bij uw schoot, waaruit wij voortgekomen zijn, waarin wij wederkeren. Is het niet genoeg, dat ge elk van ons een ster geeft in zijn borst? Onze kern zal niet vergaan, zolang 't verlangen wakker blijft.

Maan

Trouweloze, koude, wispelturige, die enkel dichters en verliefden kunt bedriegen, - mij bekoort ge niet met uw gebold, maar bleek gezicht. Te goed zie ik al de lepreuze vlekken, sporen van de vele malen dat gij, blonde, werd geschonden. Kwijnende, die mensen maanziek, katten krols maakt, die geregeld wegteert tot het spitse sikkeltje, moorddadige zilverschilfer, weggeworpen vingernagelspits.

Ik weet, gij hebt geheimen, zoals elke trouweloze vrouw; waar blijft gij, vele nachten als het helder is, het bed des hemels leeg, het sterrendek gespreid? Wie is de medeminnaar, in welk Nadir?

Maar toch keert gij altijd weer, een minziek dier dat speelt met harten als een kat met een insect. Wat wilt ge nog, zo schijnbaar schuldeloos en schuchter uit uw bad van wolken opgedoken, - gouden gondel zonder inhoud, aangevreten hostie van de zwarte middernachtmis? Weg, pokdalige! Wees niet koket!

't Is waar, soms hebt ge ook mij geroerd. Maar 't is te lang geleden. Vroeger, toen ik nog onnozel was, aan liefde en trouw geloofde, gekke verzen schreef, hield ik u voor een spiegel, een opaal; voor de monocle van een hemelgod, de discus van zijn sport. En in uw zachte schamplicht heb ik vaak geminnekoosd, gekust... Het is me slecht bekommen, o Selènè.

Kwade dromen geeft gij aan de slapers; kwade werkelijkheid aan wie u somtijds ziet des daags. Een satelliet, een meid, een slet van deze aarde zijt gij mij. Al schijnt ge mij verwaten in 't gezicht, wijl ik u vroeger heb bemind. 'k Was nog een kind!

Mars

Rood-geïrriteerd, met zweetstralen langs zijn gezicht en zeldzame vegen, blikst Mars naar de Aarde, terzij van zijn baan om de Zon. Hij is boos op den wildgeworden adept, die zichzelf heeft opgeblazen tot oorlogsplaneet, en denkt: ‘Net iets voor Tellus, haar telgen elkander te laten verdelgen en uiterlijk vreedzaam te lijken. Terwijl zij mij Angst en Schrik toedicht. Zo'n huichelende Aarde. Wat schijn toch bedriegt en een naam je kan aandoen!’

En Mars heeft gelijk. Hoe woedend hij ook op de eerste blik schijnt, hij is heel goedmoedig, bescheiden, koelbloedig zolang niet de Aarde zijn weg kruist. Zijn kanalen of wegen, woestijnen of weiden of zeeën kennen de zoelte der jaargetijden, van koele zomers en heldere, vorstrijke winters. Menigeen meent, dat er daarom ook menselijke wezens rondswaarmen.

‘Dat is het juist! Die lui van de aarde, dat is het verwatenste slag. Zodra 't ergens goed gaat, geloven ze dat slechts een soortgenoot zoveel tot stand brengt. Terwijl zij bij uitstek bedervers en schenners en moordenaars zijn.

Die op Mars leven anders. Als goden, als vlinders van tien meter vlucht, die in ijle, van violetlicht verzadigde lucht, langs de startbanen scherend, geruchtloos zich reppen naar kleurige bloemen als vijvers zo groot, daar baden in geuren en nippen van nectar, zich zonnen in 't eeuwig Elysium waarboven twee dagmanen kruisen en later de nacht donkerblauw staat.’

Een kleine planeet, maar een zalige, waar elke haven Cythera en iedere vlakte Arcadië is. Ongenaakbaar voor mensen, zelfs voor hun verbeelding, zelfs voor de wanhopige vlucht van hun vredesverlangen.

Planetoiden

Dit is het onzichtbaar gruis, het naamloos en verloren grauw, het tuig in de ‘maison de tolérance’ der sterren, waar mejuffrouw Ceres, juffer Juno, Vesta, Iris, Flora, aantreên op bevel; steeds meer van zulk glansloos, eender naakt. Bestelt ze maar! 't Zijn geen hetairen noch bacchanten, wachtend op hun korybanten, maar slavinnen, lènai van de hemelhoek, bij de portieken van de huizen in de Dierenriem. Een bandeloze troep.

Of mogelijk zijn het sintels van een uitgebrande lichtstad, uitschot van haar lichtekooien, sterrenkaf dat van de dorsvloer der onsterfelijken hierheen woei. Voordien door niemand ooit beoogd, totdat eens een nieuwsgierige monnik vroeg op Nieuwjaarsdag zo ver het venster van zijn toren uit hing, dat hij juist nog een klein slipje van de eerste dezer dames zag. Van toen af is 't een astronomen-sport geworden, iemand van het grote gild van Sint Rein-uitgebrand te ontdekken en het voor een tijdje met haar aan te leggen.

Ziet ze roezen langs de brede baan, onder politie-toezicht van heer Mars en onder 't medisch toezicht dat de dikke Jupiter zeer ondeskundig voert. Vrouw Vesta speelt voor hoerenmoeder, en het is een schande dat de souteneurs, die zich vanzelf ook bij dit volkje bevinden, zulke fraaie namen dragen als Hidalgo, Eros, Cupido en de Trojanen.

Cet âge est sans piété...

Jupiter

Jupiter niet, maar een buikige Falstaff, een reus zonder reden, een Goliath en een Ymir is dit waterhoofdige kind van de Zon. Onnozel en ietwat goedaardig, als al zulke volumineuze luchtbonken zijn. Een snelle cycloop, die vervloeid en onvast met het oog van zijn vaalrode vlek in het wereldruim blik, en maar juist genoeg boven de drempel der idiotie staat, om in de warrige krans van zijn negen manen behagen te scheppen.

Hij weet vaag wat er van hem gemompeld wordt in het heelal, en voelt zich een lobbies, die niettemin eens, na een groei van aeonen, toch tot zijn verstand komt, de anderen dan opslokt wellicht, of anders ze met een geweldige mep uit elkaar slaat tot wolken van stof. Hij heeft zich alvast in een menigte nevels gehuld, als een bokser in vochtige handdoeken of in bouffantes.

Maar wat men na zorgzaam beschouwen ook van hem heeft vastgesteld, niets daarvan hindert hem, menige nacht te beheersen als tweede na Venus in schittering, vorst van de middernacht, bij wien zelfs Sirius verbleekt. Dat zijn zo z'n heldere ogenblikken.

Zoals een sukkelige dorpsjongen plotseling zich tot een rekenwonder ontpopt, een geniale violereus geboren wordt in een werkmansgezin, zo is hij, wanneer hij zijn draai heeft, ons allen een stralende ogenverrukking, een ster van de pralendste soort en een glans-virtuoos, wiens komaf men gemakkelijk vergeet.

Saturnus

Gelijk een dooier in het eiwit, drijft Saturnus in de hagelsnoeren van zijn ring; gelijk een iris blind van staar, gebroken in een oogkas, in een tranenregenboog verzinkt. Of is hij in zijn strokenkrans toch eer een godenhoofd, geheiligd door een nimbus, die van wereldstof verzadigd, wordt omsprongen door tal van Titanen?

Vraagt ge u af, waarom hij juist naar Kronos heet, dit zeldzaam wonder van de buurtschap, dan is 't antwoord:

Wij, wij die zijn kinderen waren, hebben hem verslonden in het ritueel van onze waanzin. Want hij was de brenger van de gouden eeuw, toen vrede heerste, voorspoed alle stemmen lachen deed, de overvloed een zware gang aan vrouwedijen, weke welving aan haar borsten gaf, de korenaren bogen en de wijnstok bijna brak, het vee de heuvels vulde en ziekte ongekend was.

Wij, de dwaas-geworden telgen van een nieuwe tijd, wij hebben hem verjaagd, hem omgebracht toen wij elkander moordden. En de gouden jaren zijn van ons gevloten; alle eeuwen zijn voortaan van ijzer, schrikgodinnen heersen, zwaard en lans. En in ons binnenst brandt het bloed van Kronos, door zijn kroost verslonden, hij die enkel weldeed.

Nog herinnert ons het wonder van zijn dwaalster aan het verloren paradijs, dat nimmer weerkeert, waar wij in de korte pauze tussen vete en oorlog, nog van dromen, zonder baat. Laten wij de Saturnaliën herstellen en elkander 't wijgeschenk van vrijheid en blijmoedig rusten en van medelijden met de slaven gunnen.

Ergens boven is een schimmenrijk, waar nog de gouden eeuw heerst. Kronos voert zijn staf daar over al die eilanden van gelukzaligen en gerechten. En het wondere, met de aureool gekroonde hemellicht wenkt ons daarheen, - het oord dat nu nog fluisterend met zijn naam 'Saturnus' wordt genoemd.

Uranus

Lang reeds was hij bekend als een ster van bescheiden grootte; tenslotte heeft men hem toch als een dwaalster, een doffe planeet onderkend. Maar toen zijn ware, wat inferieure aard werd doorschouwd, heeft hij daarvoor een roemrijke naam, die van Oeranos medegekregen.

Zo werkt de wet van de eeuwige compensatie der waarden: wat gij verliest aan de ene zij, straks wordt het - achteloos haast - u ter andere toegeschoven; wat gij vrijwillig geeft, later ontvangt gij het beëloos terug. Aldus immers stelt men zich gaarne der goden gerechtigheid voor, - die ons mensen helaas al te dikwijls ontgaat, ondoorgrondelijk blijft.

Den bangen Oeranos, den Titaten- en Hekatoncheirenverwekker, die 't eigen kroost wierp in de Tartarus, ach, hem versloegen zijn kinderen. Doch uit het bloed van zijn wonden, dat rozerood schuim werd in zee, bloeide óp een godin, de allerliefste, Aphrodite, die ons de liefde, de kosmische aantrekking van alle tegendeel, leerde. En 't bloed dat op aarde viel, baarde giganten en melische nimfen, de wrochters van steden en staten, de moeders der lieflijke meisjes. Uiteindelijk gaat er geen lijden verloren, vervult zich het noodlot des bloeds, is Anangkè onvermurwbaar.

Levenslang kunt gij u voordoen als ster, maar de proever der harten, de wijze, doorschouwt u ten slotte, en weet welke duistere steen in uw binnenste drukt. Weest daarom vroom, vreest het Recht, spaart de zoenoffers niet en aanbidt. Kort is hel menselijk bestaan, maar de goden, zij hebben de tijd!

Neptunus

Nog geen eeuw is hij bekend, en bijna reeds vergeten. Luttele duur heeft de roem. En dat is goed. Want deze planeet betekende weinig, valt thans niet op en is er haast niet. Hij stoorde slechts de regelmaat en wetten van zijn burens door zijn aanwezigheid. Zo vond men hem. Een blinde noodzaak, wijl voor al wat kan geschieden, een oorzaak moet bestaan, die weer door andere oorzaak intreedt, - koppeling van invloeden; en immers alles wat gebeurt het midden vormt van onafzienbare reeksen van gebeurtenissen in verleden en in toekomst.

Of liever: als een olievlek op 't wateroppervlak verspreidt zich wat - in schijnbaar toeval - als een drop viel in de wereld; naar alle zijden dijt het uit, ook in het heden. Want vele hedens zijn er, hier, ver, overal. En tussen al die hedens ligt niet slechts een ruimte van de plaats, maar ook een ruimte van de tijd, die als een kring weer in zichzelf terugkeert, onbegrijpelijk en toch begrensd.

Zie naar Neptunus' baan!

In dagen vreemd aan de onze, maar in gelijke eeuwigheid, buitelt zijn bal van dichte nevel en van vloeibaar gas op weg door het heelal. In kringloop om een kring die cirkelend zelf beweegt, - dus op een rechte weg? Niets blijft om het te meten.

Wij weten slechts: hij *is!*

Hoe? Waarom?

Bol van raadselen, die wentelt door 't heelal van eeuwigheidsbesef, beperkt, toch overal, - dat zijn ook wij, doorzond met een ver weten, dat op ons straalt, de kou der stof verdrijft, ons voortdringt door de ruimte. Naar het licht?

En heeft een God ook onze ziel berekend (wjl ze stoort?) zoals wij eens Neptunus' plaats en vorm, - opdat Hij haar ook straks ontdekken zal?

Pluto

Dag gannef onder de planeten! Dag onverbeterlijke zakkenroller, dief van vijftig eeuwen! Hoe heb je 't klaargespeeld, je zó lang schuil te houden, en zo voortreffelijk je naam gestand te doen? Je helm heeft je ontzaglijk goed onzichtbaar laten blijven, zwart schaap van de achterbuurt der zonnewijk. Of zat je in de Hades om je roofbuit na te tellen?

Scotland Yard zelfs had je niet ontdekt, als niet een detective van de hogere rekenkunde had vastgesteld: 'Hier *moet* een kleine schurk zijn, die mijn sommen in de war stuurt. Op, mannen, gaat hem zoeken!'

Alleen Amerikanen, cowboys en Nick Carters van de lucht, konden zo'n stampede met succes ten einde voeren. Hoera voor mister Lowell, die van jou het eerste licht kreeg; de speurhond die je - na zijn dood pas - heeft verslagen. Hoera voor mister Tombaugh, mister Lampland, mister Slipher; zij hebben jou het eerst gezien, geschoten met hun telescoop. Op zo'n revolver was je niet verdacht, is 't wel?

Of had je liever dat men je gelynacht had aan een donkere cypres die tussen narcisvelden staat? Je bent heus zwart genoeg voor zulk een neger-straft. Maar voortaan loop je in de gaten, alle nachten meer. We hebben lange kijkers. En als je soms nog diefjesmaats daar aan het einder-einde hebt, dan kun je er van op aan: vandaag of morgen knipt een slimme Yank ze óók!

April-nacht

1

Temidden van de koude voorjaarsvlagen komt somtijds plotseling van ver een vreemde bries de geuren van vergeten lente aandragen, van zwoelte en bloesemgeur omwikkeld, iets wat eensklaps alle winters doet verwaaien en kiemen van verwachting loswoelt in de stad. De straten worden opener en wijder, je denkt aan buiten, aan een doornenhaag, waaraan straks vast het groen begint te botten, en ruikt de weiden al, het malse gras, de weke oeverlucht waar jonge biezen broos ritselen en speurt de lucht af, of soms de ooievaar al wederkeert.

De mensen worden aanstonds welgezinder, hun stuurse blik verheldert en hun groet klinkt als een lach langs lome singelgrachten, waar 't wonder van de lente herbegint. Een vroege avond sluit de nieuwe bries in, vol tedere geruchten van het haam, de paardenstap, 't gebrom der voerlui en 't geluid van late smidsen. De takken knisteren hun eerste huiveringen en zuigen sappen op. Zo pril, zo schuchter in dit noordelijk land komt lente met April.

Uit diepe, oleanderrijke zuiderlanden dreef zulk een bries hier aan en vaagt de lage wolken weg, de trage avonddampen, ontsteekt de eerste hemellampen achter 't zwaar, laag-weggeschoven zwerk. En van hun werk gaan hand in hand veel jonge mensen, steels opziend naar de lucht omdat van dáár het nieuwe nadert, dat nu dichtbij is, haast tastbaar wordt, zijn vlucht gelijk de ooievaar naar hier neemt, in laatste schemering omhuld.

En uit die schemer, waar de weiden dromend opgaan in de lucht, daar waar de ongeziene zon des daags grauw onderdook bij voorjaarsstormen, maken drie lichten tintelend zich los, en komen nader, ras herkend in dit lauw-zoete dat benevelt en doet verlangen naar iets onbenaamds.

Je fluistert bij jezelf hoe ze heten: 'Hier Prokyon, de hoogste en daarginds is Betelgeuze, en dicht bij de horizon de felle Sirius.' En voor je 't weet is dan geheel vooruitgetreden het achtvoudig licht van Orion, met Rigel, Bellatrix en

Rutilirus, de gordel der Driekoningen, de Haas, en is de avond vroege nacht geworden, waarin de nieuwe lente wacht en toeft en toeft...

2

O jonge nacht van duizenden vermoedens, waarin ik een vergeten jongelingsjaar - vers brood en kamperfoeliegeur en kabbelend water - opnieuw beleef in donkerten vol licht. Schier was het mij ontgaan. Te haastig joeg het leven de grauwe dagen door, de al te strakke nachten tegen, meedogenloos van koude, verbijsterend van pracht, maar zonder deze jonge ontroering.

Doch nu, - door lange wintermaanden, waarin ik hem vaak zag, komt Orion langs geschreden, van Oost naar West langs zuidelijke heuvels, en is nu haast aan 't einde van zijn reis. Hij wendt zich om, de goede jager die bij de Eridanus blijft staan, de beek dicht langs de avondweiden vlietend, en overziet het wachtend land.

Want vóór hij in de stroom verzinkt, van lente dronken en verblind door wrekers van zijn maagdenschennis, heeft hij nog ééns zich opgericht in luwte die van Chios waait naar hier, en zet hij nog een laatste nacht zijn jacht geruchtloos voort, omgeven door zijn honden, naar de dubbele Regulus, die hem den Leeuw wijst, - een Mardoek die de schrikkelijke Tiamat vervolgt.

En zoals in de winter de aarde onder veel vlagen sneeuw diep slaapt om vruchtbaarheid, zo ligt het zaad van Orion beneden in de voren van de einder, en overschrijdt de Jager wijdbeens de snelvoetige en liefelijke Haas, die eeuwig jongt en springend wel het offer wordt der onvermoeide meute, maar toch niet uitsterft, jaar aan jaar opnieuw langs stronken wemelt, uit de holen schiet en in de velden snelt bij 't blaffen van de brakken. Het kroost van Orion ontstaat terwijl hij sterft, zoals steeds alle leven, dat terzelfder tijd ontspruiten en verwelken is.

Een blauwig-groene weide wordt de hemel, waarin de jager staat en ver vooruit de Kleine Hond wegrent, de vroege Prokyon, die naar de Hydra keft, het vreemde beest waarvan de jonge honden alle knorrend dromen. 't Is als in lang-vervlogen tijd, toen honden pas de eerste metgezellen van mensen werden op hun eindeloos-verre zwerftochten door een barre, wilde wereld vol fantomen, waar in holen en ravijnen draken sisten en de slang rondom de wereldeik zijn kaken opensperde, uit de oceaan met groot geweld Leviathans aanstormden. Hoe koen moesten die eerste jagers toenmaals zijn, en welke wachters hebben hen gewaarschuwd voor gevaar, tenzij de honden? Nog klinkt alom, van verre horizonten hun geblaf uit boerenhoeven, droeve roepen om een baas of barse maning voor de rovers. Waakzaam zijn ook hier de sterren der twee honden Prokyon en Sirius.

De grootste, die 'de brandende' genoemd wordt, en veel later, als hij wederkomt, verkondiger van hitte en benauwenis zal zijn, sluipt nu, het spoor der lente snuffelend, langs de einders, dicht aan Orion's voet, en duikt straks onder in de dichte lissen langs de Eridanus. Hij is de ontdekker der verborgenheden, Sothis, die het mysterie van het wassen van de Nijl verkondigt, zoals ook het wassen der begeerten van ons lichaam bij dit jonge jaargetijde.

Ingesloten door de beide honden vlucht de Eenhoorn uit dit jaar van euvelmoed naar niet te achterhalen kinnen van een betere tijd, ver reeds en klein, in vage schittering. Hoe zou hij hier nog kunnen zijn, de Kilin, die geboorte van de wijzen en nadering van een gelukseeuw aan duidt? Ach, hij heeft zich afgekeerd van ons, de lente zal zeer wrang zijn en nog menige winter onze hoofden teisteren, eer hij zijn weg weer hierheen wendt, waar luid krakeel en krijgsgedaver heerst. De honden zijn de tekens van dit tijdperk, - niet de Eenhoorn. Schichtig, opgejaagd en kregel zal ons leven zijn, zolang wij niet de zachte fabeldieren weer verstaan, die in de nacht het ingeslapen dorp bezoeken, krabbelen aan bescheiden deur, en likken aan de hand van den gerechte, stil zich nedervlijen aan de voet van kinderen, het grote lome hoofd ver-

bergen in de schoot van reine maagden, en de donkere ogen luiken over alle wereldleed. Maar wanneer zullen tengere meisjesvingers strelen over de gewonden hoorn die midden uit het voorhoofd als een lidmaat van ivoorgladde vertederingen opsteekt? Wanneer zullen wijs-geworden grijsaards onder rustige gesprekken de aangeslopen Kilin voederen met een albasten hand vol van ontbladerende bloemen? Waar is toch het land waarheen zij zijn gevluht, waar ze nu weiden onder moerbeibomen, in de purperen schaduw lilawit bij het vallen van de avond?

Orion vervolgt zijn jacht heet van begeerte, zoals wij, maar half reeds in de vloed gedoken (zoals wij al in het graf?), de rechterhand verminkt, toch nog bezwerend opgeheven naar de Pool en zijn gestalte stralend nog, terwijl achter de kartelingen van de kim al de Plejaden, - vlucht van opgeschrikte duiven, waarin Atlas' kroost veranderd werd om Ilion te ontvlieden, - in de mist van 't ingeslapen land verdwijnen en hem deze korte lente en zomer weer ontkomen. Bijna ingehaald, en toch voor immer onbereikt, ook op hun weg ten ondergang, zijn de Hyaden, door het grote rode oog van Aldebaran behoed; de goede regensterren, vruchtbaar voor de akkers die de lente wachten met gespreide schoot, gelijk in 't dorp de vrouwen weergekeerde krijgers tegemoetzien; en 't gesternte van de varkens, die rondom de stallen wroeten in de vette aarde en vadsig uitgestrekt zich ras vermeederen. In de schoot der aarde duiken zij ook onder, opgejaagd door Orion, die zo bevruchting brengt, waaruit straks wasdom schiet.

En hoor, nu zich dit heilige mysterie tussen hemelgod en moeder aarde in een onbevatbaar rythme, toonloos deinend als de hoge spiegelende zee voltrekken gaat, begint uit in het donker opgenomen bomen de eerste nachtegaal zijn lange roep, en 't koor der krekels uit de oude voren, wekt alle geesten, heel de troep van nixen, elfen, bos- en water-nimfen tot het sterrenlichte nevelfeest van de eerste lentedacht. En voor die etherwitte pracht valt kantelend Orion voorover, maar de nimfen en najaden zingen: 'Het is lente, het is lente, alles

wordt vernieuwd, ontluikt en zal straks heerlijk open bloeien.' Dieper gaat de adem, en met elke verse teug jaagt sneller 't opgeschrikte bloed. Terwijl al wat nog half in sluimer huivert om de zwoelte die steeds nader komt, weet: deze nacht wordt de eerste lentedag geboren, - morgen zal het lente zijn!

3

In de geur-beladen tuin der late uren loop ik dan de wegen langs naar het vertrouwde huis; altijd weer in de geborgenheid van donker door mijn sterren begeleid. De nacht is minder eenzaam dan de dag, en niet alleen omdat mij nu wellicht toch een geliefde wacht en aan het venster van het slaapvertrek de sterren staan, maar ook wijl thans de stemmen der verborgen bronnen, die bij het rumoer der mensen zwijgen, hun verlokkelijk morrelen doen horen, waarop de gedachten varen als zovele witte scheepjes van papier of spaanders, die het kind dat ik zo heimelijk ben gebleven, prijs geeft aan de wind, terwijl het luistert naar de kabbeling der oevers en onduidelijk onderscheidt, welk scheepje dóórvaart, welk vergaat op kiezels, welk zijn steven wendt en aarzelend nog wacht...

Begrijpen is het niet, maar wel bevroeden, hoe dit gedreven leven is, dit voortgaan over donkere wegen, van het doel wel half bewust en toch onkundig van wat vlakbij in gesloten huizen, donkere stallen en achter verscholen velden zich voltrekt... Alleen wat hoger, aan de hemel staat, is zichtbaar, klaarder naar het later wordt, de sterren feller branden en hun beeld zich samenvoegt aan 't firmament. En nu bij het huiswaarts gaan de Waterslang komt aangeslopen alsof hij de drabbige Eridanus-oevers zoekt, of naar de Melkweg zich wil begeven, vergeet ik weer de droom der werkelijkheid voor 't werkelijke van dit droomtapijt, dat schoner dan de mat van Aladdin ons opneemt en in 't Bagdad van tienduizenden legenden voert.

Hoe snel gaat dan de reis langs 't gans kwadrant des

hemels, waar de Hydra kronkelt en de Raaf zit bij de Beker, die hij - nog altijd verloren in gepeins en wachtend op het rijpen van de vijgen - vergeet te vullen, ver van de rivier. Is 't daarom dat de goden die vergeefs zijn wederkomst afwachten, voortdurend dorstig zijn en zich nu laven aan het bloed der mensen dat hier allerwegen op hun krijgsveld wordt verspild? De Raaf wacht, net als ik hier onder de misdeelden, zo lang al op de lente, op het licht en op het voedsel van de boom des levens. Onderwijl blijft van de nectar der tevredenheid de Beker leeg, bewaakt de Hydra van de twijfel Yggdrasil, de boom der kennis, die zelfs hier, waar alle beelden werkelijkheid geworden zijn, onzichtbaar is.

Slechts nu en dan klinkt door de nacht het lang gekras van deze zwarte vogel, wiens bek 't gordijn der duisternis vaneenrijt voor een spervuurlicht van schrik. En onheilspellend weegt daarna de stilte, dieper, zuchtend, dat het klamme zweet uitbreekt bij wie daar voortloopt langs de rulle wegen en alleen nog uit de hemel redding wacht. Doch voor 't augurenoog is er geen andere vogelvlucht nabij; de Zwaan zwemt in het Noorden en verzinkt in de eindervijvers; de Arend vluchtte lang reeds met het oude jaar.

Toch was 't de Raaf, die een profeet het dagelijks brood bracht, toen hij in een zandwoestijn de waanzin dezer wereld overdacht; - en zou hij dan niet met het brood der hoop mij spijzen, die tevergeefs de oase zoekt in onze duisternis?

Moed, moed... De Raaf zal ondergaan, ook hij, terwijl de Leeuw klimt naar een hoge zomer, en de Maagd met Spica eindelijke oogst belooft. Boötes wandelt langs de akker-voren, die naar het Zenith uitgespreid staan, - wat zouden dan mijn voeten aarzelen, ofschoon ze dicht bij de afgrond gaan...

4

Dan, waar de nachtelijke weg een heuveltop bereikt, wenkt eindelijk de hoeve en het huis, en wijst op 't kerend pad de Voerman koers, bedenk ik dat dit de gesternten zijn van wie bij plant en dieren leven: Boötes met de glanzende Arcturus en de Voerman met Capella in het lege, onbezaaide vlak; de hoeders van de boeren en de stallen, de zegenbrengers van het zaaisel en de teelt.

Zoals Boötes zou ik willen leven: een stille ossendrijver bij zijn ploeg, die, versgekorven velden overschouwend, de jonge dag begroet en trage zware dieren met kloppen op de flanken maant tot spoed. De dauw die in de nanacht in de akkergroeven daalt, werd door hem opgewoeld en nu geborgen bij het zaad, waaruit straks graan en gras en vlas gedijt. O, 't vredige bestaan van wie ver van de straatweg leeft voor de seizoenen en de schamele noodzaak van den naakten mens! Die met de vreedzaamheid der brave ossen, geduldig torsend aan zijn taak getrouw blijft, van de prille ochtend tot des avonds laat! Boötes waakt over de slaap des landmans, die kromgezwoegd toch nog zijn kinderen teelt in duistere bedstee, duisterder nog dan de nacht, en hen op 't ongedeelde land laat ploegen, opnieuw, opnieuw, in eindeloze jaren-reeks. En zonder wien de wereld niet zou weten te bestaan bij al de ongedurigheid der stedelingen en de wisselvalligheid van al hun boos bedrijf.

Maar ongestoord, zoals de boeren, gaat de Ossendrijver aan de hemel voort, dicht door den kleinen Berenleider vergezeld, die zijn twee beesten kwijt is. Arcturus spiedt de sterren af, en ziet eerst bij het Zenith en de Pool hetgeen hij zoekt. Doch vastgekluisterd blijft hij, geen kan aan dit firmament zo snel gaan, of de anderen ontlopen hem. Dit is de staalkaart van het Noodlot; ieder heeft zijn plaats en wet, en geen verlangen, geen historie helpt, elks op- en ondergaan staat onafwendbaar vast, zoals ook het onze.

Nabij Boötes echter toeven ook de dieren, die uit de verten van een zuidelijker gebied, uit Afrikaanse steppe en

jungle herwaarts kwamen en schichtig, vreemd bij de Hellenen staan; de Slang, en door de twee jachthonden haast al opgejaagd, de Lynx en de Giraf, die beide ingehouden, de een gedoken, tot de sprong bereid, de ander met geheven, luisterende kop, het ver geblaf verbeiden, zich beraden op hun vlucht... en toch nog toevend blijven staan. Hoe liefelijk is die weide vol van distels, met een kopje hier en daar, waar 't naakte veldspaat zich leikleurig poetsen laat door vroege maan, en waar geen dier het ander kwaad doet, Leeuw en Maagd dicht bij elkander blijven, zelfs de Vos die nu is weggeslopen, haastloos met zijn Ganzen gaat in 't holste van de Nadir-nacht.

Een herder uit voorwereldlijke tijden schijnt nu de Voerman aan de zoom van 't woud, op wien de dieren wachten. De Lynx komt aan zijn handen snuffelen, en diep buigt de Giraf zijn zachte paardenkop omlaag, om te verstaan hetgeen hij fluistert naar de beide Bokjes en de geit Capella. Hij is de leider van het vee, wiens avondlijke roep over het wijde land maant, dat ze huiswaarts keren en geen in de melkgemengde mist verdooft, - de Stier voorop, en dan de andere makke runderen en dieren naar de open sterrenstal.

Is hij, gelijk Boötes eens Ikarios was, - die wijn bracht aan de landbouwvolken en als offer van hun roes moest vallen, - de wijdbefaamde vinder van de raderen, de ontdekker van de naaf die draait om een ondraaibaar punt, de wrochter van het wiel, de heros Trochilos? Was hij de eerste temmer van de dieren en menner van de oudste kar?

Zijn plaats verdient die heros meer dan alle anderen; hij voerde dit geslacht naar welvaart door vernuft, en moet nu toezien hoe zijn vondsten vernietiging en vlucht naar ondergang bewerken. Zijn wagen brak, hij stortte neer als Onomaios door verraad, toen deze in zijn wedstrijd om Hippodameia, met Ares' span nabij de eindpaal was. Zijn wij nu ook nabij de eindpaal dezer wereld, wijl alles in elkander stort en 't voertuig van de geest uit kneedzaam was gevoegd blijkt en voor de domheid en de dood bereid? Of missen wij

het goddelijk span van Hoop, Volharding, Liefde?

Ach, deze Wagenman, misschien is hij ook Hippolytos, een kuise, wereldvreemde knaap, die door de jonge vrouw zijns vaders listiglijk belaagd, doof bleef voor haar verlokking. En toen onder zijn wagenspel, om Phaidra's spijt en logen vervloekt werd door zijn vader, aan de wangunst van Poseidon uitgeleverd. Zo werd hij door den Zeegod, onder het rijden langs het strand, door monsters uit de golven overvallen, waardoor de paarden schichtig uit elkander stoven, hém met zich slepend over de aarde en het scherpe zand, totdat hij gans ontzield, één bloederige massa aan de voeten lag der valse Phaidra, die vergeefs de handen wrong, weeklagend dodelijk gif nam en hem volgde in het schimmenrijk, waar trouw noch ontrouw heerst.

Maar hij alleen is thans de schitterende Voerman, ver van Phaidra's bleke schaduw, die nog altijd in de onderwereld dwaalt, vertwijfeld nóg op zoek naar den vergoddelijkten knaap. Zo zullen wij eens de belagers uit dit leven, wier toeleg goed en bloed ontnemen kan, maar niet de geest, tenslotte ook ontkomen, en kan zonder vrees de vrome zijns weegs gaan, verzekerd van zijn lot.

5

Aldus wordt in de late nacht, de eerste lentedag van het jaar, weer nieuwe hoop geboren. Het huis is nu dichtbij, in tere schaduwen gehuld; daarbinnen wacht het bed en zijn geborgenheid, het eenzaam raam, waar ook dan nog de sterren staan. Hoe wijd en waardig is dit enkelvoudig-zijn, een mens alléén tussen de sterren, nabij de almacht die zich toont als wereldwet, - atoom onder atomen-myriaden, een dwaallicht onder dit miljoenenlicht.

Gelijk de wereld binnenkomt door 't enge raam in dat klein huis, zo nemen mijn gestrekte handen nu de heerlijkheid van een heelal dat onomvaambaar is, tezamen, en druk-

ken deze aan mijn hart, dat nu de nacht herkent als die waaruit het voortkwam en die waarin het zich straks, gelijk in lange, diepe slaap, verliest.

Alom wordt het nu lente; in de stallen verroeren zich de runderen, hun schonken schuren, op het veld verritselen verholen bloemen. Zie, een ster verschiet! En vele, vele, - het zijn de zwermen uit Boötes, lichte bijen, nu al onderweg. Gelaten kreunt de oude aarde en heft zich uit haar slaap verjongd. Geduld, geduld, nog enkele uren, en open staat het nieuw seizoen, waarin de knoppen zwellen, weiden geuren, vogels nesten bouwen - en wellicht ook wij - de vaarzen dartelen en het oilam roept.

En nu al roept dit hart om het gebeuren, dat elke lente weer als wonder wrocht, wanneer 't doorstroomd van warmte langs de deuren der mensen gedragen wordt, en wacht en wacht... Tot iemand zegt: 'Kom binnen, het is al avond; mijn tafel is gedekt, mijn bed gespreid en wacht al op den gast dien Venus - zij is er al, de avondster - hier binnenleidt.' Dat dan de eenzaamheid gedeeld wordt, tot dieper, nijpender besef van levend-zijn; een vrouwenarm zich opent en gesloten de mond wordt met een lange kus.

Dan is het wáárljk lente, kan Boötes zijn weg naar het Zenith verder gaan, en is het jaar niet tevergeefs gekomen, werd het verhaal van deze sterrennacht verstaan.

De dierenriem

Ram

De poort des jaars, wie opent haar? Een zwaar, weerbarstig werktuig werd naar hem genoemd, den Ram, die steden stormt en burchten breekt, hardnekkig in zijn starre wil om al wat tegenstaat het hoofd te bieden. De koene Argonauten stalen eens zijn vlies van goud, maar niemand weet wanneer of hoe hij het verloor; alleen, dat hij in arren moede toen zijn kop geboord heeft door de hoornen van de maan, zodat ze voortaan, met een nieuwe krul, rondom zijn oren staan.

En als het nieuwe jaar begint, is Ram degeen die zijn geheimenis trotseert, de poort van de seizoenen openstoot voor, - wie zal zeggen wat? Voor feestelingen of begrafenisstoeten, krijgers, karavanen, vluchtelingen of de duif des vredes?

Zijn grote barnstenen ogen zien het, en hij heft zijn sik als ging hij spreken en hun raadselen verklaren; maar dan schudt hij weer van neen en gaat, een wijsgeer, stil, met afgemeten stappen heen, - als Ammon, die zijn pharaonengraf weer opzoekt in het strak triangelveld der pyramide.

Stier

Zo is het schoon der vrouwen: dat het zelfs een ouden god verlokken kon, in schijngestalte van een dier te dingen naar haar gunst. Europa, maagdelijk nog en schuchter, werd door den Stier geroofd, die zwemmend haar ontvoerde, en wien zij het gevreesde Rechterpaar der Onderwereld baarde.

Maar in het paleis des Stierzoons leefde, opgeloten in het Labyrinth, de weergekeerde Stier, verslinder van de jongelingen en de maagden, de onsterfelijke, dien Theseus slechts in schijn verslagen heeft. Want nu Europa oud en afgeleefd is, en verteerd door het krakeel van haar ontzinde kinderen, nu is de Apis weergekeerd, de maan- en gier-gevlekte Stier, die ondertongs het scarabeeënteken draagt. En toornig neemt hij deze vechtersbazen, de torero's die naar mensen grepen, op de horens, woelt hun ingewanden om, en werpt ze naar de zon.

Wellicht, opdat ze weer herboren tot bezonnen wezens, op de aarde nedervallen om hem sidderend, in broederschap te aanbidden.

Tweelingen

Kastoor en Polydeukes, u, broederpaar, vereren wij, nu gij tot eeuwige maning voor dit onverdraagzaam volk ten hemel zijt gesteld, het liefdeteken tussen zon en zee. O Dioskuren, tweelingbroeders, vrienden sterker dan de dood, waakt over al de vrienden die de duistere weg des ondergangs stoutmoedig kampend zijn gegaan!

Zo er een oord is, waar de schimmen der gestorvenen verwijlen, en deze zelfde sterren schijnen over hun ontschaduwde gestalten, - herinnert hen aan ons! Herinnert hen, dat wij het oud verbond van vriendschap nagekomen zijn. Meldt, dat wij, treurend nog voor lege nissen die zij lieten, in de oude strijd volharden. Dat reeds Troje brandt, de eer gewroken wordt, het schild wel brak, maar niet 't betrouwen. Dat wij waakzaam zijn en spoedig komen, als het uur daar is, en zo als Polydeukes Kastoor in de Hades volgde, ook wij ons weldra zullen voegen bij de vriendschaar, de glorieijke tussen sterren!

Kreeft

Zigzag achterwaarts bekrabbelend de scherpe rand des keerkring-gordels, zoekt de Kreeft, nauwkeurig aan de grens van water en van land, de eeuwige paradox van alle Zijn te splijten.

Tevergeefs? Geen zal het zeggen.

Maar alwie in oceanen werd geboren en toch aan de kusten leeft, snel gaat, toch schijnbaar achter zich het doel laat, het geliefde tussen scharen vastnijpt, maar zodra gevaar dreigt, het beloofde land ontvlucht, weet beter dan wij dwazen. Wie zal bij hem, die zo laag ten grond het grondeloze diep bewoont, de gronden van zijn doen doorvorsen? Hij wijlt onkennelijk in zichzelf gekeerd, - een paar seizoenen, duizend jaar?

Hij is de scarabee der diepe wateren, verslinder, wijze monnik, nijvere heremiet der donkere krochten, kapitein van langvergane karavelen, hoeder van de anemontuin des oceaans, die zó lang tussen algenlichtend plankton en het vademloze sterrenheer der diepzee toefde, dat hij nu zelf aan de hemelkeerkring, aan de Melkweg-grens mag kruipen, - onbedreigd door de verstarde Hydra van de twijfel.

Leeuw

De arme, eens een koning, heeft zijn schild verloren, ach, hij zoekt een wapenschild dat smetteloos bleef, zonder bastaardbalk en vlekje op 't blazoen. Naar welk rijk zal hij zich wenden?

Soms versiert hij munten, en de mensen werden meestal dan om hem tot wolven voor elkander. Soms bewaakt hij poorten, - een gedrochtelijke steenklomp, of houdt hij tot enig voedsel onze deurring in zijn bek.

Treurig is hij afgezakt, de oude Nobel. Onze tijd is niet voor leeuwen. En sinds Hercules hem wurgde, Simson hem de kaken openscheurde in de wijngaard van Timnath (waar de bijen honing zamelden in zijn karkas), David die kunst tenslotte net zo goed verstond als Benaja, is voor hem de klad erin gekomen onder burgermensen, en voert hij - gelijk zovele koningen met hem - zijn titel slechts bij wijze van ongerijmde herinnering.

Nu nog vragen wij, de tussen tijgers en wolven opgegroeiden, ons af, wat hij eigenlijk groot en gewichtig daar doet aan de hemeltrans. En wanneer 's nachts een geknipte poedel naar onbekende sterren begint te keffen, wees dan gerust, het is niet Prokyon dien hij begroet, maar den Leeuw, in wien hij zijn ietwat gezapig, maar vereeuwigd evenbeeld herkend heeft.

Maagd

Gelukkig dat ze tussen sterren staat! Op aarde, zegt men, werd ze uiterst zeldzaam, sinds de ridders uitgestorven zijn en elke boer zich minnaar noemt. De Sterrenmaagd tenminste kunnen wij nu met een rustig hart vereren; ongenaakbaar blijft ze voor de vleikunst en de hartstocht van dit massa-ras, een namenloze voor de dichters, spoorloos over hemelweiden schrijdend, onversluierd, toch gestalteloos voor ons begeren.

Wanneer kuisheid deugd is, die uit sterrenlicht in leliën gedauwd, alleen de lippen drenkt van wie door zeer veel weten werden als een kind, en door meedogenloze liefde brandden tot een witte as, dan, onbenaamde Maagd en kuise niemandsbruid, vereer ik u! Dan vond ik eindelijk de vrouw waarnaar mijn hart haakt, die alleen mijn droom bezoekt, maar nooit het bed beëngt, het denken loutert, maar 't gevoelen nooit beknot.

Aan haar voeten bloeien madelieven uit planeten en veel welig sterkruid. Op haar altaar vangt de overjarige, verschrompelende bol van dit vermoeide hart te bloeien aan, - narcis van ongekende tederheid en zoete geur.

Ik wist altijd: eens zou ik tóch een maagd beminnen.

Weegschaal

Men zegt, de weegschaal is het teken der gerechtigheid; maar is de opperste gerechtigheid niet steeds het vonnis van de dood, voor bozen en voor braven? Osiris, hartenweger, laat de levenden betijen, doch geen mens ontkomt Anubis' greep, die wurgend eerst, hem 't hart ontrukkt, verstart tot een robijn. En wordt ook, vaak wellicht, het hart gewogen en te licht bevonden, de hele mens, in kooi van vlees en beenderen besloten vlinder, weegt altijd zeer zwaar, - juist even zwaar als 't opwaarts fladderen in hem lichtheid werd.

Zo weegt de grote Waagschaal van de dood, waarop wij alles zetten: de ene schaal ter aarde vangt wat in de grafkuil ligt, - een eertijds gretig aas; de andere heft ten hemel wat des hemels is, - een ademvleug, een teug verlangen, een gedachte die niet eer ontsnappen kon, dan nu de tong verstijfd, het brein gestremd ligt in de doodskop.

De wijzer echter en de zwaartemaat zijn in Gods hand, die wijzer is dan wij, verlicht en mateloos in het doorvorsen van een elks gewicht.

Schorpioen

Rode Schorpioen voor wie, zodra hij opduikt, Orion, de koene jager op de vlucht slaat, - wist ik maar wanneer gij als de lente aanbreekt, honing drupt, en wanneer gij venijn slaat in het bloed der stervelingen. Maar gijzelf stijgt voort naar harde, droge winterdagen, winters van woestijn met bijtend-scherpe steppenwind, en wekt - dit is uw gif - de koorts van een onstilbaar wensen naar de nieuwe lente, straks wanneer uw ondergang bezworen is, de dorst naar eeuwige jaren, die ons het nakomelingschap verwekken doet.

Rode Schorpioen, wie u met voeten treedt, weet niet hoeveel geluk hij zo verschopt, noch welk gevaar hij zijn Achilleshiel heeft toegekeerd. Behoed onze onwetendheid, de argeloosheid van ons, kinderen, die de steile paden, de bedauwde weiden gaan, verwijlen in de sombere parken en op stille kerkhoven.

Rode Schorpioen, bescherm de velen die naar schatten graven in het ingewand der aarde, die de droge oevers ziften om het goudstof, die de karavanen leiden en de oksels van de palmen van hun vrucht beroven.

Want wij zijn onnozelen, en moeten onze korte dagen leven.

Boogschutter

Het blauwe wild, dat over steile klippen springt, is hij gevolgd tot op de hoogste toppen, waar een gems de zon tussen de horens beurt, een antilope zilverige dauw likt van de maan. En op die top die geen beklimt en waar geen weg meer is, waar alles zwevend wordt in fijne ijfte, spant de Schutter voor het laatst zijn boog. De pees snort, schielijk snelt zijn pijl weg, treft niet meer het wild dat in de avondnevel is verzonken, maar het oog van Zeus, die wakend over alle dingen toeziet hoe de mens vermetelheid geleerd heeft van Kentauren.

Wee hem, die der goden oog getroffen heeft; hij wordt ontruikt aan deze aarde; al zijn pijlen worden grimmig op hemzelf teruggewend. Dit is zijn ondergang, - zijn opgang tevens. Want Artemis heeft hem, die de hoogste top braveerde, aan de gramschap van Alvader zelf ontruikt. De velden van de sterren en het woud des hemels liggen voortaan open voor de echo's van zijn jacht. Hij heeft de roos getroffen en het edelst wild, - een god verblind, de schuwste vrouw geroerd. En nacht aan nacht, waar hij zich wendt, vlucht thans de Arend met de Steenbok voor zijn stille, zelfs nu nog vermetelege achtervolging.

Steenbok

Silenenweg, wat wonderlijk voert hij door alle eeuwen!

De Bacchusgewijde Pan, Aigipan, heeft sinds zelfs het Zeuskind, gevoed door de geit Amaltheia, de hartstochten vrijdom en heerschappij liet, met zijn bokspoot bij fluitspel gedanst op de bosweiden van oud Arcadië. Tot op een keer hij aan 't zeestrand de tritonhoorn vond, waaraan hij de donkere huiltone van bronst en begeerte ontlokte, die hartstocht, de vreugdevol laaiende, neersloeg tot huiverend krimpen. Het mensdom, alwie Dionysos' stoet volgde, werd treurig; maar de Aigipan, voortaan gesierd met een visstaart, lokte ons voort, hoewel al de levende wezens thans, na het genot van de paring in doffe verslagenheid, dankloos en duister huns weegs gaan. Priapos bleef immers de altijd weer wulpse vriend van den Steenbok.

Een nieuw, pover tijdperk brak aan. De grote Pan stierf, en duizenden stemmen van mensen en dieren verzuchtten zacht klagend: 'Keer weder, o wellust van leven en leden!' Vergeefs.

Dit nieuwe geslacht teelde monniken slechts en eunuchen. Zij noemen een duivel alwie nog op bokspoten danst, de bokshoorn draagt en het faunspel bedrijft. Hun bloed werd tot melk en hun bronst als een schuim dat verwaait. En van de silenenweg afgedwaald, dolen wij gemelijk, ver van den Steenbok, - wel saters, maar ach, zonder syrx, onvruchtbaar en vreugdloos verdwaasd...

Waterman

Het graan, de wijnstok en de bloemen, zij botten slechts wanneer het water vloeit; zij bloeien slechts wanneer de beken stromen, de dauw des hemels daalt, de regen leekt.

En wie zal 't zaad, dat in de voren sluimert, ontkiemen doen, de vruchtbaar-vochte grond zijn groene rijkdommen ontwoelen, voor 't zomers ooft van sappen zwaar, - tenzij gij, Waterman! Gij Regenbrenger, Stroomgod, Brongeest, Echo van de Putten! Gij die de dorst lest van den wandelaar, zijn lijf verkwikt!

O, geef ons warme lentedagen, traag van het zeem des hemels, in uw wolk vergaard. Laat deze zomer goed zijn, droog eerst na veel regen; opdat de graanaar zwelt, het malse gras zacht hooi, de wingerd zwaar, de boomgaard geurig worde. Schenk uit de hoorn des overvloeds uw zegen op ons hoofd.

En als de herfst komt, en we uw rijkdom plukken, van goudgeel beukenloof een krans voor uw altaar, dan zullen onze kinderen spelend met 't eerste grijs van dit verweerde haar, u leren prijzen als de goede, de schenker Ganymedes tussen ons.

Dan zullen wij op onze beurt u plengen, niet veel, maar 't kostelijkste vocht ter aard: de traan waarmee wij mensen afscheid nemen van een goed leven, een goed land, een veilig huis. Dan, zelf een zaad in nieuwgewonnen gronden, verzoeken wij u, Waterman, - nog eenmaal regen, dauw en kabbelende stromen.

Opdat ook bloemen bloeien op ons wintergraf.

Vissen

Schielijk weer te keren wens ik, naar het oude element waaruit we zijn geboren, en dat verloren ging toen Tritons en Sirenes, waterslang en walvis ons verdrongen en een eeuwenlange zomerdroogte ons dwong de steile oevers te beklimmen. Want nóg gaat ons verlangen uit naar 't diepe zwijgen, 't grote ruisen dat dit Vissenpaar omgeeft; naar 't purperen omhulsel van de moederschoot, het veilig vruchtwater van blauwe oceaan, waarin temidden van een zilverig glimmend kwiklicht, schichtig stil, gewichtloos, de twee Vissen vluchten, snel zich wenden, duiken, zwenken, plots weer in de biezen schieten, tussen watermuren die zich spleetloos openen en aanstonds sluiten, - in een dromenwereld, voortaan onbereikbaar voor ons, plompen.

Of ge zoudt een parelvisser moeten zijn!

Maar zelfs de duikers van de diepzee hebben ons nog nooit verteld, wie deze twee zijn, die om een geheimzinnig middelpunt zich cirkelend, spelend in de afgrond van het ondoorgrondelijkst element, elkanders staarten zoeken. Zijn het kinderen van de menselijke vis Oannes? Liefdespruiten van een zelfvergeten zeemeermin? Het tweetal dat Derketo redde toen zij zich wanhopig in het water stortte?

Niet in geborgenheid van katakomben leeft de echte vis, o Christen, maar in open, vrije wateren, in de oeverloze zee.

De soukh der sterren

1

Nacht van Bagdad, nacht der uitgestorven minaretten, nacht waarin alleen geschuifel van vermoeide voeten zand vergruist, en tussen blinde muren schichtig schaduwsluipen diepere schaduw achterhaalt. Waar is onderdak voor zwervelingen, voor wie als de allerlaatste, al bij 't sluiten van de stadspoort binnendrong, grijs reeds vóór de nacht van het woestijnstof, en gebukt door 't lange gaan dat hierheen leidde, waar geen doel is?

Nacht van Bagdad, waarin alle stemmen uitgestorven zijn en zelfs het brongemurmel is verstild bij 't laatste roepen der muezzins, der verzonken echo's die guirlandes sloegen tussen trans en torens; nacht van diepe slaap, weerbarstig, ondoordringbaar voor den vreemdeling. Waar moet hij heen? Weifelend zijn de diepe kolken van de straten door een duistere wal omrand; weifelend tast de vreemdeling zijn weg die wijkt en hem verslindend opgeeft. Urenlang; want Bagdad is zeer groot.

Dan reddeloos, niet meer gedragen door de wankele voeten, zinkt hij neer, tast naar een steun voor hoofd en schouder, en omhult zich vaster met de burnous, knieën opgetrokken, als een ongeborene geborgen in de moederschoot der nacht, - en valt in slaap.

Onzichtbaar, maar ook onverbreekbaar is de navelstreng die opklimt en het vege lijf verbindt met 't nachtelijk moeder-lichaam, Allah's schoot. En in de slaap des ongerechten, evenzeer als in de sluimer der rechtvaardigen, stroomt zo den mens verkwikking toe en groeit hij, negen uren die als maanden zijn, tot hij herboren wordt in nieuwe dageraad en licht.

Het is een oude man die bij het krieken van de morgen struikelt over den nog vast ineengerolden zwerver op de straathoek, waar de Soukh der Looiers samenkomt met die der Wevers. En ze schrikken beiden, want de wandelaar weet, dat op 't vroege uur de rovers nog steeds uit zijn op hun buit en hinderlagen leggen; terwijl de zwerver denkt,

dat in zijn slaap een machtig dier hem aanvalt en juist wil verslinden.

Met een schreeuw werpt hij de burnous van zich af en vaart omhoog.

Nu glimlacht de oude wandelaar, wijl hij bemerkt, hoe de ander nog meer dan zichzelf schrok, en stamelt een verontschuldiging om de gestoorde slaap.

De opgerezen zwerver buigt het hoofd en prevelt: 'Heer, ik ben hier vreemdeling en ken nog niemand. Zo in Bagdad echter een weldadig mens mocht leven, wijs mij waar hij woont, want om een bete broods liep ik reeds vele mijlen.'

Dit doet den oude stilstaan en diep tasten in zijn zak. Doch voor hij de aalmoes overreikt, bedenkt hij zich een ogenblik en wenkt den zwerver hem te volgen. Helder slaan zijn muilen nu hun kalme maat onder het tentdak van de Soukh der Looiers; luid volgt hem het zwaarder gaan van de sandalen aan twee zwerversvoeten, langs de Marktplaats der Slagers, die nu al bedrijvig zijn en even opzien bij het kraaien van een verre haan, en niet meer weten of de rode gloed die langs de tuinen vaagt, is opgestegen uit hun slachthuis of ginds uit het verre Oosten, landinwaarts.

De grijsaard en de zwerver reppen zich, doch spreken niet, maar proeven slechts de morgenkoelte op hun lippen, kijken naar het goudere groeiend licht. Eerst als zij zijn gekomen waar de Soukh der Zijdehandelaren ophoudt en de wijk begint der welgestelden, veilig weggeborgen achter hoge muren, met hun tuinen waar de geur van verse koffie tussen oleanders hangt, zegt de oude: 'Volg mij. Ik heb nagedacht. Er moet een ster u gunstig zijn. Een dag of wat geleden stierf mijn oude knecht. Wilt gij de nieuwe worden?'

'Niets is toeval; als de ene mens den andere ontmoet, dan zijn hun wegen eender,' luidt het antwoord van den zwerver. Daarmee is hun zaak beklonken.

Zo werd Yahyah huisknecht van den ouden Nasir Eddin.

2

Lang heeft hij getwijfeld, wat zijn meester was en waarom hij terecht kwam bij den zonderlingsten man die aanzien en respect genoot in Bagdad. Want dit was het onbegrijpelijke: Nasir was een stille dwaas, een kennelijke gek, een grijsaard die zijn dag versliep en 's nachts eerst scheen te leven, uren lang kon staren of hij dood was of versteend, om plots glimlachend op te zien, als had zijn geestesoog de schoonste vrouw ontmoet, om dan opeens weer met geloken ogen midden in 't gesprek te sluimeren, als was hij bezig kinds te worden. Niettemin, dat zag de knecht al spoedig, werd zijn meester door den kadi, zelfs door groten van het hof, met eerbied en genegenheid begroet, wanneer hij, wat een enkele maal gebeurde, in het ochtenduur naar buiten ging, of laat bezoek ontving.

Maar waar het werk licht was en het voedsel rijkelijk, gingen Yahyah's dagen snel en werd bij hem verbazing en nieuwsgierigheid al ras gedempt door de tevreden rust, die niet meer vorst maar afwacht, wijl het komende het zijnde moeilijk nog kan overtreffen. Hij diende Nasir Eddin met de trouw van mensen die tenslotte toch een vaderland gevonden hebben en beschroomd geworden zijn om aan verleden of verandering te denken. Wel kwam menigmaal bij hem de vraag op, waarom of zijn meester nachtenlang zich opsloot in het torenkamertje dat uitzag over vele daken, en daar stil was of hij toverij bedreef, - maar zelfs toen hij eens zo ver ging, door een kier te spieden naar hetgeen zijn meester deed, werd hij niet wijzer, en hij gaf het vorsen op.

Want hij zag den ouden man in folianten bladeren, om daarna met lange tussenpozen op te zien en met een starre blik te kijken naar de duisternis die om de torenkamer hing, daarbuiten, waar het nachtgewelf zich stolpte over heel de stad, en niets te zien was dan het wit getril der sterren en een enkele maal de sikkels of de blanke schijf der maan. Het was een kindse bezigheid, maar wel onschuldig, meende Yahyah, en wie rijk was als zijn meester, kon het zich ver-

oorloven des daags te luieren en zijn tijd des nachts te doden met een doen dat zin noch zaligheid bezat en zeker ook niets inbracht.

Zwijgend bracht hij tegen middernacht de koffie binnen, die zijn meester menigmaal onaangeroerd liet staan. Onwillekeurig sloop de dienaar zo onhoorbaar stil als mensenvoeten kunnen sluipen, weg, na eerst een poos te hebben toegezien, hoofdschuddend om het peinzend staren van den ouden man naar wat in alle nachten eender scheen en zonder veel beduidenis. Gezeten op de torentrap sliep hij dan in, totdat de ochtend aanbrak en zijn meester stommelend omlaagkwam om zijn slaapstee op te zoeken, en de knecht zijns wegs kon gaan in het ontwakend stadsrumoer of waar het marktgewoel begon en mensen wriemelden in 't daverend zonlicht en niet kwijnden bij het flakkeren van een oliepit.

3

Er is een lange tijd verlopen, dat Yahyah komt en gaat in 't huis van Nasir Eddin, stil en zwijgend als zijn meester, een vertrouwde welhaast, die niet beter weet, of altijd was hij daar en altijd zal hij blijven wat hij is: de nuchtere dienaar van een zonderlingen meester, die voor orde zorgt, waar schijnbaar ordeloosheid heersen moet.

Maar alles vloeit en streeft naar wat zijn tegenstelling blijkt; de wolken naar de zee, de aardworm naar de boomtoppen, de bergbeek naar de diepte der ravijnen. Dingen gaat het zo en ook de mensen. Zo gaat het Yahyah ook.

Eens op een keer ontmoet hij op de markt een vrouw, wier ogen uit de sluierspleet hem tegenblinken als gloeiende edelstenen. En een vonk daarvan wipt in de doffe tondel van zijn hart, begint te smeulen; warmte doorstroomt hem en een onrust die hij niet beheersen kan. Aan dat verborgen licht wil hij zijn leden zegen. Terwijl zij weggaat, volgt hij haar op korte afstand, rusteloos door volle straten eerst, dan door de nauwe stegen in de buitenwijken, waar de stilte als

een sterke muur rondom hen staat, en zij al gauw wordt ingehaald.

Ze weert niet af, houdt haar gelaat ontbloot, ziet Yahyah lachend aan, die haast terugdeinst voor haar overmoed en schalksheid, als zij, nog vóór hij durft te spreken, hem vraagt: 'Wie ben je, achtervolger? Welke jonge minnaar is de meester die je met zoveel voortvarendheid op jacht zendt? Vlug, voordat wij deze straat uit zijn!'

En Yahyah, overrompeld, antwoordt eerlijk: 'Ik ben Nasir Eddin's knecht, maar vraag uw gunst niet voor een ander, nu ik zie hoe schoon ge zijt.'

De vrouw blijft stilstaan, pakt hem bij zijn kleed. 'Die wichelaar, die sterrekijker, oud en vol geheimenis... Nimmer, naar men zegt, voor vrouwen en hun weetlust te genaken... Kon ik bij hem zijn, om raad hem vragen over 't lot dat in de sterren ligt geschreven en dat mij onrustig maakt omdat het uitblijft, - dat zou ik u lonen, en niet slecht!'

Ze heupwiegt onderwijl ze 't zegt en danst beloften, zodat Yahyah reeds gans overmeesterd is, en al verleid om alles toe te staan wat ze durft vragen.

Zo wordt afgesproken, dat ze komen zal, een heldere sterrennacht, in het verborgen, dat de knecht haar smokkelen zal in Nasir's torenkamer. Meer niet, - want de rest, dat zal haar charme doen.

4

De laatste zang van den muezzin is reeds uitgestorven; in de keuken bij het stompje kaars dat zachtjes knettert en de stilte waarin muizen knagen, zit de knecht te wachten op het afgesproken teken: drie, vier klopjes aan het luik. Dan staat hij haastig op, ontgrendelt heel voorzichtig de achterdeur, en smokkelt Sohra in haar nachtelijk-donkere sluier binnen. Listig heeft hij het verzonnen: als hij straks de koffie brengen moet, dan mag de vrouw dit doen, en moet zij zeg-

gen dat zij Yahyah is, die werd betoverd door een oude heks terwijl zij langs kwam, zodat hij nu ook een vrouw is. En de grijsaard kan dan niets meer zeggen, maar zij mag haar vragen stellen en ook zien of hij nog groter kunst verstaat dan enkel naar de sterren kijken. Weinig zal zijn meester wel vermogen, maar wat let dat, als de schone vrouw hier vóór hem het gelooft en hem belonen wil met wat zijn hete lippen vragen.

Sohra keurt die plannen goed. Het is wel kinderlijk, maar zo is ook haar geest, en wat ze wil is enkel weten, of haar lot nog lang zo ongewijzigd blijft, - een achteraf bestaan in een verlaten harem, en of niet wellicht een prins heel spoedig komt (en niet een huisknecht) die haar weghaalt, in paleizen brengt en volhangt met veel sieraad. Of de sterren niets hiervan verraden? Daarvoor is ze dan oprecht bereid den knecht een avondlang wat gunsten toe te staan. Van zulke gunsten wordt een vrouw nooit armer en een man alleen maar rijk, nietwaar?

‘Het lukt misschien nog beter als je ook mijn kleed aantrekt,’ zegt Yahyah. En 't verwisselen geeft hun gelegenheid zich te vermeien in hetgeen zij beiden droomden, zodat voor een poos de huisknecht prins wordt en de schone Sohra courtisane, - en het middernacht is vóór ze 't weten. ‘Hierlangs, dan de trap op,’ fluistert Yahyah, als de vrouw in mannenkleren zich gereedmaakt naar het hoog vertrek te klimmen, waar de wijze huist en nacht aan nacht verdoet.

Daar zit hij dan, in grijzend wit, met wit bedekt en wit zijn baard, beschenen door de kaarsvlam in haar net van fijn-gekleurde stralen. Als zij het tablet met geurig vocht dicht naast hem neerzet, ziet hij nog niet op uit de schrifturen die zijn ogen volgen met zijn dorre vinger. En de valse Yahyah prevelt: ‘Meester!’

Zonder veel verwondering, nog bezig met veel vreemder dingen, kijkt de oude man haar aan.

‘Wat is er? Schort er iets?’ Dan pas bemerkt hij dat dit wezen hier zijn knecht niet is. ‘Wie ben je? Schone knaap, wat doe je hier?’

Zij vleit slechts, half in de war gebracht: ‘O meester... een betoverde... vertel mij...’

Langzaam komt hij overeind en strijkt eens door zijn baard. ‘Hoe kwam je in mijn rust? Uit welk verleden?’

Sohra glimlacht. Neen, gevaarlijk is hij niet, en snel moet zij haar wensen zeggen, voordat zijn verwondering vergaat en wellicht overglijdt in toorn.

‘Zeg mij uit de sterren wie ik ben en wat ik worden zal, o meester,’ smeekt zij, heft haar handen, die zo kennelijk twee spitse, fijne vrouwenhanden zijn.

Een zweem van spot vervaagt in Nasir's baard.

‘De sterren? En je bent betoverd? Wel, ik zal je tonen wat betoveringen zijn en aan je wens voldoen, vermetele.’

Hij buigt zich naar de kaars en blaast hem uit, zodat de torenkamer donker als een grot is, en de vrouw nu huiverend ineenduikt, met haar handen half in afweer, toch nieuwsgierig ondanks 't hevig kloppen van haar hart.

In dat diepe donker, waarin zelfs geen vorm zich meer laat onderscheiden, klinkt alleen zijn stem, die als een oude, grijze wolk haar gans omhult:

‘Binnenvoeren aan je voeten zal ik een voor een de sterren, o verleidster, o verstoorster van de oude nacht. Spreken zullen al de sterren, o beproefster van een oude, diep-verborgen wijsheid. Wie betoverd is, zal weten, en vergeten al de dwaasheid van de dag, en de deur der duisternis zien opengaan, geluidloos binnentreden in de Soukh der Maan, der pronkjuwelen die de sterren heten, maar die gouden wonderdieren, opgestegen wezens zijn en godenkinderen ten ondergang gedoemd. Om zo dan te doorzien wat dag aan dag den mens bedriegt met valse schijn, en het geheim van nu en straks te weten...’

Zachtjes, als bewogen door de koele nachtwind schuift nu een gordijn opzij, en Sohra ziet uit zilverdonker binnentreden: een bleek-oplichtend, zeldzaam dier met ruige haren, zacht als maanglans op een paarlemoeren schelp. Het heft zich op de achterpoten, veegt zijn snoet af met de dikke voorpootrug, en gaapt tevreden.

‘*Dubhe*,’ hoort zij dicht bij haar den grijsaard zeggen, ‘vang, o schrandere beer!’ En uit de lucht komt aangezweefd een gouden bal, die door de beer gegrepen, kunstig wordt geworpen, voor hem uit, omhoog, gevangen, achterwaarts, en weer in snelle greep gevat, terwijl Eddin de maat aangeeft: ‘Vang *Kochhab!* Kaats hem op de dij, op *Phecka*, - op de wortel van je stuit, op *Megrez*, - slinger hem dan weg met *Alioth*, je vetstaart. En nu met het weke van de heup teruggekaatst, met *Merak*. Grijp en berg hem bij *Mizar*; in je voorschoot, want nu komt de treurnis, al te kort duurt kinderspel.’

Werkelijk krimpt de beer ineen, verbergt zijn kop tussen de poten en kruipt weg, omdat een lijkstoet langs komt, bleke reeks in bleke waden, bleek de baar die wordt gedragen door twee vrouwen.

‘Waarheen gaat ge, dochters van de baar, o *Benetnasj?*’ vraagt Nasir, en zijn stem verheft zich trillend. ‘Waarom al zo vroeg het graf en de verrotting? Waarom volgt onherroepelijk op het dier de lijkbaar en de ruiter?’

Want terwijl de lijkstoet langs trekt, komt een kleine ruiter van de andere zijde aangedraafd en salueert met zijn getrokken kromzwaard, dat hij fier omhoogsteekt.

‘Wees gegroet, o *Alcor*, o beproever!’ klinkt ook Nasir's groet. ‘Verkondig ons, hoe zal de strijd straks wezen? Schrikkelijk? Of volgt de zegepraal?’

Maar zie, al onder 't spreken is de ruiter gans veranderd van gedaante, is het wringend, worstelend, een vrouw in ketens, die vergeefs zich wil bevrijden. En de oude Nasir steunt: ‘Beklagenswaardige, o *Mirach*, welk een pijn, welk leed knaagt aan uw navel, rukt uw ingewanden uit, daar op de diamanten plek die *Sirrah* wordt genoemd. En welke visioenen folteren uw brein; dit angstgezicht van *Algol*, monster, duivel, embryo der duisternis!’

Voor hun ontstelde ogen immers braakt de nacht een vreselijk lichtend aangezicht, bebloed nog, met in plaats van haren kronkelslangen, en uit starende ogen bliksemschichten, uit de wild-vertrokken mond een rauwe kreet die toonloos

bleef, maar toch een echo vindt in de angstschreeuw van de ooggetuige in het donker, - Sohra, die de handen voor 't gezicht slaat, wijl zij deze aanblik niet verdragen kan. Het is of zij zichzelf in een droom ziet staan en handenwringend sterven aan een ongekennde pijn.

Het schamper lachen van den ouden Nasir brengt haar eerst weer tot zichzelf, en als zij opziet, is de vrouw niet meer geketend, maar als stralende odalische neergelegen op een rustbank. Aan haar voeten knielt een krijger, aangediend door Nasir's stem:

‘O vrouwe, om de gunst waarmee gij *Schedar*, deze schoon-gewelfde, als een heuvelpaar van melk en honing blank ontblote borst vertoont, - om al de lieflijkheid waarmee gij *Caph*, de tedere, hennah-rood geverfde hand tot strelen opheft, vraag ik uw ontfermen. Voor den weergekeerden krijgsman, voor den thuisgekomen zwerver, voor den schipper die zijn haven vond. *Alderamin*, zijn rechterarm, biedt u de schoonste gaven uit het morgenland, de paarlen en juwelen die geen koningin nog ooit bezat. Hij buigt het trotse hoofd, het stralende, de *Ras Algheti*, in de hoop dat gij wilt dulden dat hij zich ontdoet van *Izar*, van zijn voorschoot, en de vruchtbaarheid van *Algenib*, zijn sterke lende, door u wordt ontvangen. Doch gij vraagt eerst tekens, vraagt de aanwijzingen der heilige dieren, wel, zie toe!’

Zij kijken op en zien, terwijl zij zelf verzinken, daar boven hen een grote vogel die in steile vaart omlaagschiet.

‘Weet dan,’ spreekt de oude man, ‘dat dit de adelaar die valt is; *Wega*, de onverschrokkenene, die neerstort op de weggevluchte zwaan. Dra grijpt hij naar haar snebbe, *Albireo*, - naar de uitgespreide staart die *Deneb* heet. En ook de aardse tekens spreken. Daar, ziet gij hoe *Etannin*, de draak, zich met zijn tweelingbroeder *Thuban* moordend werpt op *Alwaid*, de kameelmoeder, die zich tevergeefs verweert met stampen, spuwen, brullen? Hoor het daveren van hun sfeer!’

Maar over dit tafereel van schrikkelijk woestijngevecht komt aangerend een paard, een blanke hengst, schuimbek-

kend en met lange woeste manen en een staart die bijna op de bodem sleept. Met vleugels, wiekend als die van een vlinder.

‘Het paard is onze redding,’ spreekt Eddin nu zachter. ‘*Markab*, 't onbezeten zadel, wacht zijn ruiter, die weldra omhooggevoerd wordt door de vlerken van het fiere ros. Het snuift de toekomst met zijn lila-zachte neus, met *Enif*; heft zijn voorpoot, *Scheat*, en slaat achterwaarts met *Menkhib*. Dit is de beduidenis: hetgeen hij overspringt, blijkt de fortuin der helden, *Sad-El-Homan*, en ook de fortuin der jonge dieren uit de karavanserails, de *Sad-El-Bachain*. Na de strijd komt weer de dag van stille arbeid, rijdt de voerman vreedzaam huiswaarts, op zijn sterke schouders, op *Menkalinan*, het jonggeboren geitje *Alajoth*, en komt het bergvolk op de marktplaatsen weer bijeen, om naar de sprokensprekers en de dansmuziek te luisteren. De wereld, kijk maar, is een plein, waarop de man staat, die met toverkunsten slangen temt. Dit magere, geheimnisvolle hoofd is *Ras Alhague*, kop van wie de slang bezweert, die hij met *Yed*, zijn magere hand omhoog heft en laat kronkelen om *Marfik*, de elleboog, terwijl hij *Unuk*, de gezwollen slangenhals vast in zijn greep gevat houdt.’

Lang duurt nu zijn zwijgen, en alleen de snijdende muziek van verre fâl's schijnt nog te klinken, trillert na.

Het maan-verlichte, sprookjesachtige tafereel verdwijnt in nacht, en diep is weer het duister in de torenkamer.

‘Dit nu is hetgeen gij weten moogt, betoverde,’ zegt Nasir Eddin, en ontsteekt de kaars die knetterend oplicht en de vrouw bestraalt, gehurkt aan zijn voeten.

Sohra is verward. Veel ziet een vrouw, te eng is haar verstand, maar in haar binnenste gevoelt ze vaag, dat wat al vreemds voorbijzweeft, ongerijmd lijkt, toch een diepe zin verbergt en beeld is van ons lot. Maar zij wil simpele waarheid en bevelen, - hierheen, daarheen, kom of ga...

‘Alleen een vrouw blijft stil en wachtend bij dit alles,’ mompelt Eddin. En hij buigt zich eensklaps, neemt haar in zijn armen, fluistert: ‘Niet te oud en niet te wijs ben ik om nog te speuren, dat ook mijn welhaast gestolde, traag-geworden bloed nog vloeit. Want oude paarden rieken óók de stal

en het gedragen kleed zit allerbest. Nu gij toch hier zijt, waarom van de sterren en van wat nog komen moet, gesproken, terwijl de schoonste sterren je twee ogen zijn, en onder Yahyah's boerse kleed heel de belofte huivert van een ongebruikte lust? Hoe heet je, fee, vermomd als knecht?’

Bevangen laat de vrouw zich paaien, en ze fluistert in zijn oor haar naam, die Nasir Eddin denken doet aan wilde jongelingsjaren, zodat hij begint te trillen en zijn mond gaat beven in zijn baard, tot hij vol ongeduld de foliant, die nog verwijtend vóór hem ligt, terzijde schuift.

‘O meester, dit is de beduidenis der sterren,’ kirt de klein-geworden Sohra in zijn arm.

‘Dat al wat eenmaal was, nooit meer vergaat, en geen gespeend raakt van zijn vroegste dromen,’ verzucht de oude man, die plotseling vergeet wie hij en waar hij is, en met haar op het rustbed tuimelt.

5

Haast is de nacht voorbij, het zijn de laatste uren, en onder aan de trap wacht Yahyah tevergeefs. Wat zulk een oude wijsgeer uit kan kuren als hij wordt ondervraagd? Wanneer komt Sohra om hem te belonen? Vooruitbetaling geldt niet, is een voorproef slechts van wat hij heeft verdiend. Vol ongeduld begint hij te bedenken, dat *hij* wellicht, en niet zijn baas bedrogen is. Hij popelt om er heen te gaan, daar boven, waar stilte heerst die hem de keel benauwt; maar durft niet, wijl een knecht zijn plaats toch kent als knecht.

Ze maakt het veel te bont, denkt hij, en al te honds behandelt zij mij ook. Ik zal mij wreken, en desnoods met veel geweld ontmaskeren wie zij is; mijn meester zal het mij met goeds vergelden.

Hij sluipt de trappen op, schuift stil het voorhang weg..

Hij ziet alleen de sterrenhemel, en daarin een eenzaam man, een derwisj staan, die tastend rondkijkt, als een blinde,

en zegt: 'Help *Alphard*, den verlatene, die niemand meer tot steun heeft.'

Yahyah, nog in *Sohra's* kleren, weet opeens niet meer waar hij terechtgekomen is. Dit was zijn meesters kamer toch? Hij was toch huisknecht bij *Eddin*? En nu staat hij weer in de nacht vanwaar hij eenmaal kwam, in de woestijn, en kent geen weg, geen uur, geen sterveling. Verloren is hij plotseling, veel meer nog dan de blinde.

'Ik zal u veel geschenken geven,' zegt de derwisj. 'Al mijn schatten, hier, mijn gouden ram, *El Nath*, die nieuwe dagen openstoten kan. De arend *Altair*, die langs gouden luchten vliegt en elke richting weet. Mijn dienaars, de *Mesarthim*, zullen spoedig komen, en *Aldebaran*, hij die op mij volgt. Wat gestapeld ligt met vele dingen, *Al Hena*, zal uw deel zijn, en *Denebola*, de leeuwenstaart, knip ik u af met *Zuben*, met de schaar die alle dingen snoeit. Ik zal u *Betelgeuze* geven, de sterke schouder van een reus; *Rigel*, zijn been waarmee gij kunt vertreden wat u niet aanstaat, en *Menkab*, zijn neus waarmee hij snuivend duikt waar water is en bronnen, en hij oases vindt in deze woestijn. Van *Fomalhaut*, de wrede vissenbek, zal ik u redden; van *Mirzam*, blaffer in de nacht; van *Algomeiza*, 't druipoog der ontzetting; van *Achernar*, het eind van de rivier. En van de schorpioenensteek, van *Lesath*, die verborgen u opwacht, aan het einde van de nacht.'

Hij deinst ontzet terug, de arme Yahyah, stormt de trappen af, het huis door, naar de stallen; hij grijpt een paard en snelt de straten op, het duister tegemoet.

Nacht van Bagdad, nacht der uitgestorven minaretten, nacht waarin alleen geschuifel van vermoeide ledematen in de hoge torenkamers, vechtend met de slaap. Sterren schrikken van het slaan der paardenhoeven, van de tragere hartslag van een ouden man. De ochtenduren sluipen nader, ongekleeft nog, geheimzinnig naakt en dronken van de nacht. Langzaam echter tooit de wereld zich met licht, legt af de dichte sterrendeken, wast in blauw het aangezicht, en treedt te voorschijn.

6

Bij het kraaien van de hanen en de eerste roep van de muezzins, dringt een kleine rode straal de torenkamer binnen, danst op Sohra's zwarte haren, glijdt de fijne neusboog langs en blijft op haar oogschelp rusten, - totdat zij ontwaakt, de golvende armen uitrekt, geeuwend om zich heen ziet. Ach, waar is zij, - uit zo vreemde, zoete dromen weergekeerd? Half zittend tast ze naast zich. Het is waar ook, - hier die grijze, warrelige baard, die rimpelige schouders, juist, - de wichelaar, de oude Nasir, sater, dwaze wijsgeer. En een fijne spotlach doet haar lippen krullen, doet de eerste morgenglans in haar twee donkere ogen vonken. Waar is hier een spiegel? Schikken moet ze al die vreemde kleren die ze bij zich heeft, en heengaan, Yahyah zoeken. Welke wijsheid heeft ze nu? Hoe was haar toekomst ook weer? Dwaze dingen zag ze, - sterren, - dwaze dingen; en de dwaasheid die zelfs oude mannen bijblijft. Voor ze weggaat moet ze toch in 't daglicht en onttoverd, aan den wichelaar om uitleg vragen en om klare taal. Dan weet ze voortaan duidelijk haar weg.

Sohra schudt hem wakker. Hij beweegt niet. Neen, geen lid verroert zich. In het grijnzen van zijn half-open mond ligt een verstarring, - zonderling! Geen adem doet zijn zilverig baardhaar trillen. Een vlieg loopt onverstoort op zijn voorhoofd. En geen heftig schudden wekt hem meer ten leven. Schrik, o schrik, - naar oorden zonder wederkeer is Nasir's dartele geest vertrokken, heimelijk als een dief; alleen het beurs karkas, verstijfd en koud reeds, liet hij bij haar achter.

Zij snelt ontsteld de trappen af, stort zich in lege kamers, door het ganse huis, en roept wanhopig: 'Yahyah! Yahyah!' Niemand antwoordt. Enkel muizen vluchten, spinrag breekt en vage echo's fluisteren: 'Ach-ach-ach!' en 'Dood is dood!'

Een vrouw in half-gesloten mannenkleren, ongesluierd, ijlt de ochtendkoele, goudverlichte stad in, nagestaard door alwie rustig naar hun werk gaan, nageblaft door al de honden, die

dit tuimelend gaan verdenken en een misdaad rieken; nagezeten door de schimmen van een beer, een duivel en een draak.

7

Zo komen vreemde mensen in de wereld.

Zij die jaren later dwaalden door de grote stad, ontmoetten menigmaal nabij de Soukh der Looiers, daar waar deze samenkomt met die der Wevers, een gestalte, kennelijk een vrouw ondanks haar slordig mannenkleedsel, die van elkeen aalmoezen ontving, maar bijna zonder opzien dwalen bleef van kraam tot kraam. Aan elken koopman deed haar krachteloze stem dezelfde vraag, dag in, dag uit, jaar uit, jaar in: 'Waar is de Soukh der Sterren? Zeg mij, wie verkoopt de sterren? Hier is geld.' Maar in haar open handpalm ligt alleen een bede.

Lang reeds riepen kinderen haar niet meer na, bespotten jonge mannen niet haar zonderling gedrag meer, heeft haar zeldzame kleedij al geen bekijks van lacherige jonge vrouwen. Ach, men zou haar missen, zo ze niet meer rondliep, Sohra de waanzinnige, die Allah met een sterrendroom en vreemd verlangen naar ongrijpbare juwelen zegende. Een kleine gift, een kort gebed als men zijns weegs ging zonder geven, - anders vroeg zij niet. En Bagdad was en is een vrome stad, van veel weldadigheid.

Maar zij die reisden met een karavaan, de hete middag tegemoet, ontmoetten ver in de woestijn somtijds een man, te paard, geheel alleen, hoog in het zadel overeind, met opgeheven hoofd en ogen onverblind door 't duizelingwekkend licht. Wie hem nieuwsgierig naderde en vroeg: 'Wat doet ge hier?' kreeg steeds tot antwoord: 'Zoeken naar de ster die ik des nachts gemist heb, en die zeker opkomt in het zenith, waar de vis van 't avontuur voorbijzwemt en het paard van de fortuin voorbij draaft. Wacht een ogenblik met mij, ik ben hier zo alleen.'

Dan, als zij na een poos weer verder trokken, zagen zulke

reizigers hem urenlang nog staan: één met zijn ros, als een gehouwen beeld, en daarna als een ragfijn silhouet gesneden in de ijle hemel, later als een kleine vlek, een vlieg, een stip, - en eindelijk slechts een vermoeden.

Constellaties

Wagen

Wentel, wentel Wagen naar het Zenith; wentel zonder wielen, zonder paard. Wend u Oost- en wend u Westwaarts langs uw eeuwenoude baan. Met den ruiter op uw dissel, dien stokouden Arabier, Alkor, die de Ogentoetser, de Vergetene wordt genoemd.

Wentel, wentel onafwendbaar om de geheimzinnige pool; zonder haast en zonder dralen, zonder doel en zonder loon. Onverstoord door meteoren-wedloop, met den Voerman ver vooruit, in gelijke tred en zeker, dat ge er morgen weder zijt.

Zevenster van zeven ossen, die Boötes rustig drijft naar een wei van witte bloemen langs de vijvers van de nacht. Soms is 't of een ver, zacht loeien opstijgt: Mizar heft zijn zware kop, klagend, vragend, en stil siddert de echo langs het hemelvlak.

Grote Beer, door felle Jagershonden achternagezeten, die geruchtloos om de boom loopt, waarin 't loof der sterren hangt; dicht daarbij het Kleine Beertje, dat hem volgt in speelse pas, - wijkt en wijkt, laat u niet vangen, door geen Schutter, door geen Hond.

Wentel, wentel, gouden Wagen; deze wereld wentelt mee, volgt van nacht tot nacht uw wenden om een pool die niemand weet, op een weg die allen kennen, in een spoor dat nooit verwaait. Waar geen andere wagens komen, waar geen wesp de ossen deert.

Ach, kon ik mijn wagen mennen zoals Alkor het ons leert...

Zwaan

De ene Zwaan verdween, van die - gij weet - daar in de Midgaard op het stille water wijde kringen trekken in statig drijven om elkander heen, zo snel en vloeiend uitgewist als 't spoor van mensenlevens, waarbij de Nomen spinnend toezien en hun draad vergeten.

De ene Zwaan vloog heen, met wijde witte slagen, een wolk die snel verwaait, een vlek wordt en een stof, een verre stip... De andere bleef. Vereenzaamd op de vijver die diepdonker 't hemelblauw weerspiegelt, drijft hij voort; nauw rimpelt om hem heen het vlak, de cirkel van 't alléén bestaan, die wordt voltrokken.

Ziet hij zijn golvend spiegelbeeld waarnaar hij somtijds duikt met lome slangenhals, of slechts daar ver vandaan, aan de andere zijde van een kristallijnen wereld, de speelgenoot die van hem is gevloten? In smettelooze reinheid drijft hij voort. Het zwarte veen van modderbodems voedt hem, dat nooit zijn gele, rein-bespoelde voet beroert; hij leeft slechts door te duiken naar die Hades, een troosteloze Orpheus die niet toeft, maar schijnbaar onbewogen hier blijft drijven, hoewel zijn snebbe in de onderwereld wroet.

Dan wordt het avond; maan schijnt op de vijver en spiegelt als een lotos in het git. De Zwaan drijft onvermoeid in 't wijdgespreide, - koel weggeblazen donzen bal van wit en schuimig licht. De eerste sterren pinken aan en leggen schilferstippen om hem heen, die - plotseling herkend - het zachte dromen storen, hem onrustig rillend zwenken doen, zodat de cirkel wordt verbroken. Hij ziet de Zwaan van licht, het sterrenbeeld, en al de smart van ingehouden en gelaten glijden slaat los; zijn wilde, late kreet snijdt als een schaar het water, en de nacht als een gordijn dat openrijt. En angstig vlaagt hij met de vleugels, machteloze die niet hoger dan 't gebroken oppervlak hem heffen, waarin hij schrill scherend weer terugzinkt als in leed.

Daarboven blinkt de andere ongenaakbaar bij melkwegschuim en mousselinen maan, ver van de aarde, Midgaard

gans vergeten. De Zwaan op 't water bergt zijn kruin diep in de vleugels, in het witte kleed, - zoals een mens die weet, dat doden niet meer keren, 't gelaat verbergt voor een geliefd visioen.

Kentaur

Ik zie mijzelf, nog een knaapje, spelend in de paarse schaduw onder zijn behaarde borst, terwijl hij beminnelijk lachend zijn grijze baard heen en weer wuift en mij de eerste tekens der wijsheid leert, die hij schrijft met zijn poot in het zand. En straks, in rustige draf langs de heuvels, hoe men zijn pijl uit de boog schiet. En later, wanneer het gekweel van de vogels verstilt, de schaduwen langer en langer worden, hoe hij zich neervlijt op het verkoelende mos en begint te verhalen, de aloude sagen en sproken, die enkel Kentauren vernemen uit 't zwatelen van de cypressen, het klateren der bronnen en beken, het stamelen van oude wilgestompen des nachts.

O Cheiron, wijze en goede Kentaur, hoe liefelijk waren mijn kinderjaren, die gij hebt behoed! De windstille, wijde en zonnige dagen, toen ik niet wist wat een mens was en wat slechts een dier. Want gij, mijn meester en makker, waart beide, waart alles, de harmonie van een wereld waarin nog geen vijandschap heerste, geen grenzen bestonden. Gij wist van alles de zin en de baat: de geneeskracht der kruiden, het gif van de zwammen, de bast die het bloed stelt en wonden geneest, de welriekendste bloemen en ook welke vrucht onze dorst lest en welke de geest en het leven verjongt. Hoe 't luchtig voetspoor van de civetkat loopt, of welke trillerstem de merel, welke wekking de leeuwerik behoort. Alles wist gij en waart mededeelzaam. En zaagt hoe de kinderen groeiden tot knapen, gymnasten, mannen en krijgers! Gij lachte tevreden, - het mensengeslacht ging heerlijk de dalen bevolken met milde, vertederde godengestalten.

Tot Herakles kwam met zijn stierkracht en allen verbaasde, ook u... Om, gastvrij onthaald, in zijn waanzin u deerlijk te wonden, - en nergens het kruid wies, dat déze pijn stilde, uw lijden genas...

Zo stierf dan met u het oude ras der Kentauren en bleef slechts de povere stam van de mensen en die van de paarden jammerlijk achter. Tevergeefs welft de ruiter zijn borst, zit

ik fier in het zadel. Eén speerstoot, en tuimelend is onze tweeheid bewezen. Gij echter waart één en bewonderenswaardig.

Nog zie ik mijzelf, een stil knaapje, dat spelende leeft aan uw voet. Geleerd heb ik, dat niet aleeer de Kentauren terugkeren in deze wereld, ze wederom stil en arkadisch zal liggen in vrede en zonneschijn.

Cheiron, breng onze jeugd toch terug, o mijn Cheiron!

Dolfijn

Steeds wanneer ik hem ontdek, de Dolfijn, die uit de Melkweg komt gesprongen, denk ik aan Arion, den Lesbiër, den dichter van veel zoete zangen, die in Corinthe leefde, en eens op reis van Syracuse huiswaarts kerend, dicht bij Taenarum aangegrepen werd op hoge zee, door boze vissers die lang al op deze tocht de baal belaagden, waarin hij rijkdom uit Sybaris medebracht.

Hij wist, zijn laatste uur was thans genaderd, de kaap van Sparta lag nog haast onzichtbaar ver. Niets kon nog baten bij de keus hem door de kaperstroep gelaten: zichzelf te doorboren met hun speer, om straks zich door verradersvolk te doen begraven, - ofwel met koene sprong te duiken uit het schip, in wijde, wilde zee, maar minder arglistig, minder wreed dan dezen.

‘Vrijwillig zal ik gaan,’ sprak Arion, ‘mijn goud zal 't uwe wezen, het doet mij weinig nood, daar ik een zanger ben. Maar wat mij thans verdriet, is 't afscheid nemen, van deze wereld, zonder lied en zonder lier. Mocht ik nog éénmaal zingen... Veel te goed ken ik die kunst, om zonder zwanenzang tot Acheron te gaan.’

't Werd toegestaan; de schippers zaten lange wijlen onbeweeglijk bij het want en luisterden naar 't zanggedicht, het Orthische, waarbij hij op zijn lier de accoorden sloeg. Niet dat hun gouddorst luwde, onlesbaar door muziek; maar is de mens verhard, de oceaan kan luisteren en ruiste een tijdlang niet. En in de grote stilte, aan 't einde van zijn lied, nam Arion rechtopstaand, vast de harp omklemd, een sprong en dook in zee, in 't duister dat zacht was gevallen toen hij zong.

Een morreling in het donker. Het kielzog of het gorgelen van een die snel verdrinkt? Het klotsen van de harp aan een ontzaglijk plektron, - van de dood? Het spel van golven, een muziek die Arion voor altijd houdt bedolven? Neen, daar nadert een Dolfijn, die hem weer opwaarts draagt naar 't oppervlak, waarheen zijn lier geheven de weg wijst. Ver-

der drijft dit levend schip, dat door de late nacht hem landwaarts draagt. En in de vroege ochtend, als de kaap opdaagt, nabij, uit lege zee, speelt Arion zijn danklied aan de goden - Apollo allereerst - tot hij aan wal stapt, zijn vaarwel de dartlende Dolfijn toewuift, die weder wegsnelt...

Wegsnelt uit de zee, naar nieuwe einders en naar dieper blauw, omhoog, de landen over, en daar aan de hemeltrans voorgoed zijn plaats inneemt. Wilt hij een dichter hielp, een vriend is van de zangers.

Steeds als ik hem weer ontdek, Dolfijn en redder van de kunst, denk ik: zo zou in deze tijd, indien Maecenas nog een nazaat had, de rijke zich een plaats onder de sterren kunnen werven. Maar slechts de kapers zijn niet uitgestorven... toen het lied verklonk, dat eens Dolfijnen riep.

Antinous

Een Keizer, bij 't betreden van Bithynië, vindt tussen krijgers en atleten één, een jongeling, haast knaap nog, die de schoonste is van alwie jong, op sterfelijke voeten over aardewegen ging. Of sterfelijk niet; gelijk een godenzoon glimlacht Antinoüs hem toe, met zonderlinge ernst en een genegenheid, die zelfs 't wantrouwig hart van keizers treffen moet. Zo heeft in gouden tijd, vóór Hellas' goden stierven, eens Ganymedes opgezien naar Zeus, hem de ochtendbeker reikend en gezeten aan zijn legerstee.

Ook Hadrianus is een halfgod, sterfelijk beheersers van 't onsterfelijk rijk. 'Ik voer u mee, Antinoüs, en wees mijn liefste vriend. Laat mij nooit meer alleen.' Maar slechts een halfgod, meer nog mens aan wien niets menselijks vreemd is, spreekt. En geen Romein weet, wat de vriendschap van een Thraciër beduidt, - die verder reikt dan 't graf, als hij zijn leven willig geeft voor dat des vriends.

Antinoüs wijkt niet van 's Keizers zijde en volgt hem overal op de imperiale reis, naar hoofdstad en provincie, van Akropolis naar Pantheon, in 't Verre Oosten, naar Egypte. Overal: 'Antinoüs, - waar is Antinoüs? Zijn schoonheid strale naast mijn macht.' En elke stad eert den beheersers door zijn vriend in marmer op 't altaar te stellen, dat nog hoger heft dan ooit een troon.

De vriend beloont dit eerbetoon gelijk een vorst, want vriendschap kent geen gunst, slechts trouw. Hij ziet den Keizer in gevaar, vermoeid op verre tochten, kwetsbaar in de legerplaats, een stille filosoof na iedere victorie; als de jaren gaan, zal Hadrianus sterven, maar met leven koopt men leven. Met het zijne zal Anankè eenmaal 's Keizers levensdag verlengen, - dit zweert hij heimelijk en glimlacht Hadrianus toe, gelijk de eerste maal.

Dan volgt eens op hun tocht een doorbraak der cohorten naar de oevers van de Nijl. Zij storten met hun rossen in het zwalpend water, zwart van slib; hoog op een witte hengst voorop Antinoüs. Waarom niet meer als steeds aan 's Keizers

zij? In 't midden van de stroom schijnt plots het paard te zwenken, als zocht hij hem, den hogen vriend, angstvallig om een blik... Het draait als om een spil, en in het wild tumult ziet geen den jongeling wenken, niemand hoort zijn roep: 'Neemt, goden, wat mij rest, en geeft die jaren mijn geliefden vriend!'

De krijgers uit de woeste baren weer aan land gekropen, zien nog juist hoe hij verdrinkt en voor de eerste maal in 's Keizers oog een tranenparel blinkt.

Maar beelden troosten niet zulk groot verlies, noch nieuwe steden met zijn naam genoemd, noch feesten waarbij 't ganse volk hem als een god verheerlijkt. Hoger, hoger dan het altaar moet het beeld staan van den lieveling. Alleen de sterren bieden troost in late, lange nacht, wanneer een eenzaam vorst op 't lege rustbed woelt; en voortaan, als de Keizer en 't gemene volk omhoog zien naar de Arend - ster van Zeus en Rome's adelaar - wordt ook aan Ganymedes, neen, Antinoüs gedacht!

Argo (kiel en zeil)

De zachte breuklijn van een kim wenkt waarlijk meer dan alle vrouwenmonden, en 't schoonste avontuur wordt niet gevonden in 't warme bed of 't overhuivend huis, maar in de ruimte die een schip doorkruist met slechts de zonneschijf en sterren tot geleide. Op hoop van welige oogst beploegt geen boer zijn wijde, licht-rimpelende akkers met zo grote zekerheid, als kreunend op het deinen van de golven en de wind, de scherp-gewelfde kiel haar snelle reiskoers vindt naar wonderbare landen.

De zeilen bollen, touwen spannen, uit de branding schijnt zij zich te heffen tot een koene sprong, als wil zij op de witte nevelreven die daar aan de lijzij langs de hemel zweven, nóg wijder ruimte kiezen, zich verliezen in het brandingloos azuur, dat in de groene zee weerspiegelt.

Alleen het water sputtert aan de boeg; de varengasten zwijgen en zien de oevers wijken, eilanden verdwijnen, het opengaan van kim en nacht, de duisternis der hondenwacht en ochtenden vol gouden glorie. Hoeveel, hoe vaak? 't Wordt niet geteld. Zij weten dat zij vergezeld gaan van Athena, en het hout, vóór, aan de verste punt, zijn weg weet en de richting houdt, die 't ruisen van de eik in Dodóna naar alle winden fluistert.

Iason, bij de schoot gezeten, luistert of hij ook die verre stemmen kan verstaan, die zwatelen in het want; en soms houdt hij zijn hand gelijk een kinkhoorn aan de oren, of niet de godin hem toeroept: 'Nu komt gij in Kolchis aan!' en hij den schipper Glaukos wenken kan, het grote zeil te strijken. Maar de eenzaamheid wekt pijn bij matte mensen tussen luchtgewelf en zee; herinnering aan huis en haard neemt ieder mee, en van de maandenlange vaart weet geen het eind.

Doch wijl nu in de nieuwe dag een teder heimwee schrijnt, zoals 't koraal van een verdoken rif waarlangs de scheepskiel rent, - begint opeens de man die bij de plecht languit gestrekt ligt, aarzelend een lied, dat langzaam aanzwelt en het wijd verdriet omwikkeland wegdraagt waar de echo's slapen.

Orpheus zingt. En op de grote lier van mast en kiel en strakgespannen snaren gaan tokkelend de vingers van de wind. Totdat aan 't bleek verschiet een flauwe streep opdoemt, en dwars door de Paeon die Phoibos' leiding roemt, de wilde kreten van het scheepsvolk slaan: 'Land! Land!'

Maar onverstoord zingt Orpheus al de strofen voort van 't heilig lied, en ziet niet op, omdat zijn hand een boord van de Argo houdt omklemd, als was 't de arm van zijn geliefde Eurydike; terwijl het schip steeds verder snelt, de kustlijn weer verdwijnt, de eenzaamheid van hemelzee en lege kim opnieuw aan aller harten schrijnt.

Eridanus

Donker was nog de wereld, zwart de dag, voordat Mardoek zijn weldoende tocht over de aarde begon; donker ook was de stad aan de monding der beide rivieren, en zwart de cypres, de phallus gericht naar de schoot van de moeder der goden, daar in Eridu, de stad der geheimenis, stad aller duistere heerlijkheid, - daar waar paleizen en tempels en torens en hangende tuinen zich spiegelen in de twee-armige vloed, in de stroom die dit landschap omhelst.

Donker en diep zijn de krochten waaruit het water geweld komt van deze geweldigen; 't zweet der gesteenten, urine van de aarde, 't amnionvocht van de baarmoeder van al wat leeft, en het bloed van allen die onder de aarde verteren, - dat klaar als kristal en gereinigd, gefilterd uit spleten te voorschijn breekt, wegstroomt, een beek uit de bergen, en voortschiet, van talloze beken de bijdragen opneemt, dan aanzwelt tot machtige stortvloed, die Akkad en Sumer bevoeit - Elam verdorsten doet - bruist langs de kaden van Babylon en van Ur, en eindelijk den metgezel vindt, den ontzaglijke; één daarna, wijd als een zee, als een zee-arm uitgespreid, waar hij zich wegstort in de oceaan.

Zo dan, de grootste en machtigste stroom is Eridanus, oervloed en goden-gewijde, mensen weldadige, landen bevruchtende middenrivier.

Eindeloos weelderig strekken zijn oevers zich, eindeloos rijk al de landen daarachter, waar steden verrijzen en dorpen krioelend zich spreiden als naphta-vlekken aan stille lagunes, wijd plots karavaanweg en ruiterspad worden gestuit en de wachten betrokken voor 't haastige komen en gaan van de schippers. Daar ook werpen veel duizenden vissers hun angels en netten uit; immer nog voedt de rivier hen met zwemmend gedierte.

Kraanvogels staan aan de wateren te turen, flamingo's en ibissen duiken naar vis in het oeverriet, en van de kikvorsen kraakt het gekwaak naar de vaargeul, waar traag op de maat van de riemslag galeien voorbijgaan. Eeuwige dagen, ontel-

bare jaren, langs oudsteen en nieuwsteen, langs brons, ijzer, staal, stroomt gestaag de rivier en draagt water naar zee.

Eridanus, zwart als de dagen van Assur en Babylon, donker als middernacht, donker als 't hol van de schepping der mensen! Waar hij zijn wateren laat, wijzen priesters des nachts aan zuid-westelijke hemel, dicht bij de voeten van Orion; daar uit de aarde - een lichtende droom thans - het water zich opheft, en buitelt en dartelt in goddelijke pracht: als Eridanus, hemelrivier aan het eind van de nacht!

Plejaden

Zevengesternte, gij die als kleinste toch 't eerst aller ogen trekt; die bij uw opkomst de lente wekt, schepen naar buiten wenkt, over de windstille oceaan maandenlang varen laat, totdat uw ondergang laat in de herfst de terugkeer van winterstorm, mist en gevaren beduidt;

Druiventros, die heel de zomer door, lokkend aan hemelse wingerden gloort en niet eerder geplukt wordt dan wanneer de dagen volgroeid en de uren verzadigd van zwoelte en levenskracht zijn, en verdwijnt in de donkere keel die de stervende Bakchos geopend houdt, - om als hij wederkomt, weder de komende lente geboren te worden;

Bloem die zich opent te midden der bloesemgespikkelde beemden, alwaar zich de wolken als lammeren weiden, de beek van de Melkweg onmerkbaar voorbijvliet en sterren verschieten als de schichtige vlinders, - maar zelf de schoonste, in veelkleurige tinteling opengebloeid;

Fatima's hand, uitgespreid met de lichtende toppen van zilverige vingers, afweer van 't boze en heil den beschouwer beduidende hand van een fee, die kinderen in slaap maant en grijsaards die kinderen werden, zo haastig vervloot bij 't bezien van uw wonder de nacht van hun leven;

Waaier van eeuwen en volken, die boven de skyscrapers staat, als de tred van Lao Tse nog nauwelijks verklonken, het raadsel der Sfinx noch 't bewandeld probleem van Lykeion en Alexandrië zijn opgelost, - waar de Muezzin zijn kreet over sneltreingeratel, de eenzame ziel haar verlangen - als Sappho - ver boven 't rumoer van de wereld uitschreeuwt;

Blijft met uw glans ons verblijden, Plejaden, onsterfelijke dochters van Atlas,
Maia, aanminnige moeder van Hermes,
Elektra, gij stamvrouw van Ilion,
En gij, Taygete, de hinde-gelijkende oervrouw van Sparta,
Kelaino, Alkyone, beide Poseidon's geliefden,
Sterope, de zachte vriendin van den woedenden Ares,
En eindelijk Merope, des sterflijken Sisyphos' dikwijls

schaamachtig de ogen verhullende bruid; -

Blijft, laat de Stier u niet storen noch Orion's bronst, die gij, vederlicht, wit als de duiven ontvlieden wilt, eeuwig gekluisterd toch elk aan de draaischijf van 't hemelse spel.

Blijft ons nabij in de vredige nacht die 't rumoer van de dagen steeds volgt, zevenvoudig orakel der zeven gelukkige jaren, der zeven dekaden van 't menselijk leven, der zeven geslachten die voortkomen uit onze schoot en ons zaad;

En waakt, dat geen tweede maal Troje verwoest en uw heilige orde verstoord wordt!

Slangendrager

Boven het geroes van de avondmarkt snerpt de serpentine-toon van een arabische schalmei over de doffe schokken van een trom. Opzij! Hier zijn geen kopers, dringt alleen de menigte nieuwsgierig om het eeuwenoude schouwspel van een donkeren man, voor wiens muziek twee slangen traag zich uit de kronkels trekken en zich heffen, - donker schitteren de schubben, - sidderend opzien, dan het lange lichaam strekken, bijna op de staartpunt, aangetrokken door de magische magneet van deze geestbewegende muziek. Zelf een toon geworden, die zich uit de stilte van de slaap loswoelt, naar een doordringend, pijnlijk-luid vibreren voortsleept, heftig wordt en oplaait, toch geboeid door hardglazuren mensenogen en het zwarte instrument waarnaar de felle, naaldig-fijne tong snel uitsteekt, als om het gesnerp te proeven, om dan bij een paukslag in een kramp terug te deinzen, tot een vraag te buigen, krachteloos vervallen, een verlangen uit vermoeienis.

Het volk ziet toe, zelf sprakeloos bevangen, want in ieder hart woont óók een slang - van angst, verlangen, haat? - die langzaam uit de windingen zich heft, betoverd toeziet, meewiegt op de slierten der muziek die iedereen omwikkelt, zich verliest in rook en marktstank en walmen van de nacht.

En als de hoogste toon schel afbreekt, grijpt de muzikant zijn beide slangen achter bij de kop en heft ze op. Terwijl ze om de stok van zijn gepeesde arm zich slingeren, buigt hij ze om zijn hals en spreekt ze fluisterend toe, dat ze kalmeren, willoos met hun koppen strelen langs zijn harde wang en dan slap hangen van zijn schouders, levenloos in schijn, maar aan een lichte vingerdruk gehoorzaam in hun zwijm.

Welke woorden zijn het, die zijn hete adem als een sluimer om hen heen spreidt? Welke woorden laten ook de slangen slapen in het holle hart der mensen?

Slangendrager, luider, luider, fluister niet!

En zie, de massa wordt onrustig, kinderen krijsen en een jongeling dringt met de ellebogen om zich haastig weg te spoeden, want het woord blijft onverstaan en de avondlijke

onrust van het hart verslapt niet als de slangen, die nu in de mand gaan lijk twee lange banden van gedragen kledingstukken door den half-naakten Aesculaap terzij gelegd, - wijl voor de kankerende kwaal der massa geen genezing meer bestaat...

Duif

Uit sagen-fluistering van duistere tijden weggevluht, komt wit en met niet meer gerucht dan van drie lichte zuchten, de oude Duif mijn venster langs, een snellend licht, dat ons weer oude dagen voor 't gezicht brengt: Noach's ark, verlaten op de wateren dwalend, waar geen kaap of strand te zien is, niets dan grijze nevel, dampen aan de zee ontstegen, uit het zwerk gedaald na maandenlange regens. Niemand kent de koers, de wind, het doel; en niemand waagt zich aan de uitgang van de ark, waar waterkolken uit hun afgrond loeien en wild aan de boorden slaan. Totdat een kind een Duif lokt op zijn hand, en uit het hoge raampje vliegen laat; en dan te wachten staat, tot 's avonds een gekoer hem roept en hij de Duif weer binnenlaat met een olijftak in zijn bek, die door de lotgenoten gek van vreugde wordt aanvaard en blij begroet met kreten: 'Eindelijk weer grond! De aarde ligt weer ergens bloot en bloeit!'

Of uit 't verhaal van Iason's tocht naar Kolchis, toen het fiere schip niet dorst te varen door de straat der Symplegaden, waar de rotsen, los als schotsen in een wintervloed, tezamen botsten en elk schip te pletter sloegen als het ooit met volle zeilen aan hun dreiging trachtte te ontkomen.

'Liever omgekeerd,' sprak Iason, 'niemand waagde ooit de doortocht.' Maar zich plotseling weer Phineus' raad herinnerend, liet een van de Argonauten met een rap gebaar de Duif ontglippen, die hij sinds het eiland der Harpijen had bewaard. En voort als een gepluimde pijl uit stramme boog schoot door de smalle zeestraat de liefvallige, vermetelege vogel.

Daverend schokten de gevaarten samen, de gesteenten sloegen vonken, maar hoog aan de lucht - daar waar 't gesternte nadien heeft geblonken - vloog de ontkomen schone. Slechts twee pennen uit haar staart versierden voortaan beide plots en nu voorgoed verstarde rotsen, die toen roerloos doortocht lieten aan het schip, waarop de zanger Orpheus dithyramben aanhief, welker harmonie hun woede koelde en de oceaan in sluimer wiegde.

Sindsdien zien bevreesden als auguren op naar duivenvlucht en koers, en wacht de mensheid de terugkeer van wat een gesternte werd, op aarde tevergeefs. De Vredesduif heeft de oceaan des hemels opgezocht, - en niemand die het schip van staat nog door de Symplegaden en simplismen van de klassenhaat geleiden kan.

Eenhoorn

Waar bleef de Eenhoorn, waar het zachte dier, dat wit- en blauw-gevekt, op zuivere hoogten leeft? Waar bleef het schichtig edelpaard, fluweel-zacht, fijn-behaard van snoet, met zijn gazellen-ogen? Waar is hij met zijn ranke poten heengedraafd, aan welke koele winden stelt hij thans zijn milde flanken bloot, de schelpen van zijn oren?

Op welke weiden graast hij voort, omzichtig, schichtig, klaar tot springen, - heft hij fier, maar zonder dreiging de ivoren kling die hem geplant werd in het voorhoofd, lang en rank en conisch als een rechte den?

Hij is gevluht uit steden vol fabrieken, vol geraas, kraakeel en stank; vooruitgevlucht locomotieven en het zelfbewegend voertuig, berggids, vliegmachien. Hij is gestoven over gletschers, morainen langs en kammen ver voorbij. En is gekomen in de blauwe vlakten, waar wolken lammeren zijn, de sterren akelei; hij is gesprongen in de lauwe wakken, waar geen geluid meer doordringt, jacht- noch auto-hoorn. Lavendel, malve en wilde thijm wast voortaan bij zijn kleine hoeven, vervult de luwe lucht rondom met geur; er wiegelen duizend kleine klokken - van meibloem en van monnikskap - terwijl zijn snoet de kruiden streelt en op 't albastwit van zijn wapen het glinsterlicht speelt van de avondval.

O, nimmermeer keert hij terug in aardse perken, nimmermeer in landen waar paleizen, kerken, tunnels en fabrieken zijn gebouwd, waar op de hellingen geen reine maagd meer zit te wachten, totdat het wijze dier behoedzaam, trots te voorschijn treedt en nader schrijdt; de smalle, ranke knieën buigt, en in haar schoot het hoofd neervlijt. En mensen in de stad beneden, elkaar omhelzen, broeders zijn, en in de huizen een tevreden en heilzaam maal wordt toeberaid.

O, nimmermeer keert ons terug het tijdperk van zijn lieflijkheid, befabelde gelukseeuw en regering van een vredevorst; het einde van de oorlogswinter, 't lang seizoen van een gezond geslacht... Maar handenwringend gaan de maagden rond waar weeuw en wezen radeloos staren, soldatengraven

reeks aan reeks gelijken op beploegde grond, en onder 't doodsbleek van de maan de steden bloedrood branden gaan, en angstmuziek als vlammen laait.

O sterrenbeeld, versterde hoop, keer weer, vind weer de weg terug; laat schone sproken van voorheen weer werkelijkheid en tastbaar zijn. Leef weder onder vreedzaam volk, en leer het trouw en adeldom. En laat een schone open plek daar, tussen Hond en Tweeling staan, waarheen de haat verbannen wordt, de moordzucht en de rassenwaan. O Eenhoorn, keer terug...

Hoofdhaar van Berenice

Heeft wat Catullus herdicht, Kallimachos bezongen en menigeen zinnend beluisterd heeft, hoger de Haarlok geprezen dan zij thans aan 't Leeuweneind schittert, boven de Maagd,-

heeft wat een echtgenote offerde om het behoud van een held, nooit de lok overtroffen, geurender wijgift der vrouw dan gelegd op de sponde, schoonheid gegeven om trouw, die goden gereder vermurwt,-

heeft voor het eerst naar dit lichtblonde goud zich de hand der almachtigen uitgestrekt om het ten hemel te heffen, lichter dan dons en veel stralender dan zelfs het hoofd van Eos, wijl het thans is versterd,-

wat kan ik dan aan uw faam, o Hoofdhaar der Koningin, toevoegen, dat thans door allen aanschouwd wordt en overal, sedert de wichelaar Konon uw woonstee ontdekte, gaarne bewonderd!

Menigmaal streelde ook ik het van goudlicht doorweven, sluierend haar van bevallige meisjes, de hoofdtooi van vrouwen, twijfelend of een van hen ooit om mij zózeer beangst zou zijn als uw bezitster eens om Ptolemaeus;-

waar zal mij nog zoveel treuren om 't heengaan, een zo diepe trouw die het schoonste bezit waagt, helpen 't gevaar te trotseren en weder te keren in de armen van wie ik te node verliet?

Voer daarom, zo gij als de andere gesternten, het lot van de levenden leidt, mij den dikwijls ontgoochelde, eenmaal de gunst tegemoet der zo lieflijk geschapen en trouwe gezellin gelijk Berenice,-

want niets verheugt méér het hart van den man, dan het schoon dat een maagd van haar lichaam ten offer brengt om hem te binden, met het gesternte der goddelijke liefde, dat nimmermeer dooft.

October-nacht

1

Een nacht heb ik het spel des hemels plotseling begrepen; hoe een verwarde sterrenschaar 't bedrijvig leven hier beneden verbeeldt naar eigen aard; en heb, verbaasd een droom doorwakend, toegezien hoe elk zijn weg ging, wetend wat geschiedde, toch onverstoord, een enkele maal slechts hel-óplichtend, wanneer een vreemdeling zich indrong in dit eeuwenoude drama, waarbij geen van plaats verwisselt, ieder toch het zijne zegt en doet wat hem de goden toebedeelden. Dan doofde na het fel verschieten zulk een ster voorgoed, en bleven de andere weer stiller nog dan eerst en onaantastbaar gloeiend op hun plaats, met trage wenteling die toch schier geen verandering duldt.

Veel jaren, al van kindsbeen, keek ik zo de sterren na, eer ik begreep, dat al die ver-verspreide, van wie ik allengs naam en teken leerde, elkander in ontzaglijk wijde binding, die in een andere sfeer ook afweer is, beïnvloeden en leiden. Een kudde zonder herder, maar die de waterbronnen kent, de weg ter weide weet en waar het licht te vinden; die uit elkander wijkt en toch niet weggaat waar zijn plekje is. Die samen spelen een groots, onbegrijpelijk spel, dat in-zich-zelf geen zin heeft - welk levensspel heeft zin? - maar waarin elk die gaarne droomt, een eigen zin van schoonheid leggen kan.

Ik weet niet waarom, maar zoals onder mensen je plotseling aangetrokken wordt door een gezicht, een klein gebaar, een donkere stem, en een onbekende je eensklaps nabij komt als een zuster, dierbaarder nog dan een vriend wordt, alleen wijl een warm gevoel je benevelend het hart overstelpt, - zo heeft ook een ster mij van jongs af bevangen en aangetrokken. Als was hij *mijn* ster. Als kind al wenste ik eens zó groot te zijn, dat ik hem kon pakken en in de geopende schaal van mijn handen voorzichtig bewonderend dragen, gelijk men een bloem houdt, een stekelige vrucht of een schitterend maar tener insect. Onbereikbaar was toen al het doel van mijn kleine verlangens. En later... ik dacht: 'Deze ene, dat is mijn geluksster, zijn opgaan geleidt ook het mijne, en even-

min als hij verkwijnt, zal ik falen. Ik word een genie wellicht, mogelijk een held, maar zeer stellig een mens onder duizenden, want zie mijn ster, - onder duizenden is hij de schoonste en onmiddelijk herkenbaar.'

Met tranen in de ogen - zijn licht brak daardoor tot een iris van stralen - heb ik al spoedig mijn ster om vergeving gesmeekt voor zulk een hoogmoed. Bij popeling van pijn en huiverend heb ik ontdekt, dat ik allen gelijk ben in alles; dat klein slechts de ster is die brandt in mij, zoals in ieder van ons, en zwak deze handen, belemmerd dit brein, ontoereikend de wil. En vol schaamte heb ik mijn ogen, pijnlijk van staren, gewend tot mijn ster, en gebeden: 'Doof, dwaallicht, doof, opdat ook ik slapen mag. Nutteloos is deze hondenwacht, laat na een wilde dag nacht voor mij nacht zijn...' Maar wolken maakten mijn ster lang onvindbaar.

Toch, juist zoals hij zich nog, na aeonen, handhaaft temidden der duizenden, die wellicht groter en helderder zijn, bleef temidden der duizenden vrezende de vonk van mijn hoop overleven: dat dit bestaan niet gans vruchteloos, dit pogen niet doelloos, dit minnen niet zonder vervulling zal zijn. Een wijsheid van vragen verwierf ik, - alleen maar van vragen. En thans, tussen mij en mijn ster, heerst het volgend verdrag: ik wil klein en onschijnend zijn onder de kleinen, als hij; maar groot voor de groten, de weinige uitverkorenen, die sterren erkennen. Niets zal mij afbrengen van wat mijn stilstand lijkt bij een onmeetbare parallax, zo gering, maar wat ontzaglijke vlucht is voor hem die de spectra der zielen beschouwt. 't Ondoorgroendelijk geheim en de simpele alledaagsheids in één, van een ster; gelijk er miljoenen en duizend miljoenen bestaan, die iedereen duidt, de bedrieger, de wichelaar, de domme en ook de zeer wijze. En dat ik in ruil daarvoor stil en alleen als een ster mag vergaan; verbranden met licht en verdampen met gloed; straling naar aethergebieden van leegte en wereldkou worden, waarvan toch een klein deel na lichteeuwen reizen een lief, zoekend oog treft en even verrukt.

Bestaat nog mijn ster? Maar ik zie hem, zijn licht is nog hier. Zo zij het met mij. En als deze, mijn ster, al vergaan is,

dan noeme men een die nog kleiner, nog verder ontdekt wordt, voortaan met mijn naam. Want ik zal er nog zijn, en geen ander loon wens ik, geen betere roem.

2

De hemel dan, op een October-nacht, stond wijd aan alle zijden weg gespreid; een ontzaglijke tent, waarin de slapende aarde een legerstede, vol ademende wezens wier dromen de schemering onhoorbaar bevolkte. In het Zenith mijn ster, dicht daarbij de gehurkte, met wijdgespreide armen over de wereld wakende Kassiopeia, met vlak om haar heen haar dierbaren: Kepheus, haar man, Andromeda, haar dochter, Perseus, de schoonzoon. En Zuidwaarts schitterend en groot: Pegasus boven de Vissen, de Walvis, den Waterman.

Bezig, niet stil maar nog levendig van lichte flikkeringen, waren die Cepheïden en Perseïden, van wie bleek, onheilspellend en groot, Algol het meeste de blikken trok. Ritselend aan mijn voeten vergingen de tijd en de aarde; een teder zweven begon, als werd ik, luchtig vervloeiend, zelf in het nachtgewelf opgenomen, aangezogen door Algol, onmerkbaar meewentelend aan 't firmament.

Het gefluister der sferen werd duidelijker, allengs verstaanbaar; een stamelen dat naderbij komt, verhaal wordt vol zin en vol oorzaak. En ik hoorde hoe Perseus, half dromend, opnieuw het weids dwalen, de kamp van zijn jeugd aan de anderen vertelde, - een sprook om de vaak te verdrijven der knipperende sterren, een heugenis zo ver als zijn lichtende weten terugging met huiverende flitsen:

‘Een eiland was het, Seriphos, waar moeder en ik in het bronzen omhulsel aanspoelden. Diktys, de rijke visser die later tot koning gekroond werd, haalde ons aan land. Hoe wij daarheen gekomen waren? Toen hij het hulkje geopend had, weeklaagde moeder: ‘Spaar mij, Akrisios' dochter, o vreemde, terwille van het Zeuskind, dat hier in mijn armen de muil van de Zee is ontkomen. Ach, wees begaan met ons lot en aanhoor,

opdat ik uw meelij bewege, hoe in zijn angst voor 't orakel dat hem de dood door de hand van een kleinzoon voorspelde, Akrisios mij, Danae, zijn dochter, in duistere kerkers versmachten liet. Totdat Zeus, die door de wallen en muren heen ziet, daar mijn schoonheid ontdekte, de wachters verschalkte en binnendrong, wonderbaar, schoner nog dan de Melkweg, een regen van goud die fijn sprenkelend nederviel binnen mijn schoot. Zo ontving ik dit kind, dat Perseus genaamd, toen mét mij moest sterven, gesloten werd in dit omhulsel van brons en in de oceaan geworpen. Waar zijn wij thans? Zijt gij niet Charon en is dit de Hades?’

Zo sprak vertwijfeld mijn moeder. Maar Diktys, geroerd, nam haar op; hij beurde mij hoog op zijn schouder - zo leerde ik al vroeg hoe hoog het hoofd van een held zich moet heffen - en bracht ons naar Polydektes, zijn broeder, die koning was van het lieflijke eiland. Spelend als kinderen doen, met kapellen en kleurige stenen en bloemen, groeide ik daar op, behoed door een stille en onaantastbare moeder, terwijl ik van Diktys in latere jaren het eerst onderricht werd in wat een goed krijgsman en held moet verstaan.

O de stille dagen, de zomers, het lange lenteseizoen van Seriphos! Totdat ik, met het wassen der jaren ontdekte, hoe Polydektes mijn moeder vervolgde - een bronstige bok om het weerloze ooilam - terwijl zij slechts bij mij verwijlde en na Zeus zich aan niemand kon geven. Hoe donker als winter 't gelaat van den vorst, telkens wanneer hij mij zag; hoe honend zijn woorden: ‘Bastaarden slechts blijven hangen bij vrouwen, bestaan niet het groot avontuur...’

‘Welk avontuur?’ vroeg ik argeloos nog, terwijl Danae mij voorttrok.

En de koning schreeuwde mij na: ‘Herakles haalde de appels der Hesperiden, Iason de gouden vacht. Maar een Zeus-zoon alleen kan het hoofd der Gorgonen veroveren, het schrikkelijk te aanschouwen gedrocht; en nimmer een bastaard!’

Zijn tarten vrat aan mijn hart als een gier aan het ingewand van een offer. Geen moederwarmte noch tranen weerhouden den jongeling, wanneer eerzucht hem drijft. Alleen toen ik

ging riep Danae Hermes en Pallas Athene tot haar getuigen, opdat zij mij zouden behoeden en weder geleiden naar Seriphos. Zoals geschiedde.

Groots was mijn tocht! Al de glans van mijn sterren is nauwelijks toereikend om die van mijn vaart door het duistere land van de Graien te evenaren, mijn strijd tegen Phorkys en Keto, de zwaanachtig, grijs en gerimpeld geborene zusters, blind en afzichtelijk binnen de krocht van hun eeuwige nacht, omdat slechts één tand en één oog hun beiden moest dienen.

Ongewapend, haast kind nog, en slechts bezeten van 't licht binnen mij, drong ik voorzichtig, geluidloos door in hun duistere hol. En wachtte mijn kans af die kwam, toen de ene zuster de andere het oog wilde reiken, dat ik snel kaapte, als pand hield, totdat hun razen bedaarde en zij hun hulp mij beloofden.

Uit hare vleesloze handen ontving ik de helm die onzichtbaar maakt als een stormnacht, en ook de gevleugelde schoenen van Hermes, de spiegel van Pallas Athene, de zak om 't Gorgonenhoofd in te verbergen. En benige vingers wezen de weg mij naar 't Westen, waar de schrikwekkende zusters met slangen als haar, visioenen van foltering als ogen en schreeuwende wondpijn als mond, zich de nagels wetten aan barre gesteenten. En waarschuwend klonk uit het hol nog de roep: 'Wee wie hen aanziet; van gruwen versteent hij, stremt hem het bloed...'

Hen naderde ik, onder 't afgrijselijk gesnurk van hun slaap. Het hoofd afgewend en toch zeker dat ik goed treffen zou met de sikkel van Hermes, die aan mijn zij hing. Want in de spiegel ving ik een glimp - o, een glimp slechts - van hun verschrikking. En dit alleen scheen al voldoende om mij de arm te verlammen. Doch Hermes geleidde mijn vuist. Met één ontzaglijke houw, die langs de onsterflijke Euryale en Sthenno zwiepte, onthoofde ik Medusa, de sterflijke zuster der drie.

Met de ogen nog weggekeerd, stopte ik het hoofd in de zak aan mijn gordel en zag onder 't vlieden nog juist, hoe het lijk van Medusa, eens door Poseidon bezwangerd, den demon Chrysaor en Pegasos, het gevleugelde ros dáár aan Zuidelij-

ker hemel, baarde uit de wond. Ik zag niet meer hoe het ten hemel vlood met geweldige wiekslag, want vluchtte zelf, vleugelbeschoeid, voor de ontwakende zusters die loeiden als duizenden leeuwen en donders, en sisten en kloegen, en achter mij aan door het Lybische steenveld zich spoedden. En had niet de helm van Hermes me onzichtbaar gemaakt zelfs voor goden, ik was niet ontkomen...

Druppelend viel uit de zak aan mijn zijde het bloed van Medusa; en iedere drup in het zand der woestijn werd een giftig serpent. Druppels ook vielen in zee en werden koralen, versteend en bleekrood, zoals wie de Gorgonen ooit zagen. Ik echter legde de zak met het hoofd aan de voeten van Pallas Athene, en sprak:

‘Niet wij helden wrochten de daad, o godin, maar gij die het lot in ons voordeel wendt en de schreden bestuurt. Wij zijn slechts uw werktuig, dragen uw schild en uw wapen. Alleen het betrouwen op u, sterkt onze arm. Zo siere het hoofd van Medusa voortaan úw schild; want gij wentelt de schrik van ons af.’

3

Toen Perseus dit gesproken had, lag een wijle een groot, diep zwijgen over alles en zonk weg in de nacht. Tot uit alle einders, alsof geheime bronnen plotseling begonnen te morrelen, een koor van stemmen de echo vormde van dit gebed. En Algol, het Medusahoofd aan Perseus' gordel, weer heviger begon te gloeien in het vloeiend opendeinzen van het duister. Ook Kassiopeia straalde goudener en scherper. En het onzichtbaar koor der einders zong:

‘De ware man wordt uit gevaar geboren. Slechts wie in duistere holen van de twijfel leugen en verstandsverbijstering bevecht, verovert het onsterfelijk licht. Betrouw uw moed en het geleide van de Wijsheid, en anders niet. Dan zult gij zegevieren, gij kleine helden in de wereldnacht.’

Kassiopeia's glans scheen aan te wakkeren. De ster die zij het uiterst draagt en die Kolouris wordt genoemd, wijl hij de

uren telt, de staart des tijds afsnijdt, begon, naar Perseus toegewend, op zijn beurt zacht te spreken:

‘Dat was niet alles, kinderen van de nacht. Leeft tussen ons niet de herinnering van Perseus' aankomst in het zonnestralend Aethiopië, waar koning Kepheus heerste en aan zijn zijde gij, eveneens gesternde, overschone Kassiopeia, die slechts de fout begint, de schoonheid van uw dochter Andromeda al te zeer te roemen? Zo lang men sterfelijk is, zij men bescheiden; de goden geven gunst met willekeur. Eerst wie een ster geworden is, valt buiten hun bedrijf.

En Kepheus, die zelfs nu nog wankelmoedig straalt, heeft dit wel bitter ondervonden. Het rijk dat hij nog kort tevoren in aangename rust beheerst had, werd plots verstoord omdat zijn vrouw, Kassiopeia gij, Poseidon's toorn gewekt had. Want, zo driest als moeders, gaat het om hun telgen, kunnen zijn, sprak zij: ‘Geen Nereïden, geen Sirenes kunnen Andromeda's schoonheid evenaren.’ Poseidon echter, in zijn vader trots gekrenkt, begon het land te teisteren met stormen en verwoesting. Een ontzagwekkend ondiep, - ziet ge hem, den Walvis, ginds nabij de Vissen en de Eridanus, liefelijk getemd thans in zijn eeuwig licht, maar toen nog een vreeswekkend monster, - kroop tot op het land, omwoelde akkers en verslond de boerenhutten en verwoestte vredig-groene dorpen. Vruchteloos was het verweer van Kepheus' volk. 't Orakel sprak, dat niet eer Andromeda aan de kaken van dit ondiep zou geofferd zijn, Poseidon's wraakzucht luwen zou en voorspoed wederkeren in het land.

Zo steeg de rouw en brandde spijt gelijk een hoge golftop die boven alle andere zich verheft, toen Andromeda, koning Phineus' bruid, aan stenen van de zeekust vastgekluiserd werd, totdat de Walvis komen zou, en haar geweeklaag schalde door de branding, honderdmaal herhaald door verre en nabije rotsen, wolkenbanken en verborgen spot van Tritons.

Op dit oogenblik, toen nood het hoogst scheen voor de Kepheïden, brachten Hermes' vleugelschoenen Perseus in dit land. En dapper als altoos, beloofde hij: ‘Zo mij de bruid behoort, zal ik het ondiep slaan.’

Ternauwernood weer sikkelzwaaiend aan de kust, zag hij de Walvis komen met geweld van water en onstuimig briesen, recht op Andromeda toe. Een regenboog van schuim en zon blonk op de gierige tandenreeks. Reeds hapte hij, - toen Perseus zich verhief en uit de lucht, in adelaarsvlucht omlaaggedoken, zijn sikkel in het lijf stiet van de Walvis, en opnieuw, opnieuw, totdat de zee, als was 't bij dageraad, bloedrood gekleurd werd, en het rose schuim naar alle kanten spatte, terwijl het ondier stierf.

Luid gejuich steeg aan de oever op, waar Kepheus' volk zich had verzameld. Maar Perseus stond voor Andromeda, die hem in de ogen blikte door een floers van dankbaarheid en liefde, en werd op zijn beurt de bewonderaar van zoveel schoonheid, gratie en verlokking.

Maar nog was 't eind van hun beproevingen niet daar; bezit van schoonheid lijdt geweld onder de mensen, toen ook, zoals thans.

Het bruiloftsfeest in Kepheus' lustpaleis was reeds in volle gang, toen Phineus met zijn krijgers binnendrong, die immers Andromeda als bruid verspeeld had, wyl hij lijdelijk toezag hoe zij aan de Walvis werd geofferd. Geen zoete, balsemende woorden en geen klem van redenen konden hem kalmeren. Hij eiste de geredde jonkvrouw voor zich op en wilde met geweld zich recht verschaffen. Een groot tumult ontstond, een wild gevecht waarin de feestelingen ongewapend, reeds ten poort des doods zich weerden, nu Phineus' lans, het hoofd van Perseus schampend, in de muur vloog, priemend als een zonnwijzer.

'Let op, gij allen die mijn vrienden zijt en nieuwe magen. Blikt weg, omhult uw hoofd, tot ik u weder roep!' zo daverde de stem van Perseus door de zaal. En op hetzelfde ogenblik, terwijl de Kepheïden doken in de plooiën van hun kleed, greep hij, zelf gruwend afgewend, het hoofd van de Gorgone uit de zak die aan zijn gordel hing, en hief het hoog, ten aanschouwe der krijgers. Het rumoer bedaarde als wind die eensklaps in de krochten zijgt; de stemmen stokten in gekreun van afschuw, ogen puilden uit hun kassen, haren stonden

overeind als bronzen draden, elk gebaar verstijfde. Iedere krijger, en ook Phineus, was versteend van schrik, voorgoed ontzield. En eerst toen Perseus het Medusahoofd geborgen had, kon 't bruiloftsfeest weer voortgang vinden.'

De Kolourster zweeg en in het flikkerlicht waarmee de honderden geluisterd hadden, scheen opnieuw een zachte lofzang, zich van ster tot ster verbreidend, heel de hoge, koele nacht te vullen: 'Heil u, Perseus... leer de aardbewoners heldenmoed, gij die nu tussen sterren staat; dat geen 't Medusahoofd van onverdraagzaamheid en onrecht tarte. Want verstenen zal de vredebreker, de verwoester, de tyran der volkeren...'

Maar ik, nog gans bevangen door de mythen van de nacht, sprak tot mijn ster: 'Is het niet verwonderlijk, dat ook de Walvis met gelijke schittering als Perseus en de Kepheïden aan de hemeloever praat, zij 't in het waterige deel, bij Waterman en Zuidervis en Eridanus?'

En 't antwoord van mijn ster stond eensklaps lichtend als een andere ster, een vonk die oversloeg, temidden van mijn twijfelend weten, met grote zekerheid: 'De hemel welft zich boven kwaad en goed, en kent geen onderscheid lijk dat wat mensen maken. Wat ieder doet, in greep of tegenweer, bereikt een zelfde doel, ver buiten ons beheer, onkenkelijk ofschoon soms zichtbaar, als het groot geheim der sterren die wij dagelijks zien...'

4

Wellicht ben ik bij al dit overwegen een weinig ingeslapen. Maar toen ik weer mijn ogen opsloeg, was 't alsof ik zelve tussen sterren opgenomen, nu ook het zachtste fluisteren kon verstaan, van wie bescheidener en verderaf, de sproken van de nacht vertelden. Kepheus zelf, die regen, storm en watervloed voorspelt, en die nu aan de Hagedis voorbij, met zoete namen riep naar Pegasus: 'Gevleugeld Paard, Medusazoon en toch het schoonste onder alle hemeldieren, in zulk een nacht als deze waken alle ware dichters, dromen zangers van de oude

melodie, die steeds weer nieuw, ontspringt waar gij uw hoef slaat en het schokken dezer wereld meteen bedaart. Thans waken alle schoonheidsvrienden in vergeefse hoop, dat gij hen meevoert, draver door de luchten en bevlieger van de weiden! Hoezeer is uw wiekslag nu verstild tot wuiven, en uw stuivend spoor van sterrenstof dáár, aan de Melkweg, toont hoezeer gij zelfs de hemel zijt ontstegen. O, de dichters weten niet, dat elk van hen op Bellerophontes lijkt, die met uw hulp wel de Chimaeren kon bestrijden, maar de Olympus niet bestijgen mocht. Zij zijn de afgeworpenen, die hinkend met hun aardse jamben u achtervolgen.'

Als lichte, verre donder klonk het briesen waarmee Kepheus werd beantwoord door het wonderpaard, dat hoger nog dan eerst zijn hoofd vol fierheid in de nek wierp, met de flanken rilde en de vleugels ritselen deed, als viel daaruit een fijne sterrensneeuw of ijzel. En verder draafde hij, voorafgegaan door 't dartel Veulen en door de Dolfijn, die spartelend opsprong uit de schuimstroom van de Melkweg. De Hagedis sloop aarzelend daarlangs voort, verdoken en bescheiden; de Zwaan sloeg breed zijn vleugels naar het Westen uit, met in zijn snebbe het kristal van Albireo, in zijn wolkenzog de schittering van Deneb, en dicht nagezeten door de Pijl, die doelloos tussen Zwaan en Adelaar bleef zweven, wijl in zo hoge ruimte alle ding zijn richting en zijn zin verloor. Of viel zij, in vergeefse vlucht om 't arendsoog van Altaïr te treffen, terug op Hercules, die dieper stond?

Wega, in de Lier, een trillend slotaccoord, een gouden noot die dansend nog, temidden van de snaren toefde, zong het lied dat nu de ijle, donkerblauwe lucht vervulde. De kleine heldenzang van Hercules, die aldus, als met moeizaam opgevangen schampen, in verre echo-vlagen klonk:

'Meng medelij met bewondering voor den gestrekten held, den rustende, den moede op de knie gezonkene, die de twaalf werken heeft volbracht, maar tevergeefs de Leeuw en Hydra doodde, de ever en de goudgehoornde hinde ving, de wilde roofvogels verjoeg; vergeefs de gordel van de Amazonen, de kretische stier, de paarden en de runderen roofde, de stal

van Augias gekuist heeft. Dwalend in duistere gevechten met demonen en verwildeerde barbaren, naar schaduwloze, hitte-geteisterde landstreken, voorbij de zuilen aan het eind der Binnensee, waar hij de appelen vond en de Cerberus vatte, uit zijn donkere krocht wierp in 't verblindend licht, verwierf hij geen ander loon dan dat der sterken die elkeen overwinnen, slechts zichzelf niet en hun weerbarstigheid: hij werd de slaaf van vrouwen, een geknielde dwaas die naar het spintuig greep, zijn ware wezen vergat in verwijfdheid. Voortaan een vriend van het vrouwenvertrek, ging hij zinneloos dodend, van ontrouw tot ontrouw. Totdat het Nessuskleed brandend van pijn hem de brandstapel zelf deed bestijgen, en zo hem voorgoed op de knie dwong...

Wijl hij als kind al de Lier, die de zeden verzacht, heeft versmaad, en haar stuksloeg op 't hoofd van den lieflijk-gekeelden Linus. Welnu dan, Hercules, wat bleef bestaan van uw wonderwerken, tenzij de schande waarmee gij muziek hebt versmaad?’

En trillend bleef Wega's zuivere toon door de hemel zinderen, huivering brengend in 't hart van den dichter die méér wil dan zingen alleen, - die de appelen van goud dorst, de hinde des roems en de gunst van de vrouwen beoogt... tot de barstende klank van gebroken snaren hem levenslang weer op de knie dwingt. Ach Muzen, gij kent in de nacht onze deemoed; uw deernis is het, die dichters kweekt, niet de eierzucht der luidkeelse zangers.

Maar daar, aan de andere zijde van Hercules, blonk ook de kroon, die de grote, wit-schitterende Gemme draagt, het hoge, onbereikbare loon van wie, trouw aan zijn taak, blijft volharden: de onsteelbare sterrenkrans, nimmer verwelkend, die eenmaal het hoofd der onsterfelijken siert.

5

De uren zijn, gelijk dit ganse leven, snel verstreken; ik wist niet meer hoe laat het was aan aardse tijd. Maar uit de horizon, waar goddelijke wereld raakt aan die der mensen, steeg het zacht-zilverig gloeien, dat het lichten van de Zodiak genoemd wordt. En een aarde die zeer stil was en nog scheen te slapen, lag daarin gebed, zeer klein, zeer vredig.

Zo wordt een ongeboren, duistere kern gedragen door een wereld van miljoenen zonnen, wereldwijd gespreide nevels vol van lichtstof dat nog niet tot hier kon dringen, ongepeilde diepten, niet te achterhalen ruimten. En verloren in die duistere aarde-kern, een andere, eindeloos veel kleinere kern van dichte duisternis: een mens die half in wake, half in droom, de nachtelijke aromen der oneindigheid inslurpt. En wéét, dat ook in hem, in 't donkerst midden van zijn duisternis nog sterren branden, - van verlangen, van vermoeden, van verzekerdheid.

Onmerkbaar haast, en daarom onverstoort, knappert het geduldig treden van de tijd, - de talloos vele kruimels waaruit een onzichtbare Bouwer van Heelallen de muur der eeuwigheid rondom ons optrekt. En dit onophoudelijk gaan, dit stil bewegen werd een bidden van 't heelal, een hymne die geen woorden meer, slechts vage beelden als van Oceaan en Melkweg heeft, en was gericht naar dat waaruit het voortkwam.

Langzaam wentelend naar winter, langzaam kerend naar de dag en naar de slaapverjongde zon, die even stellig zouden komen, als het zijn hier, in verbondenheid met het al-zijnde, zeker was.

Hoe droef zou alles wezen, als niet de sterren op ons wachtten; hoe goed werd nu 't alleen-zijn in de hoge tempel van de sterrenwitte Octobernacht. Vergeten al het andere; tussen mens en ster alleen een eeuwen-ver gereisde straal, een boodschap en een stille oogwenk: Kom, o kom...

En stellig zal ik komen, een Octobernacht.

Alpha's en eenlingen

Thuban

't Onttroonde middelpunt, waarnaar de ogen schouwden van wichelaars in de woestijn, waar later Babylon zou zijn, Peking, Benares, - toen wat herders zwierven door het land van Ur, en naar de hemel vorsten om zijn tekenen van rust en wachtten op een nieuwe tijd.

In vijftig eeuwen sloeg de aarde wel zeer uit het lood, dat zij een andere pool zocht aan het onverwrikbaar welfsel van de bespikte hemel. En deze ook, zal niet lang blijven; vijftig nieuwe eeuwen brengen weer het middelpunt ver binnen Kepheus' armen, en vijftig meer dicht bij de Zwaan. Dan is men Thuban lang vergeten, en werd Parijs als Babylon, Benares een legende, Peking weer een steppenrand en New York een ruïne. Wat zal er dan van deze aarde zijn?

Maar onveranderd zullen al de sterren staan. 't Is ónze pool die weifelt. Chaldeeërs en Egyptenaren komen, gaan; de hemel stulpt zich over allen. De Hunnen en Tartaren vallen, Germanenwaan vermolmt en negernijd verrot... Welk nieuw ras zal dán weer van grootheid brallen?

En langzaam nadert Thuban weer het middelpunt van ons beperkt heelal; richt onze pool zich weder naar dat licht, na twintig duizend jaar. En leeft wellicht een sprank van duistere heugenis aan ons in 't brein van wie dan opzien naar de sterren en zuchten om een nieuwe tijd, die zijn mag als weleer...?

Er is geen midden en geen maat voor onze dwaasheid, - maar wij zien het niet, slechts schijn gestalten, wenteling die stilstand is; en onze wisselvalligheid alleen bepaalt de pool der waan. De sterren staan zeer vast en stil, *wij* tuimelen door de nacht en grabbelen naar 't verspreide licht als gekken.

Thuban echter lacht, en houdt zijn ongestoorde wacht van honderdduizend eeuwen.

Canopus

Mist ligt op de lagune, en het schiereiland drijft nauwelijks zichtbaar, als een schaduwrand, in melkig schuim. Papyrus, lis en biezen ritselen in de vroege bries, en een oud schip schuift aan, met nevels in het want en wolkenflarden waar de zeilen aan scheef gebogen raas zijn neergewapperd, nu de hoge winden zijn geluwd en stormen slapen in de murwe voegen.

De laatste man na lange reizen, de kapitein die de aangevreten kiel tot 't einde trouw bleef, turend bij de helmstok uit bedauwde ogen, onder de verweerde brauwen en het grijsverwaaide haar; niet langer meer de trotse schipper op de voorplecht, die commando's roept om zeeën te doorklieven, te verschalken het trechterzuigen van de kolken, 't daverend samenschokken van de Symplegaden, in een snelle, veilige vaart voortschietend; maar thans een moede weergekeerde: Kanobos, die eens Menelaüs' schip langs Lydië's en Troje's kusten voerde, en Jason's Argo tot naar Kolchis en terug, voorbij de afgrond van het Westen, de wilde golven door, met zekere blik en hand; hij laat zijn matte ogen dwalen.

Nu zijn de harde jaren nog slechts schimmen, wat herinneringen van een ouden man die, evenals de mist de Nijl-lagunes langzaam wit omwindselt, nu omhuld wordt door de sluiers van de dood, - maar nóg de wijde zee, het lokkend water, de lang-gewende boot niet kan verlaten, en aarzelt om aan land te gaan, wijl hij in 't reeds omnachte brein vaag weet het altijd al besepte: dat land voor hem de dood, de oever ondergang beduidt.

Maar vastgelopen is het schip tussen de biezen. Aan alle reizen komt een eind, en iedere kiel vergaat of wordt gebroken tot waarloos wrakhout of vermolmend vuil. Dit stil en mistgrauw marren is veel erger dan de storm, de kolken en de Plankten, een mijmering die schip en man verlamt. Er slepen lotosbloemen langs de losse planken; het land heeft hem gevangen, overmand.

En krakend de doorzilte botten, staat hij gebogen op, rukt af het want en stapt gelaten door de lissen naar de oeverkant,

die nauwelijks nog betreden, hem afwijst door een snelle adderbeet.

Daar ligt hij dan ineengezonken, half verdrongen, half begraven in het riet. Papyruswuiven in de mist is 't laatste lied als van zeer verre zee; de zoete weemoed van moeras en roerdomp en lagunegras en lis...

Een stad verrijst waar zijn gebeente wit verweerde en wegdreef, draagt voortaan zijn naam aan karavaan en vloten uit. En boven een opalen zee schijnt thans zijn ster, geleilicht voor de schippers, die van ver naar kaap en kusten uitzien en het knarsend roer dan wenden...

Cynosura (polaris)

Talm niet, o wandelaar; bestijg voorzichtig, maar met onvermoeide ijver het nauwelijks zichtbaar pad dat langs de rots zich windt naar hogere gebieden, half in nevelen gehuld, vanwaar de branding die dit Kretisch eiland houdt omvat, gelijk een wolkenkrans zich aan de voeten legt van Ida's steil gebergte. Ga vroeg op stap, en als de middagzon een wijle rusten blijft, daar waar de top de hemel snijdt, en aan uw zij een schemerdonkere afgrond diepe fluisteringen, een verruisend zingen als van in de Tartarus verscholen wateren begint, - blik dan nabij het bosje van wat kreupele eiken in de grot die aan uw rechterhand zich opent. Daar kunt gij een god zien!

Neen, geen beeld waarvoor op verre pelgrimstocht de vissers en de wijnbergbouwers kransenwindend ooft en bloemen brengen, maar een spelend kind dat zijn gestoei met de twee jonggeboren bokjes enkel staakt, omdat van binnen uit het donker nu een van de beide nimfen komt, die hem verzorgen en verborgen houden voor zijn vader. Zie, hoe hij de handjes en het lokkig hoofd met schitterogen tot haar opheft, en zij hem, gebogen of zij hem wel op wil beuren, noodt om met wat wankele stappen naar haar toe te komen, - zoals een moeder met haar kind.

Van de twee speelse bokjes, die het lopen eerder leerden, nog omstuwd, vangt hier de kleine Zeus zijn weg op aarde aan, en kraaiend van plezier snelt hij in Cynosura's armen, leert daar woelend de eerste zoetheid van een maagdelijk warme en witte boezem, die hij vaak weerom zal zoeken onder aardse vrouwen, liever nog dan bij de trotse, minzieke godinnen. En de zoete nimf, een meisje pas, dat honinghuidig en onaangeraakt, van 't moederschap niets anders kent dan 't vriendelijk aaien van dit vreemde kind, drukt het nu aan haar borst en draagt het naar de weidepunt achter het kreupelbos, waar tussen thijm en gentiaan de geit met volle uierlast te wachten staat.

En onderwijl de kleine Zeus zich zoogt, ziet Cynosura op en

blijkt onder de zwarte wimpers naar 't geheim der verte: branding, blauwe zee en 't lichter blauw gewelf des hemels, waar de wolkenvlokken drijven zoals meisjesdromen.

Nimmer, als het kind volgroeid is, gaat ze mee naar andere oorden vol rumoer en slemppartijen. Alles hier herinnert nog aan toen het kind haar toebehoorde en zijn kreten kleine echoos riepen uit de grot. Hier ook toont men later nog zijn graf. Maar Cynosura zelf begaf zich, toen haar tijd voltooid was, naar de steeds gedroomde meisjesverte: aan de branding en de zee voorbij, naar 't blauw gewelf, en werd een ster die nimmer ondergaat, waarom de andere alle cirkelend gaan, terwijl zij peinzend blijft...

Prokyon

Zo is het, Prokyon. De horizon van late roversnacht wordt tot een hondenbek die openklapt en eensklaps uitbraakt in geblaf dat hart en merg verschrikt. En aanstonds, zoals 's ochtends vroeg de ene haan de andere wekt en spoedig een concert van echoënd gekraai inzet - breekt heel een koor van honden los, onzichtbaar doch nabij. Een legerkamp van waakzaam en krijgshaftig volk, geketend wel, maar hun geschal dringt tot in de ommuurde stad des vijands door en schrikt hem af.

De horizon die openbarst en lichtend keffen wordt, die wekt gij, Prokyon; choreut van het waanzinnig, duister-dronken koor van Eumeniden, Graien en Harpijen, ieder opgesteld aan een verzonken wegzoom, bij de binnenplaatsen, bij de hoven en de poorten, tandengrijzend met geheven kop en borstelige nek; behoeders van de nacht.

De brave mensen slapen wel.

Maar als de bozen gaan 't verraderlijke pad van moord en roof en overval, dan plotseling oogt gij hen aan, o Prokyon! En in hun hart klinkt luid geblaf en alle horizonnen vlammen open, oorverdovend slaan de honden van uw weerwraak aan, en wit van schrik kruipen de dieven weg, keert de beraamde misdaad zich tot wie de nacht schond met geheven dolk.

Daarom eert u de huisman en zij die de sleutels van gesloten kasten hoeden in hun slaap, en laat de boer gerust zijn veld aan dauw en elfen over. Wat de mens vergaard heeft, wat zijn nijvere hand spaart en hij wil bewaren voor de kwade dag, is aan uw zorgen toevertrouwd, vroeg-waakse Prokyon. En zie, uw priesters, al de honden groot en klein, van stad en land, wier kwispelstaart ons wuivend naar u wijst, zijn overal te gast, bij arm en rijk, en eten van hun dis wat overblijft.

Zij werden meer dan alle dieren mensenvrienden, metgezellen van de jacht, genoten van het huis, speelmakkers van de kinderen. Want van u hebben zij geleerd, de hand te likken die het voedsel schenkt, beloont en straft, - maar allen

te mistrouwen die des nachts op rooftocht gaan, en die zij, luidkeels blaffend om den schout te wekken, op de vlucht doen slaan.

Regulus

Wanneer na lange, zieke jaren het toppunt is bereikt van onnatuur en boosheid, legt een haan het ei waaruit hij wordt gebroed door heksen, vogels Grijp, en kruipt de ijselijk-misvormde snoet te voorschijn van den vurigen Basilisk, den kleinen koning van het rijk der ontucht-kromme dwergen, die vrouwen in de rokken kruipen, mannen machteloos doen woelen in hun slaap en heiligen tempteren met de vieze grollen die des duivels zijn. De grote ster, zijn ogen-paar, dat schrikkelijk is om aan te zien, wekt uit de krochten al die slapende kobolden, die, hier sluipend, daar opspringend, ginds snel buitlend of haastig in elkaar gehurkt, het zinnen van de laatste wijzen plagen, tekeningen van de geometers half uitwissen, cijfers door elkander hutselen, het blauw en geel van alchimistenkolven ongemerkt vermengen en een barst slaan in hun instrumenten. Zij maken alles zoek, verleggen zelfs het welbekende; gedochten die het lang-gezochte woord uit dikke folianten doen verdwijnen en de schrijfstift duwen tot een zotte, onbedoelde zin. Die zelfs de mond des redenaars verwringen tot gewraakte woorden, plotseling onbedaarlijk lachen doen bij 't tranenplengen van begrafenissen en offerfeesten, of spot in de ogen brengen van de vrouw, die eindelijk na vergeefs gesmeek, zich wulps tot kussen overgeeft. De avondlijke schrik der kinderen, die nog de grijsaards kwelt.

Zij dienen allen in de zomernacht, wanneer de Leeuw zijn pad beklimt, den Basilisk, dáár, in zijn hart, den blauwwit trillende, drievoudig naar men zegt, en wilde wil tot bittere dingen brengende; een Koninkje genoemd omdat hij heimelijk, maar ononttroonbaar over boze harten heerst; een prikkelende voor de zinnen van warmgewoelde minnaars, als hij binnen, door de kamerkier, blik in 't alkoof, op 't voze wit van bleke leden op nog bleker linnen.

‘Goudhaantje’ zeggen echter dichters, die de betere duiders zijn, en wijl aan Basilisken geen geloof, nu uit de stad van duizend aardelampen, kaartsystemen en bordelen, al de kwade geesten, heksen en kobolden, op de vlucht geslagen, freudiaan-

se fabels werden. Niemand weet meer van 't bestaan van boze sterren af; maar indien hun schijn ons werkelijk kan plagen, moet Regulus wel de Novembervlagen zo doen razen tegen 't raam waarop hij spinwebachtig zich gelegd heeft... en is hij degen die mij een ogenblik verward en dom hem aan doet staren, daar ik-weet-niet-wat voor teder ding, dat ik haast had gevangen, eensklaps aan mijn aandacht en een zwak gesmacht zo rap ontsnapte...

Capella

In zorg om het kind te behoeden, dat zij als een lam nog moest voeden, heeft de geit haar kop snel omgewend en aan de boom geslagen, waaronder zij beiden toefden, zodat één horen brak. En nu verminkt, met een droevig, gelaten staan, de hoeven versleten, vergroeid, uit elkander, ziet zij met amber-ogen uit harig voorhoofd het aan, - dat het kind niet verschrikt, maar te kraaien begint en met 't vingertje wijst naar de lege plek.

Geen klacht, ook al komen de nimfen zorgzaam toegesneld, beducht voor het kind, niet voor 't beest. En terwijl kleine Zeus half begrijpend, verwonderd half, toeziet hoe de ene met wrijfsel van kruiden de breukplek geneest en het bloed stelpt dat vloeit langs de schedel, - is de andere nimf weggesneld met de horen en denkt slechts: het Kind! Vult weldra met vruchten en bloemen de konische kelk en omwindt de bultige kanten met het geurige kruid dat ze daar op de klaverwei vindt; en teruggekeerd schenkt ze den kleine dit speeltuig, de eersteling, 't offer van gaarden en velden.

Capella-Amaltheia schouwt toe en verstaat, wat ogen van amber alleen maar begrijpen: dat niet tevergeefs zij een god heeft gezoogd, en de hoorn die zij brak, nu een overvloed strooit over landen en volken. Straks wordt zij een ster, wit en harig, die boven de wolken, de eeuwigheid door staat te grazen, door niemand gestoord, aan het vlak waar geen boom staat, niets meer wordt verloren.

Het kind echter geeft aan de nimf het geschenk met een glimlach terug; elke wens wordt voortaan uit die horen vervuld. En het kruipt naar de geit toe, een welp die zijn plaats en zijn recht kent, en slurpt aan de tepel met gretige halen, totdat hem een drop langs de kaak druipt, een blanke kapel op het zachtbruin gelaat.

Een heel klein geblaas van geluk en tevredenheid slaakt Amaltheia nu pas, - als een vraag, die verwijdend en vaag dalwaarts gaat, en laat nog blijft hangen om 't zorgelijk hart van de sterfelijke moeders bij nachtelijke haard.

Gemma

Van Ariadne's diadeem de schoonste der zes parels, die dichtbij Boötes, aan de voet van Hercules, zich lieflijk rijen, wachtend op de bruid die zelve tevergeefs op Naxos wacht in starre, hopeloze trouw; een ongesneden gemme van de kroon die haar alleen behoort, wier hand dit onbenaamde rijk der nacht verovert, gunsteling van Aphrodite en ongenaakbaar voor de pijlen van Artemis.

Maar is er menige Theseus, wordt nog vaak de Minotaurus slechts door vrouwenhulp verwonnen, de Ariadne's die de kroon van trouw verdienen, zijn te zeldzaam, dan dat voor dit pronkstuk nog gevaar dreigt, op een sterfelijk hoofd te raken.

Lentester en vroeg vriendinnetje des zomers, een die laat toeft, tot ver in de herfst, is Gemma als de liefde die verliefde jongelingen aan hun bruid beloven; waar blijft zij des winters, als de harde, bittere uren komen? En ofschoon een elk weet, dat zij verdwijnt zodra de vrieskou onze nacht belaagt, geloven allen in dit blank juweel, dat altijd wederkomt met elke nieuwe lente.

Liever noem ik met de Arabieren dit kleinood de 'Schaal der Armen' waarin Gemma ligt gelijk de aalmoes die met schuchtere hand, maar met de warmte van een edel hart gegeven wordt en heerlijk gloeit in 't aangezicht van Allah, wiens gedachtenis noch vrome daden, noch gebeden ooit vergeet, en die de ster der schamelen tot het sieraad van zijn hemelkleed gemaakt heeft, om de buidel van den mens te openen tot mildheid.

Naastenlievend worde dan ons hart, als deze parel blank en welgevallig voor het oog dat zelfs de zwartste nacht doorschouwt. En bouwen wij zo aan de kroon die Paradijsbewoners dragen, aan ontfermings parelsnoer en aan de krans voor wie volhardden in de deugd van edelmoedigheid.

Arctures

Sebastiaan, gebonden aan de gladde stam van een plataan, wat heeft uw makkers zo gegriefd, dat elk verwoed zijn boog ophief en schoot, een ganse bundel pijlen op een edel wild, dat al gevild ligt vóór het werd gedood? Is het uw maagdelijk knapenlijf, dat hun bedrijf gestoord heeft bij de orgie van het wapenfeest of bij de offers Artemis gebracht, - een ree als gij, verkracht, ontweid en afgeslacht?

Zij mikken slecht, de metgezellen van uw jacht; zó troft gij nooit een flank, en toch, zó stil stond nooit een hinde bij de waterbron, als gij nu met geknakte zij langzaam voorover helt naar stromend bloed. Zij zien u nauwelijks aan, of snorrend in de vochte lucht haakt hun gepeesde smaad u aan, het doelwit van hun pijlenvlucht, en leert hun wrede tucht u scherp: ‘Sebastiaan, Sebastiaan, wilt gij niet meer uit spelen gaan met ons, uw vrienden van voorheen? Wat heeft uw wezen zo verblind, dat gij de boog niet langer spant, maar zelf als wild wordt overmand?’

Geen echter treft het hart, en geen het aangezicht waaruit geloken ogen reeds de kim van verre, rode landen zien, en uit de klachteloze mond misschien alleen een zacht verzuchten komt. Maar in het lover van de boom kweelt ongestoord door dit festijn een merel zijn klein geschalmei: ‘Sebastiaan, Sebastiaan, nu wordt de lente ongedaan. Als een haar bloedroep niet meer hoort, wordt hij vermoord door zijn gezelschap en slaat hem neer een vriendenhand.’

Fijn ritselt de plataan, de wind brengt dunne flarden stadsrumoer; een dof gekoer begint nabij, als 't gorgelen van een waterbron. De knapen staan nog steeds gereed voor 't volgend schot op 't weke wit, dat straks nog hard, gespierd als zij, doorregen om de pijlen hangt, - en wachten op zijn laatste woord, dat geen op aarde heeft verstaan, zo klankloos droeg de wind het voort.

Zo zachtjes zingt het diepe dal, de beek, het park rond de plataan zijn onverstane stervensklacht, die nu de lentenacht vervult: ‘Gejaagd vlucht ik thans hier vandaan, om als een

verre ster te staan aan hoge hemeltrans, en daar in zilverglans mijn stil verwijt te wenken door de eeuwigheid.'

Dan is het stil, en allen gaan - verslagen krijgers - huiswaarts toe, waar helle tempelbekkens slaan en niemand vraagt naar jachttrofee of oorlogsbuit, maar 't 'ach en wee' door feestrumoer wordt overstemd, - door een beklemd en star gejuich.

Alleen laat in de lentenacht hoort elke schutter op zijn wacht heel klaar, heel zacht en ver van daar, het ruisen rondom de plataan; een teer geritsel dat nog maant: 'Sebastiaan... Sebastiaan...'

Erratum

Blz. 138

Den lezer wordt verzocht de titel 'Arctures' te veranderen in 'ARCTURUS'.

Sirius

De Brandende, wie kan het anders zijn dan Hij, wat kan het anders zijn dan 't hart des minnaars, dat wat in de borst een vuren pijn, een rauwe brand en toch zo zoet, bezorgt?

De helderste van allen, dat is mij - een diepzeester gelijk, die steekt waar hij zich hecht en zengt wat hem besloten houdt - dit minnend hart dat werd geboren om te branden, en nimmer doven zal tot as; dit licht dat binnenwaarts gericht, gelijk een haardvuur in de leden zich verspreidt, geen brandstof vraagt, maar zich versmijnt aan wat zich warmen wil in vriendschap, kus of bijslaap of - al was het slechts bewondering en wild verlangen.

Gans onverstaan waarvoor, uit welk belang; gans plotseling dáár, binnen een donkeren mens, zoals de donkere avond plotseling met Sirius haar eigen brand begint, - heel anders dan de dag van eigenbaat en zakelijkheid. Gehuld in diepe schaduw, het mysterie van alwat zich in en om de liefdedienst voltrekt, het eeuwig ritueel waardoor, nacht-in, nacht-uit, de dag weer wordt geboren. En zou de nacht van droefenis, waarin dit brandend hart gebed ligt, dan geen licht verwekken?

Dit is de ster juist van de winternacht, die komt wanneer de koude naakt, en tot de lente wacht; verlicht maar niet verblindt, en zont maar niet verschroeit, tenzij zichzelf. Blauwwit van gloed en zeer ver van de andere, in eenzaamheid alleen verbonden door wat straalt en zo het verste omvat. Dat is ook 't hart van elken waren minnaar, slechts ontdekt door wie zelf mint, gering voor wie niet weet en niet werd ingewijd bij de agape van Aphrodite en Eros. Het geheim herkenningsteken dat zich in der ogen schittering, een lichte glimlach, kleine woorden of een luchtig handgebaar verraadt. Maar onmiskenbaar voor de mede-adepten.

Gij Brandende, behoed dit brandend hart, laat het karbonkelhard zijn gloed bewaren, de vreugdeloze winter door, terwijl het ouder wordt maar toch niet mindert. Laat het volharden zoals gij volhardt in eeuwige glans, grootmoedig als

de grootste; zich bergen in een wolk als het te duister wordt, maar niet verdwijnen, steeds aanwezig zijn om onverlet opnieuw te schijnen; en eens als het is uitgegloeid in dit veeg lijf, nog voort te gloeien heel dicht bij uw glans, o Seiros, aan de trans waar mijn gelieven wijlen, die de dood daarheen verjoeg.

Cor Caroli

Hart van een trouwelozen koning, onwaardig hart, gal van een Jachthond, een hyena-oog, juweel van zwavelige drakenkop, maar niet het zuiver hemellicht dat plotseling feller branden ging, omdat een vorst langs Tower en Abdij de hoofdstad van zijn rijk voor 't eerst betrad, uit ballingschap gekeerd.

Hoe heeft het domme volk gejuicht, in blinde hoop dat nu de stromen bloeds van koningsmoord en veten, gedijen zouden als jong zaad en Cromwell's kwaad verkeren zou in goed. Het wispelturig volk verandert, maar de vorsten niet, die in de wijnpers van hun macht massa's vertreden. Als dorpers braken deze al te late Karels steeds hun woord, dat bij de Stuarts nimmer breukloos was.

De tweede, hij wiens hart men - menigeen als vloek - vaak naar de sterren wenste, heeft al te ras de trage trouw van 't volk beschaamd en 't land verkocht aan Lodewijk den Zonnepauw. Een ster die onderdook voor een planeet, dus slechts een meteor! En Karel's hart dat nimmer brak van smart of schaamte, wijl het geen kern bezat - een diamant barst, maar geen bal van kleverige was - verkocht hij mee voor gallisch goud; en wie gastvrij hem waren in zijn ballingschap, verried hij even licht als het De Ruyter viel, bij Chatham dit te straffen.

De hemel wordt vandaag bewolkt met horden basilisken, die bommen braken over menig land; en thans herinnert menig man zich weer het Hart van Karel. Wat ieder daarbij denkt, mag best verzwegen zijn; wat Holland doet na 't rampjaar, lijdt geen twijfel. Een lijfarts en een Halley vleien wel, maar spoedig komt de tijd, dat iedere tyran doorzien wordt en getroffen, al hangt zijn valse aureool ook om een ster, een dubbelster voor dubbelhartigheid.

Wij weten thans: het hart van Karel hééft geen ster; het werd vergruizeld tot een handvol zwarte vlekken, die nimmer één en nimmer heller waren. Zij zinken naamloos weg onder millioenen sintels, waar niemand meer op acht. Want valse

roem duurt slechts zolang de nacht der tijden duurt. Maar onvergankelijk straalt nabij die drek der Jagershonden de gouden vrijheidsster, die van de vrede en de hoop van ieder volk dat thans nog zucht: Arcturus, 't ware hart van vorstelijke mensen!

Antares

Ik ben de grote tegenstander, ik de wederstrever van wie zich met Ares heeft verbonden en met krijgsbedrijf de gouden vrede stoort der volken; ik de onversaagde sedert menig duizend jaar. Ik zal hun wapens breken, hun krakeel verstommen doen, met hongersnood en pest hen dwingen toe te geven aan het laatste sprankje zachtheid dat hun hart nog heeft.

Ik ben de schrikkelijke, de onbekende, die toch uiteindelijk heil beoogt. Ik zal hun polsen kraken en hun helmen klieven, tot in hun merg berouw en deemoed dringt. Zij horen niet en zien niet, de verdwaasden, waanzinnig in hun wil tot mouterij en moord. Zij zoeken macht door Mars, een hemel door de Hades, - verpletteren zal ik hun wilde, boze moed.

Ik ben de laatste wachter van deze laatste kans, die nu het mensdom opbreekt, - een die niet langer maant maar dwingt. Ik zal hun arm verlammen en hen vertwijfelen doen; over verwoeste steden en 't opgewoelde land schel schijnend schaduw spreiden, en doven alle brand.

De weg der vluchtelingen verlicht ik, waar de rand van vuur braakt uit kanonnen, krakend het wrakke want der schepen wordt beschoten, de zee hun haat begraaft. Genoeg heb ik gezien die euvelmoed van wolven, die wreedheid waar de mens zijn hoop in houdt bedolven, die oceaan van smaad. Zij hebben niets geleerd van planten noch van dieren, noch van hun gouden eeuw, hun dromen, hun verdrieten. Zij zijn verwilderd en verworden, kennen slechts genot der zelfvernietiging, verspilling van hun zaad en Kain's daad. Het is genoeg geweest, genoeg!

Ik doe hen eindelijk bijten in het stof en buig hun harde nekken, breng hen terug tot de gestrektheid van het beest, dat voor de zweep des meesters ligt gekromd en snel gehoorzaamt. Zo zal ik mijn slavenkudde weiden, en door woestijnen naar een beter land de onbedorven nieuwelingen leiden, die leerden mij te ontzien en in elkanders oog *mijn* blikken te ontmoeten, verdragend het verschil dat ieder onderscheidt en zin geeft aan hun wezen.

Stil zal het land opbloeien, groeit dan weer hun stad en dorp, van krijgsrumoer verlost,
een tuin en een oase, waarboven waakzaam schijnt mijn licht: de Vredevorst!

Spica

O Spica! Waarom stellen wij het brood van onze schamelheid ook bij de sterren? Waarom van al wat de seizoenen kennen, slechts de korenaar vereeuwigd? Is 't onze angst voor honger, of de veneratie voor het graan, de zin der eucharistie van de eerste horden?

Maar stralend staat gij bovenaan, jonkvrouwelijk schoon. En alle volkeren buigen zich voor u; de priesters die u goddelijke lichaamskracht toekennen, gelijk een sacrament; de krijgers die begerig bloed en brand verspreiden over 't land, - op roof naar u; de boeren die geduldig, dag aan dag, hun ossenbaan van aarde langs de rotsen ploegen, opdat de aren wuiven en het gouden graan hun zolders vult. Uw atmosfeer is zomerwind, die aan de molenwieken zwaait, dat heel het bouwsel trilt, waarbinnen het gebint, de pletsteen en het koren tezamen kraken, witte geur de meiden en de knechts benevelt en des avonds samendrijft in 't hooi.

Brood, brood en leven, ster des levens!

En zoals dan hun hartstocht vlamt langs volle vrouwendijen, vlamt ook het vuur van de fornuizen, waarin straks een bakker - witte Helios - de gouden velden bakt tot knappend brood. Veel zijn uw wisselingen van gedaante, Spica!

Gij overstraalt de late bakkersnacht, wanneer het dorp nog slaapt. Voor voedsel wordt niet lang gedraald. Gij prijkt nog als hun wagen ratelt aan brug en dijk voorbij, en bij 't ontwaken van den boer. Volrijpe, arbeidszware, nooddriftster, die over weiden schijnt en sluimerend vee; die in de zwoele nacht gedijen doet het zaaisel van ons dagelijks brood. O stralenrijke korenhalm met kern van licht en gouden kaf. Wie anders dan de Maagd kan u de wegen dragen, die enkel goden gaan, de barmhartigen aan wie wij vragen: het dagelijks brood, dat gij in overmaat verbeeldt, ons niet te onthouden!

Vindemiatrix (virg.)

Een fijne grijze dauw drijft op de velden, waar 't groen zich langzaam bruint en buigt, wijl berstenszwaar de trossen bollen en zomer is voleind tot herfst. Het zonlicht slurpt de nevelrafels en vlijt zich op de heuvelflank; de schaduw heeft al kleur van wijn. Veel bouwers blikken op, veel boeren bukken zich naar hun oogst, de hand der plukkers woelt door verritselende bladeren, terwijl een verre merel kweelt.

Dan komt zij, de uitgelezen, de rijpe Plukster, die zelf nog ongeplukt, de zonnescheut verwacht, waarvan het voorgevoel haar diepste vezels lang al heeft doen tintelen, en een geheim verlangen gloed geeft aan haar nacht. Maar vroeg is zij ontwaakt, betast de brede lenden, de gladde buik en weegt de volle borst. Een maagd nog, maar dit is de laatste lente; de oogst is rijp, wie zal de plukker zijn?

Zo gaat zij, dronken van de dag en van een huiverend vermoeden, de groene velden door, de wijde wijnberg langs; haar ogen donkere druiven, wijnpaars op de wangen, omschaduwde door de brede strohoed in het licht, waarin zij als een zonnebloem zich wendt en naar de anderen blik.

Van ver, achter de laatste heuveltoppen, hoort zij het haastloos schrijden van den man die komt; een stâge stap, als het treden van de wijnpers, die haar klein kreunen doet, de trossen van haar borst zacht deinen en de rode mond zich openen voor een vochte tong. De wrange smaak des zomers is verdwenen, het herfstsap is zoet, benevelt en geeft kracht. Zij zou wel willen wachten, maar reeds waait een gouden blad haar tegen; winter komt weldra: daar ploegt een boer aan de andere zij zijn voren voor 't laatste koren van dit jaar. Haar stap gaat zwaar en zwaarder; de akker geurt naar zaad.

Indien een man niet komt, Vindemiatrix, moet een god u plukken. Geen oord waar wingerdoogst op 't veld verrot. Wat toch geschiedt met al de rijpe vrouwen, die manloos gaan in dit ontkrachte land?

Leid, mijn geluksster, enkele tot mij...

Proxima (centauri)

Naaste nabuur, en toch zo ontzaglijk ver; zo ver als goden van de mensen zijn. Ach, is er dan niet één gemeenzaamheid van u met ons, tenzij een flauwe zilverstraal, een heel dun sprankje licht dat op zijn weg van jaren door de wereldleegte komt getrippeld, gelijk een kleine, glimmend-witte vis, die eindeloze zeeën snel en schichtig dóór zwemt, om een boodschap van het poolstrand naar de wieren van een tropenkust te brengen en hier kuit te schieten? Wij zien het wezenloos, verstomd en klein, - wij willen werelden aanschouwen en erkennen slechts wat wordt geboren nabij de navel, binnen het bereik der armen, slechts wat plomp genoeg is om verrast te worden door een oogopslag.

Wat weten wij van u, ofschoon gij toch de dichtstbijzijnde heet? Maar 't allernaaste is altijd ook wat zijn geheim het langst bewaart. Wij menen tot de laatste einders door te dringen, en zien niet wat zich afspeelt met de chrysaliden die wij dragen in de holle hand. De vlinders zijn gevluht voordat wij opzien van het mediteren der mysteriën; alleen een ijle bloemengeur herinnert ons er aan, dat weer een lente wegvloed onderwijl onze gedachten nog in verre winterlanden toefden. Het eigenste blijft ook, helaas, het onbekendst, gaat reddeloos verloren in onwetendheid, terwijl de tijd niet wacht.

Het sterrenzand loopt door het uurglas van de wereld, - dat is het enige wat wij beseffen; maar elke korrel is een groot geheim, - een vreemd en ondoordringbaar dof kristal. Gij, Proxima, zijt ons niet nader dan vele andere die ook slechts stippen zijn. Of zijn de vlekken duister en is er slechts één groot licht, dat tot zoveel fragmentjes wordt gebroken door ónze onwetendheid?

De naaste nabuur zwijgt. Ik wacht vergeefs een teken dat van de hemel komt. Maar bons dan niet zo luid, o hart, ik kan niet horen; ik kan niet zien, iets nats verblindt mijn oog...

Mira (ceti)

Het Wonder van de Walvis lijkt een oog, dat door de eeuwen licht en dooft, dat opengaat en dicht, en in het wijdvoorwereldlijke hoofd een kleine blik gunt op de ongestadigheid die leven heet. Veranderlijk als ieder ding dat van de eeuwigheid vervreemdde (en waardoor eeuwigheid het eerst recht goed omving), gaat aan en uit dit havenlicht van verre wentelingen. Daarachter ligt de wereldzee, die stoorloos uitstroomt in het niet; maar hier, aan deze zijde is besloten het gebied der volle rede, waarin al de lichten dansen, keren, gaan en komen, als droegen vele barken lampions en andere visserslampen, of sloegen golven blinkend schuim van plankton tegen pieren.

Zó ver gaat ons domein; doch van de diepe nacht, die nog veel verder, voorbij de kromming van het grenzenloze ruim moet zijn, de oceaan waaruit de Walvis kwam gezwommen, kan zelfs het stoutst verbeelden niets verhalen. Daarover knippert nu het Walvis-oog verwonderd; saamgeknepen en verblind zoals een oog dat teveel wonderen zag en nu van binnen met een zwartpurperen vliezendek zich overtrekt, opdat het over al de schamelheden van een schampere wereld zich niet hoeft te schamen.

Mira, schemerende vijver van Palmyra, door een wind omgeven, die als 't ruisen van de vederige dadelkruinen schuine waterrimpels trekt en ondoorgrondelijk blauwe hemelen weerspiegelt; Mira, die boven de steppenrand van 't firmament mirages dansen doet, waarin de gloeiingen van 't witte melkweglicht vervloeien; Mira, orakel van de wisselvalligheid, twee-ene, schaduw en verdubbeling van glans, - herhaal van eeuw tot eeuw het wonder van de weifelingen, die tot vaste wet geworden zijn, - opdat wij ons verbazen, de verwatenen van deze tijd, en wel beseffen wat mirakels zijn!

Granaatster van Herschel (cephei)

De witte hals en boezem van een donkere vrouw, dat is het stromend licht dat aan de zwarte nacht beweegt en ademt, en waar van ver 't begerig oog langs spiedt, als om geen duimbreed van haar weke warmte te missen. Totdat opeens de blik gevangen wordt door 't enige versiersel dat zij in de halskuil draagt, waarachter 't diepe leven klopt: een heldere granaat! Doorlicht met gouden lampen, die laag en zelf onzichtbaar, in de afgrond staan, breekt kristallijn, rood-stromend licht langs binnenwaartse vlakken, en tintelt met de kleur van kersen, appels, oude wijn, oranjeachtig rood, welhaast karmijn, de randen langs en spreidt een schijnsel, dat de bloes op het verborgen aangezicht verhogen moet.

Tenzij - het geeft een huivering - hier dichtbij, waar hartaders zich vertakken naar de strot, het fijn stilet van een verbitterd minnaar één seconde slechts werd ingeplant en dan snel weggerukt en voortgeslingerd langs de hemel, in de navrante nacht. Terwijl de hals niet meer slaakt dan een zucht, en uit de wonde slechts die éne drup te voorschijn zwelt: het bollend bloed dat aanstonds stolt in een zo koele wereld, en versteend van doodsschrik hangen blijft als een juweel.

Oud, aangeslagen door de schijn van wat verdwenen is en al verdwijnt - en toch zo klaar; niet meer doorzichtig en toch zo limpide als alleen wat leeft kan zijn. Gelijk het sieraad van granaat dat onze moeders droegen, en dat wij alleen in troosteloos verlangen, met herdenkens pijn bewonderen in de bedelend gekromde hand, - maar dat geen vrouw meer dragen kan, wijl minnaressen nimmer zijn als zij.

De schone wonde van de nacht, die zich weer zuigend sluit en wordt verzegeld met een edelsteen (zoals de rode steen der wijzen wordt geboren uit het leed dat ons het lot heeft toegeslagen) - en die in 't duister alle klacht begraaft onder granaathard glanzen.

Bellatrix (orionis)

Aanschouwt de Amazone tussen Arabieren, de fiere koningin Penthesileia tussen Betelgeuze, Rigel en Aldebaran. Aanschouwt de jonkvrouw met haar schild en speer, de helmbospluim die over gouden haren valt. Aanschouwt de kampster, die Achilles zelfs trotseert!

De weergekeerde Pallas, in haar ogen het vuur van duizend legerplaatsen, om haar heen het krijgsumoer van schuifelende vrouwen-legioenen, dof gegons van bijenzwermen om de koningin. En toch, zijzelf zeer stil, en aan haar mond een prille glimlach van maar half begrijpen, melancholie van een verloren moederschap.

Te wit is deze hand om vijanden te vellen, te week voor tweekamp deze borst, te zeer gewelfd die heup om weg te snellen. Maar dit is àl verblinding; in de strijd valt hard de speerworp, treft de zwaardstoot telkens weer genadeloos, en wordt het stil gelaat van vreemde gloed bezielde bij 't zien van mannenbloed, wanneer een krijger knielt en stervend neervalt als een vrouw van wie haar minnaar vliedt.

Dan wordt een gans geslacht gewroken: het roekeloos gevrij, de valse eed, de bloedvlek en het vlies, de barensood en 't zogen, al wat aanzijn gaf aan mannenmoed en -logen en hun hooghartigheid. Wat geur van kemenade's in de strijd met ongelijke wapens, bij zulke ontzinde spijt van moegewachte maagden...

Straks, als de slag gevallen en het vaan geveld is en Achilles treurt om haar verspilde moed en haar besloten schoot, en dood het leven recht, dan keren de Amazones als lammeren naar huis na dit gevecht, - en treuren zwijgend, star, om een verloren toekomst: Penthesileia liet geen zonen na!

Velox Barnardii (ophiuchi)

De snelle, de felle, die alle gezellen ver achter zich laat; de rappe, de knappe, die zich niet laat snappen, wanneer het om snelheden gaat. Wat drijft hem, wat stijft hem in eeuwige vlucht? Wien zoekt hij? Wie roept hem? Wie voert hem terug?

Vliegende Velox, die vliedt en toch niet uit de kijker kunt lopen...

Een wiel dat zich wentelt om stralende spaken, een schielijke vogel, een pijl die verschiet; maar nergens een doelwit, een nest noch een wagen bezit, en geen Schutter, geen Voerman, geen Arend nabij heeft.

Vliegende Velox, die vliedt en toch niet uit de kijker kunt lopen...

Niemand bevroedt, die niet mat met het kleinste fragment van seconden, hoe vreeslijk uw vaart is; niemand tenzij hij geleerd heeft nauwkeurig te achten op 't kleine, hoe doelloos ge u haast. Eeuwig gevangen in peillooze ruimten, en toch, zo gemakkelijk genaast.

Vliegende Velox, die vliedt en toch niet uit de kijker kunt lopen...

Leer van de lenzen, hoe gauw onze wensen de daad achterhalen; leer van het brandglas, dat met welke snelheid ge ook gaat, kleine mensen uw richting bepalen. Wijl onze geest door veel grotere ruimten oneindig snel zweeft, en de ontraadseling van zinloze raadsels der Rede benevelend feest wordt. Maar wellicht toch niet gans vergeefs?

Vliegende Velox, die vliedt en toch niet aan de wacht kunt ontlopen...

Mogen we hopen dat ooit onze ziel nog gezwinder uitvliegt in de schoot van de goddelijke nacht, - en niet keert, nooit terugkeert?

Propus (gemin.)

Een gehucht, diep in Arcadië. Ik ben er vaak geweest op zulke snelle reizen als die ik nu, veel vlugger dan het licht, tussen de sterren onderneem, lichteeuwen ver en luchtig gelijk een weggewipt atoom. Ik kwam er vaak des middags, als de zon op blanke rozenhagen scheen, en in de witte huizen 't zachte greinen van de maalsteen melancholisch zich vermengde met het morrelen van de waterput, bewogen door een blinde ezel die zo langzaam gaat en zo gelaten als het leven dezer half-gestorven dorpen.

Ver, waar het veld begint achter de laatste huizen, aan de heuvelvoet van het gebergte, klinkt een koeklok, en een krekkel sjirpt nabij, verborgen in de mirteboom die van een muur af hangt. In blauwig-violette schaduw staan wat geiten, dicht aaneengedrukt en zwijgend. Een kleine wolk vaart snel voorbij, zich ijverig weidend in azuur-en-gouden klaver, dan zich vaag verspreidend tot wat rafels, als die uit de huizen komen, waar het maal gekookt wordt.

Niemand is op straat. Zacht krijt een kind en is weer stil. Een stilte die naar hooi geurt en naar ooft en versgemalen graan. Hoe sluipend gaan de uren hier, hoe licht, - en ik, gelijk een schim, dwaal langs de huizen, in de tuinen waar scharlaken bloesem van granaat bewegeloos hangt, maar bijen zoemen om het lila van lupinen.

En heel ver, neen, nabij meen ik, moet nu de jonge Dionysos staan, die toeziet met zijn donkere knapenogen, het voorhoofd goud-gelukt, het hoofd omkransd, een riet vlak bij zijn mond, dat onbespeeld blijft in de middagstilte. Zo schouwen wij elkander aan, en wagen niet te spreken, - tot ik eindelijk mijn ogen neersla, naar zijn blote voeten kijk, en dan weer als een schaduw wegglijd langs de wand van huis en gaarden...

Wijl een onzegbaar leed mijn hals gegrepen heeft en toegesnoerd houdt, - om de zoete vrede die ik wilde en niet begreep, de zilverige stilte van dit in een droom verloren dorp, waarin mijn hart opeens te luid sloeg, veel te luid.

De onbekenden

1

Uit noordernevels komt een oud karveel naar hoge tropenzeeën opgestuwd met volle zeilen. Oneindig blauw omvangt het bruine netwerk van de raas, het rafelend want en de bebeukte flanken; ultramarijn van strakke, wolkenloze hemel, en het diep kobalt waaruit een enkele blinkend-witte schuimkop opwelt; een los-neergeworpen olieachtig dekkleed dat met zacht gesis de schaar van het galjoen doorvlijmt, zonder het vaneen te rijten; achter 't hekboord immers ligt weer glad en golvend het ontzaglijk speelveld van diepblauw, waarop de Argo, dit karveel, geen ander spoor dan een paar spaken breed, van schuim dat snel verwist wordt, achterlaat. Licht krenkend naar de lijzij glijdt het schip voorbij in daverende zonneshijn, die alles op verdek en overloop verstild heeft. Niets beweegt aan boord, en niemand die het licht braveert. De middag slechts priemt knarsend in de klossen en de binten, kraakt de diepste poriën van hennep- en van houtwerk open, beukt met doffe daveringen op de dekken. Maar geen sterveling verschijnt, en 't is alsof het vaartuig zelf zijn koers bepaalt, door zongezwepte wind tot haasten aangezet, al maanden lang wellicht, en schijnbaar nog steeds verre van het doel.

En zoals niemand daar de knopen telt, zo telt ook geen de uren. Nutteloos stroomt uit het goud-doorlicht ultramarijn de waterval van zonnescheuten in de oceaan, en nutteloos vloeit al het glimmend water uit naar de verzonken einderboog, die onveranderlijk de ruimte uiteenspannt, - veel te grote ruimte voor dit kleine, krakende karveel.

't Is of het is verdwaald, daar waar de kusten veel te ver uiteengeweken, het halfroond van water in verlatenheid maar overlaten aan zijn lot, en dat wat zuidwaarts is gedreven, voorgoed blijft prijsgegeven aan de werkzame stilte van een onbewoonde wereld zonder oevers, zonder eind en zonder andere wijziging dan 't langzaamaan vooroverhellen van de middag, 't groeien van een lila-blanke schaduw over het zacht-donkerend watervlak en 't slaan van flakkerende reven in de uitgezwoegde zeilen.

Toch, opeens schiet uit het water zilverig en flitsend, - als een laaggeschoten projectiel, een meteor uit bodemloze diepten, die zijn hoogtepunt bereikt, - een kleine vis te voorschijn, zweeft in glimlicht een paar vadems ver, en zwiept weer in de glooiing van het water. Als om zich nog vóór de nacht te vergewissen dat de Argo niet verdwenen is, maar dat zij, zelf een vis gelijk, die levenloos wordt voortgeblazen met de rugvin steil omhoog, nog steeds geen prooi is van de meeuwen of de winden, die tot hier niet komen. En alsof het glazen blauw waaruit de zwaluwvis te voorschijn vloog, alleen onzekerheden bergt en donkere twijfel, komt hij nogmaals opgeflipt, in lange boog dicht over 't water scherend, bijna rakelings de kiel, om dan weer schuin de diepten in te zwieren, sierlijk en beheerst, hoewel vol haast in deze vreemde, veel te ijle wereld.

Enkel dit gezelschap heeft het schip; een zilverige Vleugelvis, een bode naar de diepte en de onbekende bodems, schichtig als een mens die enkele ogenblikken van bezinning heeft en wonderen aanschouwt, daar waar hij niet kan leven, en die daarna weer terugzinkt in de dichte middenstof van zijn beperking. En wie boven leven, in een ijler wereld, weten niet hoeveel verdronken, donkere wezens met hem meegaan, onnaspeurbaar aan elkander tekens geven dat ontzaglijke gevaarten, - vliegend niet en zwemmend niet, maar voortbewogen door aan steng en mast gespannen vinnen, - tussen lucht en oceaan als losgeslagen aardschots voortgaan, in hun romp doorschokt door diepzee, in hun top doortrild door hoge bries en geurenzware valwind. Ongekend wat boven, ondoorgrondelijk wat onder is. Met vage schaduwen en tekens slechts verzonden, zonder boodschap, maar gehuld toch in vermoedens, leven om en door elkaar twee werelden, van tweërlei materie, in tweevoudigheid van aard.

Doch het schip blijft onverstoord zijn richtingloze weg vervolgen op de grens van beide werelden, op het blauwe vlies dat beide scheidt en vreemd aan beide; avondkoelte en zilte luwten tegemoet, met aan bakboordverte een begin van rosse nevel, rose wolkenbankjes, blussend licht in 't tussenuur van

dag en avond. Ook de welvingen der onvoldragen golven slinken, zelfs de fijnste kartelingen op het water glijden stil, en 't blakke oppervlak wordt als een spiegel waarin grillig en vervaagd de trillijn van een mast en vlekken van de zeilen en de romp zichzelf verliezen.

2

Met het vallen van de avond vangt een net van kleine in-elkaar-gevlochten rimpels heel de aan de grenzen uitgewiste, in de hemel opgenomen oceaan. En binnen deze mazen die de avondkoelte blaast, ligt ook het schip dat zacht gewiegd wordt met het fluisterend dodijnen dat uit verre tritonschelpen schijnt te ruisen. Bijna is de deining tot een luchtig zweven ingereefd en werd de kabbeling van 't water aan de kiel tot laat en luchtig lachen binnenwaarts gekeerd, als antwoord op het plapperen van de verslapte zeilen en het moede hangen van het dundoek dat geen kleur meer heeft, - geen andere dan die van lage wolken welke even nog nieuwsgierig komen toegedreven, om dan haastloos en verbleekt, maar steeds hun eigen weg vervolgend, de Argo en de avond weer alleen te laten, prijsgegeven aan de naderende nacht, de adem van het donker en de zoetelijke geuren van de slaap.

En op dit uur, zo tussen droom en waken in, daar duikt voorzichtig uit het vage rimpelnet de zilverbruine bolling op van grondser gondels, omgekanteld, met de kiel naar boven, maar veel sneller dan het schip vooruitgestuwd, de scheepsromp langs en dwars vooruit de boeg, als iets dat waarschuwt en de pas afsnijdt, en dat, aan stuurboord eerst en dan aan bakboord, nu weer rechts en dan weer links, zijn evenwicht verliest, omhoogkomt als een drenkeling, weer neerploft, wegzwenkt, overeind schiet en opnieuw verzinkt; of zoals een geheim dat brandend op de tongpunt ligt en wringt om uitspraak, maar weer ingeslikt wordt en tenslotte toch, haast tegen wil en dank, wordt uitgesproken.

Weer een boodschap uit de oceaan?

Het is een Zwaardvis; in het speelse en toch ernstig te-voorschijn-komen, juist genoeg herkenbaar aan de scherpe sneb die hij, alvorens weg te duiken, zwaaiend opsteekt, met een dreiging zonder somberheid, een loos alarm dat geenszins 't lachend kabbelen van de avond kan verstoren. Toch een onheilsteken, waarvan al de weggedreven wolken melding maken aan de wervelbronnen van de wind; want weldra, als de duisternis nog dieper is gezonken, komt eerst zacht, van ver een zwoegen, opgevangen door geblaas en proesten, dat opeens bij rukken in de zeilen valt en 't schip doorschokt, doet veren en doet keren, net alsof het met zijn boegspriet die de nacht doorboort, zelf ook een zwaardvis was geworden, speels en zonder koers temidden van de dreiging die nu loeiend langs de oppervlakte zweept en teisterend het net verbreekt, zodat de ingetoomde golven wild en altijd hoger, met hun scherpe witgetande kammen om de kiel heen bijten, en dan woedend in hun kaken 't schip optillen en het wenden, dwars tegen de wind in, en het weer teruglaveren, met een smak in dalen zetten die heel even sissend zich nog vergewissen dat het ongedeerd gebleven is, om het dan opnieuw te grijpen en dooreen te schudden, op te tillen in de wildste wind, en 't wrede spel te herbeginnen.

Niemand die de zeilen mindert. In de nacht staan strakgespannen alle touwen als de zenuwen en pezen van een wezen op de pijnbank. Niemand die aan dek verschijnt. Het schip begint te kreunen onder 't beuken van de golvenmassa's, en wild heen en weer te schudden, - bleke zieke die de marteling in bed niet meer verdragen kan, maar woelend naar bevrijding zoekt en woest wordt. Doch in deze duisternis vol loeiingen en van een zwarte wind doorzoefd, is nergens heul meer, nergens een verstillde baai.

De zeeën zijn rechtstandig opgestaan en schudden zich met veel tumult terecht; de hemel is verzonken en begint te karnen en te koken. Sissend wordt het schip gegrepen door de honderden tentakels van de nacht en weggesmeten in de donkere cataclysmen, die als een granieten kaap, immens en ondoordringbaar hemelen en zeeën deelt, genadeloos het zieden en

versplinteren aanziet, en maar afwacht tot het razen zal bedaren.

3

Uit een rose schelp wordt in de ochtend licht gegoten over het doorwoelde bed der zee, waar nog een zweem van onrust hier en daar rondom een witte schuimplek ligt, en morrelend geborgen in het zachte breken van de golventoppen op de rotsen van een palmkust, waar fijne nevel nog het donkerst groen verhult. Wat wrakhout drijft er rond; een ra, twee buitelandse vaten, waarloos uitgekronkeld touw.

Verderop, waar glad en blauw het water uitgelopen is, daar plotseling de rotsen wijken en een wijde bocht zich opent, tekent zich het donker schild af van 't gestrande schip dat op de zandplaat ligt en zonnegoud weerkaatst van natte planken. Half-gebarsten en gebult, zoals een omgekomen schildpad uit de tijd der reuzen, een gebroken schaaldier of een uitgevreten tor, gehavend en met afgeknapte sprieten, tussen hemelblauw en goud en een ontwakend groen herboren, ligt het daar te wachten op het klimmen van de dag.

En zie, de rose schelp die het licht uitschenkt, dat overloopt aan al de randen van de wereldkom en 't effen laken van de baai bevekt, brengt gouden randen op de boorden en de splinterig geknakte mast, en blinkt op de doorzilte touwen die tot weke bogen zijn verslapt. Roerloos ligt het wrak terwijl de golven kabbelen aan het strand, het witte kroos van schuim zich nestelt aan de weggezonden wanden, kisten openbersten, koffers overhellend uit hun hengsels slaan en al hun schatten op het zandstrand strooien.

Zo ligt de jonge zonnebrand op hoek en boog van een Sextant, die zelf tot horizon geworden is; wedijvert koperglans van de geheven vinger van een Microscoop met het zacht-glimmend grijs van een Graveerstift, die een weinig verder ligt te kruipen in het zand. Als een gevangen ster, in de ochtend uitgedoofd, maar even nog bezond, hangt het Kompas, dat lang geen koers meer wist, te trillen in zijn glazen doos, vlak naast

een glazen Luchtpomp, die zijn ingewanden toont, een dode long in 't levend morgenlicht. Een Uurwerk staart verstild de wijde wereld in, Octant en Telescoop zien zwijgend opwaarts; hun verstard metaal werpt koele vonken, die zelf sterren zijn of kinderen van sterren. Vreedzaam bij elkander liggen Cirkel, Driehoek, Liniaal - rechtlijnigheid en kromming, ééngeworden in de stilte van een ochtendlijke baai. Een Passer vangt de ruimte zilverig in zijn hoek van spichtig-lange benen. En niemand die een blik werpt door het Dradennet dat uitgespannen van de boegspriet hangt en over het ontzaglijk-weidse van de kaap en rotsen 't kleine web van parallellen en meridianen trekt.

Vergeten, half-verzonken nog in fijne, poederig-gouden nevel droomt dit alles. Een gebroken, neergestorte Schildersezel toont, hoe overbodig hier de ogen zijn, die spieden naar een lijn of kleur. Onzichtbaar immers zijn de handen die de veges licht thans spreiden over heuvelrand en dal: terrassen dalend van opaal naar paarlemoer, van paarlemoer naar een oranje kam, tot aan het hel-groen van de baai-zoom en het zachte grijsgroen van de zee, waartussen steeds nog flonkerend bestrooid het blonde strand.

Alleen het stralend zonne-oog kijkt fel-begerig toe.

4

Dan, ongemerkt, ligt de middag aangeslopen, schaduwloos en strak, heeft hij met beitelend licht rechtlijnigheid gekapt en alle weke vormen weggehakt, de barre kaap en 't korrelige zandstrand drooggelegd, de ribben van het wrak diep uitgehold, met zilverige korsten zout bedekt en elke kantlijn tot een schelle vuurstreep aangewet, scherp als een lemme.

In die rust, die als een regen van gezipf goudlicht omlaagvalt, iedere welving met een glans vernist en iedere holte vult met vloeibaar vuur, komt zeer behoedzaam, tred voor tred omzichtig rondziend - waarvandaan? uit welk bosschage? - een goud-groen-blauwe Pauw, met lange saamgevouwen

sleepstaart, - zoals een verbannen heerser weerkeert in zijn leeggeroofd domein, en nergens meer een dienaar vindt, alleen nog graven en skeletten, weggeworpen echter in een berg van licht... Zo treedt de pauw voorzichtig nader, tot hij dicht bij de octant staat, en aan de andere zijde bij de half in het zand gedoken telescoop, en met bevreemding, van mistrouwen knipperend, de geelgoud-groen beslagen wonderdingen aanluurt, dan zich rekt met een onmerkbaar trillen dat hem van het kroontje op de kop tot aan de stuit doorvaart, om plots een rauwe kreet te slaken, die zelfs leeuwen wekken kan: 'Léoo! Léoo!', - en even plots het wijde wonder van zijn staart te openen.

Welk een wonder! Als een zongeworden regenboog, maar gans bezet met ogen die als van demonen of medusen staren, groot en strak, - als was het hoofd van Argus een ballon geworden; donker met een lichte rand, pupillenafgrond in het vlamlicht van de iris, en aan alle zijden daaromheen de rijke sprenkeling van juwelen, paarden, diamanten en saffieren. En het ganse rillend, ritselend, alsof vuur daartussen knettert.

Wie is tegen zulk vertoon bestand? Wantrouwig blik de pauw opzij naar telescoop en naar octant, die onbewogen in hun koperen middagglinstering blijven liggen. Er is niets wat de verspilde pauwepracht weerspiegelt; zelfs de grote stilte laat zich niet verjagen door de knisterend-afgedempte bekkenslagen van die goudgeel-groen bezaaide discus op de tamboerijnen van het licht.

En nogmaals krijgt de pauw, wanhopig in zijn mateloze trots. Maar ditmaal niet vergeefs. In 't verre oerwoud, waar de schaduwrand der baai begint en het geheim van avondval en nacht nog slaapt, wekt de echo dromende verzonkenheid tot snelle vogelvlucht. En uit nabijgelegen streken komen als in wedstrijd aangestevend: wijd-gewiekte vlekken die snel groter worden, en omlaaggestreken, op de kantelrand van het gestrand karveel, een rood-gebekte Toekan, bont en dik, met welgezinde blikken, en een hoge, spichtig-broze Kraan met lange hals en spitse snebbe blijken.

Stil en ingetogen kijken beiden neer op wat zich afspeelt

met de vreemde uitgeworpen rijkdom op het strand, en de verwaten pauw die zijn onooglijk lichaam met de zijwaarts lamgestrekte vleugels aanzien tracht te geven tegen 't weidsgebogen wonderscherm van zijn staart, de aureool waarmede hij zichzelf omgeeft, ritselt nog eenmaal met die trillende, te zware last aan pracht. De toekan schijnt in vrolijke wanstaltigheid te lachen, huppelt nader, schudt meewarig-spottend met de snavelzware kop, en kent niet veel verwondering. Of is hij zelf geen wonder soms? Dan mag ook al het andere wel vreemd zijn; geen beroeme zich erop, uitzonderlijk te wezen.

De grijze kraan, die door zijn reizen veel van rampen weet en zulke stormbezochte stranden, ziet daar van zijn hoge stelten achteloos neer op wat zich afspeelt met den dwazen pronker. Hij strekt zijn hals, trompettert schor, met open bek, half keffend, half bedroefd zijn roep, - die eensklaps over alles een melancholie van duizend jaren spreidt en de uitgestrektheid van het strand tienmaal verwijdt, zodat de pauw meteen verschrikt zijn staart ineenslaat en omlaag, zich omkeert en een vleug van schaduw tegemoet draaft, - door de toekan klapperend van 't lachen nagekeken.

En nu die kleine ergernis geweken is, keert in de kraan zijn oude, kinderlijke vrolijkheid terug. Hij duikt van 't scheepskarkas af, als een slanke zwemmer van de springplank, zet op 't strand zijn poten scheef en dwaas, begint te dansen met een zevensprong en met een schotse pas, en raapt dan snel een steentje dat hij schier koket omhoogwerpt en weer opvangt, prettig-vergenoegd om zijn behendigheid, die hoekig en toch lenig is. En de toekan kijkt maar toe, - belichaamt een publiek dat even goedlachs en potsierlijk is als elk publiek, - en stoort de goddelijk speelse, goddelijk wijze kraan in 't minste niet.

Nochtans, boven het gedoe der levenden reist onverstoort voort de zonnebal, en is de middag reeds verleden, strekt het zacht-geblauwde paars van schaduwen zich verder oostwaarts, en steekt uit een door de klip verborgen kim het eerste briesje op, dat deze dag verkoeling brengt. Verwarder, harder, tastbaarder wordt alles. Kijk, een Kleine Waterslang komt

uit de rotsen aangekropen, en leidt de kraan af van zijn spel. Geeuwhonger drijft de toekan naar het bos terug. Maar uit een schaduwholletje dat tussen stenen ligt, steekt een Kameleon voorzichtig, proevend met de fijne lippen, tastend met het doffe ooglid, eerst zijn kop te voorschijn, dan een pootje, dan met één gezwinde draai geheel het lang-gestaarte lichaam, om nu wetend en toch blind het zinkend licht heel langzaam te betreden, en het op te vangen op de matte schubben van zijn lijf.

Van de scheepsromp daalt, in goudgroen gonzen onbezorgd geborgen, een haast hommel-grote bromvlieg naar beneden. Verkwijnende muziek van een aeonen-lang vervelen begeleidt hem en brengt de kameleon tot verstijving. Als in hypnose ligt hij daar, toch roerloos-waakzaam. En de Vlieg schuift nader, zwiert wel even op, maar strijkt weer neer op 't zandstrand, zeker van zijn korrelig domein, dat door het dalend licht relief krijgt en een berglandschap heel in 't klein wordt.

Over de allerhoogste toppen, waar de Tafelberg zijn hoekigzwaar massief verheft, speelt reeds een koeler wind. Hoe vreedzaam is het laatste uur der warme dagen. Doch de schijn bedriegt. Terwijl de vlieg zorgvuldig groef na groef, en elke zandvoor afspeurt, - hap! Op eenmaal is de lange tong van de kameleon gelijk een priem, verlamd langs hem heen geschampt, en is hij onder 't onbewogen helmdak in voorwereldlijk-gerimpelde, onzichtbaar smakkende, van oude wellust stijfgeklemd kaken opgeslokt. En de kameleon soest verder. De kleine waterslang sluipt stil terug. En laag en traag, gelijk een losgeraakte flardhoek van de regenboog, drijft nauwelijks aangetrokken door de onbewogenheid van 't strand een grote Paradijsvogel voorbij. Een zwierig-lichte pluim van kleuren, neen, een feestelijke avondwolk met veel uitbundigheid, een blinkende trofee des hemels, een herinnering aan het verloren paradijs. Zo vluchtig-blij als jeugdveroveringen, die een grijsaard zonder wrok te binnen schieten. Luchtig, snel en schielijk als een wel-genoten leven.

Wanneer ook deze vogel in een stip verdwenen is, dan is

het zeker avond. Leeg wordt alles, en de leegte vult zich met karmijn, met ijler blauw waarachter zonnerood-en-goud wel schemert, maar allengs verkwijnt.

En zachtjes kraken de nog warm-gespannen binten van het oude scheepskarkas.

5

De wereld kreunt een van haar nachten tegemoet; de moedernacht, waarin zij wederkeert na haar volbrachte levensloop, en waaruit - na veel diepe, lange uren - zij weer telkens wordt herboren, omgevormd, verjongd, vol hoop en vol vergetelheid. Maar in de nacht krimpt heel haar uitgestrektheid samen, wordt zij weder embryo, stil zwevend in de wateren van schemerdonker, in de moederklok van zachte nachtwand en van dieper duister, met het grote, geheimzinnige verbonden door de strengen van veel twijfels, veel verlangens, vele angsten.

De baai heeft zich verengd; ook hier is uit het rinse schemerlicht een stille overhuiving saamgetrokken, vol fijne nevel, zilverig eerst, dan blauw, dan kleurloos, - niets dan zoete geur van woud en water en moeras, van wat vermolmt, vergaat, straks was en aanstonds niet meer zijn zal. In een vage schaduw ligt al wat kwam aangespoeld, de dag doorstond, zijn harde contouren verloor en nu week glooiend, welvend als bewogen door een diepe heimelijke adem, glansloos, als bedekt met matzwart dons, verborgen ligt tussen nog dieper schaduwvlooiën. Sterren zijn er niet, de maan ligt nog verloren in het buideldier dat de planeten teelt, en nergens is een pad, een richting in de nacht.

Doch uit dit richtingloze, uit de onbepaaldheid aller dingen die zich naar elkander toe gedrongen hebben, - wijl hun eenzaamheid als klamme kilte om hen heen begon te wazen, en elk wezen zoekt naar warmte en naar geborgenheid, - daar is opeens hoog-opgericht, licht-vérend en toch zwaar: een menselijke gestalte, in de duisternis bewegend als een die zijn

weg baant door het oerwoud van veel dichte dromen, de lianen van de nacht wegbuigend, wég de twijgen van de schemering, opzij de takken van het zware duister, tot hij doortocht vindt, voorzichtig, maar met zekere stappen. En met heel het breed gebaar van wie de macht der eeuwen en de majesteit der wouden in zijn armen voelt, veegt hij de duisternissen weg, raapt hij de schaduwrafels om zich heen, en brengt gespreide helderheid daar waar hij zich beweegt.

Zo komt hij aan het strand dat zich verliest in hoog-opgaand getij van donkerten, bespeurt de kartelrand van 't aangespoelde wrak, vermoedt een monster, een dier trachodonten die de droom der wilden tot verschrikking maken, en blijft star, met opgeheven armen, vol ontzetting staan. Gegrepen in de kluisters van een oer-angst, die voor geen bezwering wijkt, hoe zachtjes ook gefluisterd in de nacht, noch voor het amulet van tiggertanden dat licht knistert om zijn schrikgezwollen nek.

Als een gehouwen zuil, een totempaal, staat de Indiaan, één langgerekt, vibrerend zintuig, starend met doorborende ogen, luisterend met elke vezel van het olienaakte lijf, en tastend met elk lichaamshaartje en zelfs met de lange veren die zijn onbeweeglijk hoofd versieren. Niets beweegt. Het sluimeren verdiept zich, er is enkel adem van onzegbaar grote en oneindig verre dingen, - en het kloppen van de angst diep binnen in een mensenborst.

Dan breekt het maanlicht door; bleek, aarzelend, een vleug van nieuwe schaduw eerst, daarna pas licht; en vóór het zich nog spreidt over het gebruind gezicht van den verstarde man, verheldert dit en schijnt het leven weer te keren in de onderhuidse soepelheid van zijn gespannen spieren. Hij slaakt een kreet die wegzeilt op het licht en wegkeilt over 't aangerimpeld water, nu hij plots ontdekt, dat wat hij aanzag voor een monster, slechts het levenloos geschenk is van de oceaan.

Er heengesneld, betast hij al de schatten, al de glanzend-gladde toverdingen die er liggen uitgestald, koel, hard en vreemd voor vingers die nog nooit metaal beroerden. En hij huivert van ontzag en weet: de wereld is zeer groot, vol van

onkennelijke zaken; een mensenloot leeft kort, zal weinig wijsheid smaken, maar eeuwig is de stam, en elke stamgenoot draagt zijn deel wijsheid bij in de eeuwige moederschoot.

Gehurkt voor al het vreemde, voelt hij zich verloren en verlangt naar deelgenootschap, naar de toverkring van zijn verwanten die gezamenlijk het vreemde kunnen bannen en het wijden tot het voortaan eigene. Hij moet een teken geven. In het klare maanlicht zoekt hij snel wat stenen bij elkaar en bouwt een haard nabij het wrak, verzamelt spaanders en gebroken spanten, droge spons die aan de rotsen kleeft. En op zijn lippen de sacrale spreuk tot wie sinds mensenheugenis het licht ontsteekt in elke nieuwe maan, van dag tot dag een nieuwe zon doet vlammen en het vonkenspiel der sterren uit laat spatten, ketst hij twee keien tegeneen, zodat er vuur ontspringt, de Oven weldra laait, en hoog de rookpluim opstijgt, die zijn mare uit moet dragen.

Duizend sterren, talloos vele komen om te zien wat dit signaal beduidt. Honderdduizend zilverogen pinken en begluren zijn geduldig wachten; hemelvolk, vooroudergeesten, elfen en demonen die verborgen blijven, maar hun blik uitzenden en het menselijk geheim ook in de stilste nachten achterhalen.

Maar hij is gerust; de anderen zullen komen, en de warmte van 't in steen besloten vuur verdrijft zijn huiveringen, spreidt een zoete rust en een weldadig wegen over al zijn ledematen, en zijn keel begint heel zacht het nachtgezang te neuriën, dat hij sinds zijn kinderjaren leerde.

6

Een rookwolk, opwaarts stijgend, spreidt zich uit naar alle zijden van het nachtgewelf, en tast daar met haar fijne draden en haar dunne rag langs heel de witbestipte koepel, om dan zachtjes wentelend in een wijde bocht de einders te verkennen, en vervolgens als een ochtendlijke damp weer langs het aardevlak te glijden, zich naar alle streken te verbreiden, en ten-

slotte weer terug te kruipen naar haar vurige oorsprong.

Ingehuld in zulk een wereld-wijde bloem van een ontastbaar schuim zit de Indiaan gebogen als een bij, en mijmert hoe de dingen om hem heen gekanteld zijn, de wonderen des hemels aan zijn voeten liggen, en de aarde boven hem een weide werd, vol wezens die hem achter rokerige rafels, in de onkenbaarheid waarmee hij zich omgaf, begluren.

Niemand weet meer waar de scheidslijn loopt van oceaan en lucht en aarde, zint hij; niemand weet waar hij zich thans bevindt, - in droom, in werkelijkheid of in dat zeldzaam oord waar beide in elkander opgaan? Niemand die de wijdte en de eeuwigheid vermag te meten van dit ogenblik, dat steeds zo was (al wist hij 't voordien niet) en steeds zo blijven zal (ook al beseft hij 't later niet). Niemand die de diepte peilt van zulk een nacht, die nooit meer wordt, alleen maar is.

Hij weet dat hij zo tot het eind der tijden - die geen einde hebben - hier kan blijven zitten; dat niets meer gebeuren zal, wijl alles is zoals het is, en goed zoals het is, en zijn bestemming in zijn zijnsvorm heeft. Wij die soms wagen na te denken over zulke dingen, zijn geworpenen op een nachtelijk strand, een handvol kleine korrels tussen vele andere, wrakhout tussen ongekende schatten, pluisjes in de rook die opgaat en terugkeert langs het nachtgewelf. Maar vreemd genoeg: de vuurhaard waaruit alles aanzijn heeft, brandt binnen in onszelve!

Het bedrukt hem niet, te weten dat van veel begoochelingen dit misschien de sluwste is: onttoegen aan een harde, ruwe alledaagsheid, hier te zijn, waar elke band verbroken is met vroeger en met anders, waar een mens met heel zijn wereld weergekeerd is in de moederschoot van alle zijn, en niets bevroedt, nog geen herinnering, geen vrezen heeft, zichzelf niet kent, maar in gelatenheid gans onbewust is, waar hij zich bevindt en doelloos wacht... Om wellicht straks, weer in een hoger zijn herboren, dit onbewuste leven te vergeten of met wijze glimlach vaag daarvan te weten, of misschien met heimwee het terug te wensen. Wellicht... maar wellicht ook niet...

Het bedrukt hem geenszins, dat dit alles twijfel zijn kan, want hij voelt zich licht en ijl gelijk de rookpluim bij zijn knieën, en zijn hart is boven hem gestegen in 't gefladder van de rafels, - opgelost verspreidt het zich langs heel de hemel, over alle einders, strijkt het over al de bergen in de verte, veegt het over zee en land, en keert het onherkenbaar, mateloos uitgebreid en zwanger van al wat maar kenbaar is, misschien terug... Het kan hem niet bedrukken, hij is zo uiteengevloeid, te wijd uiteengespreid...

En hij beseft, dat dit dezelfde weg is, die veel anderen met grote schrik opgingen, in de foltering van hun gevangenschap, gekromd door ouderdom of neergeworpen door een ziekte, in het slag tumult door vijanden geveld of heimelijk door demonen, maar toch vol van schrik voor deze overgang naar ander zijn, alleen en losgeslagen van de oude stam, vervluchtigd. Uit onwetendheid bevreesd, en wijl zij nooit zo stil, zo eindeloos alleen, vervoerd, vervreemd en eenzaam konden zijn. Een weggeworpen ding dat doel noch naam heeft, of een rookpluim, of nog minder, een gedachte...

Dit dan, peinst hij, hebben velen bittere stervensnood genoemd, en anderen roemvol sterven, en de vrouwen griezelige dood, de knapen eeuwige buffeljacht. Terwijl het zo iets simpels is, te klein voor woorden en te vluchtig om te zeggen. Iets wat opgesloten ligt in al wat denkbaar is, - vanzelfsprekend.

En er komt een heel stil lachen, heimelijk, binnenwaarts gekeerd en onbemerikbaar, op het strakke masker van zijn scherpgesneden kop zijn glans verspreiden over al dit denken. 't Is als hoort hij al de velen die er vóór hem waren, en de talloos velen die er na hem zullen komen, allen lachen, ingehouden, heimelijk en toch verheugd. Tevreden dat de toverban der angst verbroken is, de schrik geweken, de verblinding opgeheven. Innig-zeker en verzoend en blij dat mensen sterven kunnen uit verstilling, uit besef.

7

Opeens, een vogelroep! En weg is de bezinning, weg de extase, weerklankloos de boodschap van de nacht. Een vogelroep, luid, langgerekt, die schielijk den Indiaan doet opstaan, met gespannen oren luisteren. Nogmaals zulk een vogelroep, - met lange echo, door de rotswand en het woud herhaald. Een boodschap dat hier vriendschap nadert. En hij richt zich groot en sterk op, tegen alles wat hem straks omringde, rekt de ledematen, nijgt het rijkversierde hoofd naar achteren, en roept met vogelkreet zijn welkom naar den stamverwant terug, die vóór de gil verklonken is, reeds opduikt uit nabije schaduw.

‘O mens, o vriend, die altijd opduikt uit nabije verten, hoe zou dit leven leefbaar zijn, zo onze eenzaamheid nooit een getuige had; wanneer de rookpluim van ons brandend wachten nooit gezien werd, en geen oor de nachtelijke kreet opving?’

‘Ik ben van ver gekomen,’ zegt de ander, ‘op het teken dat van ouds werd afgesproken tussen onze vaders, die wijzelve zijn, want in het zaad leeft het verleden en de toekomst. Onze zonen zullen voor dezelfde hulp toesnellen en elkander bijstaan in hun nood. Er moge nooit een vete groeien, die aan dit strand geen einde vindt en die niet wordt vernietigd om de wille van deze eenzaamheid.’

Dit is genoeg aan woorden voor de beide mannen. Zwijgend zitten zij daarna bijeen, en de Indiaan toont nu zijn metgezel de wonderen die hij daarstraks verzamelde op het strand. Van hand tot hand gaan uurwerk en sextant, begluurt de vriend het microscoop, de luchtpomp, het kompas, legt hij voorzichtig driehoek, liniaal en cirkel bij elkaar, beducht voor hun magie, maar zonder grote vrees. Octant en passer, schildersezels en graveerstift, dradennet en telescoop, als totems uit een ondoorgrondelijke wereld staan ze voor hen uitgestald, en over alles valt het licht der ondergaande maan en traag zich wentelende sterren.

En woordeloos verstaan de twee elkander. Al dit wonder-

bare moet gewijd, bezworen vóór het toegeëigend wordt en onbetwist bezit der zuidelijke volken. Bedrijvig heen en weer gaand, bouwen zij een Altaar. De Indiaan draagt stenen aan, de ander beelhout ruw en snel wat dienen moet voor hoeksteen en voor offerblok. Daar bovenop wordt wrakhout opgestapeld, en opnieuw een vuur ontstoken.

Maar waar is een offerdier? De Beeldhouwer speurt rond, de Indiaan spiedt onder 't afdak van zijn hand de donkere omtrek af. Doch alle dieren slapen in hun holen, in hun nesten, in hun legers. 't Vuur vlamt hoog, maar tevergeefs.

Tot eensklaps, als een meteor die nederstort, de vogel Phoenix zelf komt aangewiekt, zich neerzet in het vlammenest dat om hem heen laait, aanstonds de oude vederdos van rossig goud en rood verzengt en hem omwikkelt, gans verteert tot blauw en groene rook, waaruit hij weer gestalte neemt, een jonge adelaar gelijk, met gouden hals en purperen lijf, kersrood de staart, gekromd de bek en grimmig beide klauwen, doch licht zijn vleugelslag en luchtig zijn loodrecht omhooggaan, nageoogd door twee verbaasde mannen, die het wonder sprakeloos verstaan als teken, dat hun zoen aanvaard is.

Waar de vogel schielijk was verdwenen en de offervlam was opgegaan in rook, drijven twee wolken heen aan de verlichte hemel die reeds beeft van morgenglansen. Een Grote en een Kleine Wolk, uiteengevaren, - en daar, in zijn volle heerlijkheid staat het gesternte dat zij kennen, dat de sleutel is van al hun dagen, de bezegeling van hun verbondenheid, de troost van al hun onmacht, hun verlatenheid hier op dit verre strand: het Zuiderkruis!

Met opgeheven hoofd aanbidden zij 't symbool der milde ongenaakbaarheid, 't juweel van souverain alleen-zijn, 't merk van wie met uitgespreide armen, vreesloos zoals zij, de toekomst wachten. Prevelende lippen zeggen oude hymnen, proeven de ochtend, zoenen de eerste toefen van de dageraad. Met ogen dronken van 't geflonker en omfloersd van hun ontroering prenten zij het sterrenteken in hun brein en in hun weergekeerde hart. Aan hun in 't zand geplante voeten de

aangespoelde schatten die zij ongemerkt vertrappen, waar zij staan totdat het sterrenlicht verbleekt, kwijnt tot onzichtbaarheid, ligt opgevangen in het rosse gloeien van een nieuwe tropendag.

Ephemeriden

Wolken

Schepen waarin regen woont, en sneeuw, en hagel, en een ruim vol bliksemschichten; blanke karavelen met gebolde zeilen of met in de storm verrafelde, uiteengewaaide gieken; luchtkastelen, steeds veranderend, verglijdend; hemelsleden, - hoe vaak, reeds van kindsbeen af, vertoefde ik aan boord van deze vloot, die immer uitvaart en nooit aankomt, en bezocht ik de gebergten die bewegen en vanzelf zich openen tot nieuwe dalen, openbersten naar de blauwe vlakten die daarachter liggen, of als sneeuwen bloemen opengaan en nieuwe bloemen baren.

Dan weer: wijd-gespreide kudden, zonder herder, zonder hond, maar met ontelbaar vele lammeren die haastloos gaan en trippelen als verre zomerregen. Soms een donzen dek, zo ijl, zo luchtig, dat een kleed hiervan de schoonheid van een borst of buik net zozeer zou verhullen, als hun goudomboorde slierten al het goudlicht dat op blauw ligt, doet vermoeden.

Soms een rei van danseressen, licht-gesluierd, langzaam tredend en bewegend rond het nevelig altaar, waaruit dunne rook van avondlijke offers opstijgt, - danseressen trippelend aangevoerd door Dionysos, met zo lichte voeten, dat zij nooit de aarde raken, maar op sneeuw en zwaneveren zweven naar de onbestemdheid.

En dan eensklaps: woeste vaart van wilde wijven, sabbath van geteisterden, die gierend, loeiend, buitlend, elkaar verslindend, snellen naar hun ondergang in duistere krochten, zwart en akelig, onheilspellend. Of armeeën van gedrochten uit de afgrond-diepe einders opgekropen en omhoog zich rekkend, dringend uit verscheiden richting, waar ze samenbotsen, bolle schilden samenklotsen, en elkaar verwarde haren van de koppen rukken. Strijd van reuzen uit een oertijd, nu nog schuim en schaduw, later weer een grijze nevel of het sombere gewezen der stortbui.

Landschap van Cythere en hooggebankte kustlijn, met veel kapen, bochten, kammen, waar de kano van de maan straks wijkplaats zoekt en onder zeil gaat, of waar de balonnengondel

der verwondering stil neerstrijkt om tot rust te komen en de meisjes onzer dromen paradijselijke sneeuw te doen vertreden en te speuren naar verleden weelde. Waar de laatste sleden op de pooltocht der verbeelding ijsbergtuimeling en sneeuw-verstuiving tegemoetgaan, eenzaam, zeker van de ondergang en toch gerust... Gletscherstrand bezwangerd van vulkanen, witte robben, ijsbeerwarreling en walvis-broedplaats; stapeling van losgebarsten pluiskatoenen balen, stapelplaats van bedden, borsten, bliksembuilen, bergen van kapok.

Straks wellicht weer een gestremde oceaan, geronnen hemelmelk en latex van de wereldboom; een ondoordringbaar zeil dat alle zicht belemmert naar de gouden verte van de sterren, grauw bij avondval en zwarte vacht van duisternis des nachts, waarin geluid, geloof en hoop gedempt wordt en alleen de flakkende kaarsvlam van de liefde nog kan voortbestaan.

Tot de gazen handschoen en de fijne vingers van de wind onzichtbaar spelen door de plooiën van dit vederlicht gordijn, de draperieën een voor een opzijgeschoven en de diepten van de nacht ontbloot worden, - de nieuwe wolken die van sterrenlicht verzadigd zijn, en zelf weer snelle melkwegwerelden, die zich spiralend wentelen in een diepere, eeuwen-verre nacht, en in een grotere, trager uitgevloeiende tijd van even ijle vluchtigheid.

Zo is al wat bestaat alleen maar damp van vlietende substantie, een zwelling zonder vorm, een richtingloze kracht of krachtverloren richting, en zien wij schijn gestalten slechts, hier, verder, en zo ver het oog reikt, aan de grenzen van 't heelal, waar geen verwijderen, slechts wederkeer nog mogelijk is. En zullen alle wolken wederkomen, veranderd, onherkend, en toch dezelfde van samenstelling en van lot.

Wat zullen ons de wolken dan bekommeren, die nu hun schaduw spreiden over onze ziel, hun vage vorm van angsten op doen kolken, met onheilspellend onweer in 't verschiet? Eeuwig verworden is ons deel, het vluchtiger en groter worden en verdwijnen; anders niet; en waarom zou verdriet ons dan de kloppende, ontroerde keel nog worgen? Morgen ligt een smetteloos verschiet weer open, onuitwisbaar blauw,

is elk verlies de wijdeste winst geworden, zijn wij Al in Niet, en al te gauw weer opgeborgen in de schoot die node ons zo kort vertrekken liet.

Kometen

Men zegt, - maar anderen noemen 't lasterpraat, - dat zelfs een pauselijke bul dit stromend haar, die gouden regen, die zegen brengt of vloek, wie zal het zeggen, nimmer af kon weren; maar dat plotseling, op de voorzegde tijd, of onverwachts ook wel, een lichtkarbonkel uitstroomt, waterval van uitgewaaierd licht die nimmer leeggegoten wordt, een Niagara van myriaden kleine sterren, zwerm van glimlichtbeestjes zwevend om het nest, het hel-verlichte; kielzog vol van schitterend plankton, fosfor-poeier, stuifmeel van de nacht.

En anderen geloven dat die sluier, Maya's sluier die zo heerlijk het geheim van goddelijke dingen voor ons oog verhult, ook deze aarde vangt en eenmaal weg zal vagen. Als zij ver en klein nog aan het nachtgewelf verschijnt, dan kruipen allen weg en schreeuwen: 'Ondergang!' De wijzen gaan op reis, de Magiërs verzamelen gauw een dwaas geschenk - goud uit de aarde-krochten, wierook die verwaast en myrrhe voor het balsemen van doden - en zij gaan op zoek naar een verlosser in een stal.

Wij echter, die het noodlot en zijn wisselend geluk vertrouwen, en bedacht zijn op een baan zo vast en uitgemeten als die van de sterren, ook die welke schijnbaar dwalen, - wij de goddelozen die een eigen godheid dragen in ons hart en in een sterfelijke wens, wij groeten u, kometen, breed-gestaarte, ruig-behaarde, onheilsboden, kinderen van Nemesis en horens der fortuin! En tarten u, al groetend, ons te raken, ons al was 't een duimbreed van de weg der eeuwige wetten te doen raken, ons al was 't een kleine schaduw op die weg te plaatsen, dat wij struikelen zouden!

Schoon zijt gij, en moogt het blijven, daar waar gij verschijnt, en in uw vluchtigheid de maat van schoonheid aller sterren overtreffen. Maar beschijnt dan liefelijk het stromend haar van onze liefste, en het ruisen van de waterstromen onzer landen en de plooiën onzer sluiers die het huiselijk geluk bedekken en de vrede onzer binnenkamers. Mengt u echter niet in onze aardse aangelegenheden, anders dan met sterren-

regens in het najaar, met het vuurwerk van de joeltijd, met de groet der achterblijvers van uw legertros.

Als een kano door de dauw, zo varen wij met onze aarde door de ijle melkwegen van kometenpluim en in het schuimspoor van hun lichtend puin, - ongeraakt en ongehinderd; leeuweriken scherend langs de wuifstaart van de goudfazanten en de papegaaien. Korte schittering in stomheid die steeds stomheid blijft, kan wel een korte poos bekoren, maar ons niet verstoren in de daagse dingen die wij doen. Ons is deze korte aardebaan en òns het zelfbewuste lied, dat door geen harmonie der sferen, noch door wanklank van de hemelse kometen wordt ontstemd. En zo wij wellicht zelf eens sterren worden, zullen woordtrofeeën in millioenental de vlag zijn die ons achtersnasleept, en de wereld die ons dan nabij komt doen verbazen, - sprekend, luid en zelfbewust.

Valse meteoren en lichten

Alle sterren zijn verdronken in het donker van de storm. Wolken jagen, woeste vlagen herfstblaren fladderen als verschrikte vlinders zwart en vaag. Uit de huizen schijnt geen licht. Geklaag hangt in de bomen, klauwt uit dorre takken. En daarachter, op de verre heide, op de zwartverzengende klaverweiden dreunen stappen van marcherende gelederen. Oorlog, storm en het vermoord tumult van veel geketenden.

Opeens zwenkt uit de einder achter huizensilhouetten een bliksemstraal omhoog en zet zich vast, zoals een staartster die half onderdook, een meteor wiens baan nog wapperen bleef en breed uitzwaaide. En dan nog een, en nog een, vijf, twaalf, twintig, conisch, recht en vals. Ze zwenken naar elkaar, wenken van neen en gaan dan weer uiteen. De ene dooft, neen, knipoogt loens en komt terug. De andere zwieren weg en scheren langs het jagen van de wolkgevaarten, snel als de gedachte aan onze vlucht. Een opstand van verlichte meridianen, breed gezwollen als verdronkenen, zich verliezend, dan opeens weer strak, uit eindeloze onrust in een nieuwe schrik verward, die sprakeloos nog toeziet uit het smalle lichtvlak dat ze bij hun samentreffen vormen.

En daarin, zie, een zwarte, diamant-hard-zwarte stip, de vlieg die allen achtervolgen. Verwoesting die bevrijding heet. Want deze aarde is bezet, verpest, bedorven, en braakt haar valse lichten naar de duisternissen uit.

O valse meteoren, neergeplofte hemel, verloren aangezicht. Wolken jagen en de herfstwind doet pijn, maar niemand voelt zulk schrijven meer.

Gedoofd is 't wijze schudden en het vingerwijzen van de bomen. Ineengekronkeld ligt het land van schrik. Alleen de dodenakkers met de ijzeren kruisen bewegen niet, blind, ontoegankelijk voor 't schampend licht.

Je doet vergeefs je ogen dicht; de zoeklicht-vegen slaan dwars door je heen en rijten het donkerst vertrouwen uiteen. Wanneer valt nu het eerste schot?

O God, dat achter dit duister van storm, van oorlog en

ontij, dit hels komplot, nog de sterren schijnen, de oude, getrouwe...
Terwijl de aarde krimpt als een stervende worm.

Sterrenbrand

Kon ik toch maar een atoom zijn, een van de billioenen, in het ijle wereldruim verloren, een der jaren-verre, zonder nabuur, zonder baan of doel; niettemin omringd door evenbeelden, lotgenoten zonder tal, in verstrooidheid en geheimenis van herkomst, in het trillend wachten, - zijn dat nog geen worden is... Om opeens het worden te bespeuren: dat er geen gelijkenis het wezen onberoerd laat, maar beweging wekt, ontwaken, nadering en vlucht, de diepe onrust waaruit warmte straalt en dolend licht. Totdat om elkander heen die wijd-verspreide werelden van poeder-fijne krachten dansen en zich reien, wervelend zich verdichten, zich verhitten en zich aan elkaar ontsteken; zich ontsteken aan 't ervaren van elkaars nabijzijn, krachten worden die voortdurend tegenkrachten, doem en groei en ondergang bewerken. En een wereld van atomen bloedrood dons van stuivend licht wordt, stuivend bij het samendringen, vlamvend bij 't gemeenzaam vinden van een brandhaard, van een kernkracht; zich uiteengeslagen voelt en daardoor inniger verenigd; zich vermorzeld weet en daardoor lichter juist herboren; zich ziet ingebed in zwaarte, zwaarder nog dan 't allerzwaarste, en juist zó: bevrijd!

Leven zou ik dan temidden van het witste schitterlicht; onverbruikt en onverlet, omgeven slechts van wit, van mijns gelijken, deelgenoten van eenzelfde hel bestaan, in eenzelfde afgrond ingekluisterd en vergaand; tot eenzelfde licht herworden, tot eenzelfde rots van licht. Kokend uit de diepste krochten naar het stralend oppervlak, en vandaar teruggedrongen in de wakken rond de kern, om zelf weer kerndeel te worden, kracht die uitstoot en zo samenbindt; ster te zijn met de billioenen, even klein en zwak als ik; groot te zijn met al die kleinen, hard te zijn en winterlicht.

Aldus langzaam te verdwijnen, de een na de ander, vederlicht aan de atomendans ontsprongen en omzongen van de glansen dezer orgie van een zonlicht, dat zichzelf verterend voedt. Zo, terwijl het wit al kwijnend geler wordt, oranje,

groen, en tot een blauwe bal verschrompelt, samenkrimpt, opnieuw zich bindt; witter weer, maar kleiner, kouder; grijs wordt als verzamelde as, en een laatste licht herinnert aan wat was, wat dan verwaait...

Zo miljoenen jaren leven, langzaam stervend en op weg naar de eeuwenverre leegte eenzaam worden, onbekend. Onherkenbaar als de sterren die gedoofd zijn, uitgestrooid in duistere sterrenwolken, aan de grenzen van de nacht. En daar dan, als eerst, te wachten in vergeteldheid en zwijm, tot het rijpen van de tijden en het groot geheim weer kiemt, de gelijken, ver verspreid, opeens elkander herontdekken, en het schouwspel herbegint.

Kon ik een atoom zijn...

Maar ik *bén* toch een atoom!

Nova

Met ogen die óók dubbelsterren zijn, op afstand duizend jaren ver, zo plotseling dit tijdeloos signaal te zien, - de licht-fanfare die het wereld-drama begeleidt, de grote ontknoping, cataclysmen, val van den vereenzaamden, den onaantastbaar-sterken held. Van verre, in de spanne enkeler aardenachten onwetend toe te schouwen, huiverend van vermoeden slechts, en hunkerend om eens óók zó verlicht te zijn, zó laaiend uit te slaan, zózeer zichzelf te wezen en dan stralend óndergaan en nu voorgoed vergeten zijn, - dit wonder, dat ons hier vergund mocht zijn te aanschouwen, - welk voorbeeld! Opent wijd uw ogen, drinkt het licht, verzadigt u en wéét voortaan!

Uit de onbekendheid, één onder millioenen, onaanzienlijk, maar in zich de kern dragend van nog ongeboorene extase, treedt opeens het nieuwe, vlamt opeens het overweldigend, verrassend lichte op, zoals ideeën van het onvermoede uit de warreling van vele troebele gedachten, of blanke orchideeën uit een dorre, levenloos gewaande stronk. En zie, waar slechts het flauwe oliepitje in de hemel-diepte scheen te doven, schiet opeens de lila-witte steekvlam uit, stoot als een reuzen-arm te voorschijn, boort zich op zijn lange weg door tunnels van het kosmisch duister in de aarde-nacht, en houdt na duizend jaren onze kleine adem en de blik gevangen van een lusteloos mens. En zet zijn kleine wens, zijn uitgestorven hoop in lichtelaaie!

Uit een baaierd is het licht geboren; een gedachte die het aanzijn geeft aan werelden, een visioen dat werkelijkheid geworden is, een leed dat uitgebarsten is in mateloos geluk. En slechts wie stamelt zoals wij, rept hier van kleuren, spreekt van schitterwit dat allengs overgaat in geel en rood en violet en groen, om weer tot zachter wit en grijze gloei-as uit te doven. Deze luister is onkennelijk, blijft nameloos en niet te meten met de maat van onze mieren-ogen.

Toch, dit vraag ik mij zo vaak ik klaar mag zien in andere ogen, of het duister van die koppen en de baaierd van hun

donkere borst, één uit miljoenen wellicht, maar toch één, misschien de vonk verborgen houdt, waaruit een nova lichten zal en een heelal verlichten, een heelal verbazen zal, en 't aanschijn dezer donkere aarde voor een eeuw, een gouden eeuw, veranderen? Of is reeds die gedachte dáár, omvangt ons dit gevoel reeds, maar blijft het onervaard, veel te subtiel, en moet de arme aarde duizend jaar nog naar verlossing snakken?

Regenboog

Waar regen grenst aan zonneschijn, verschijnt de dagkomeet; de pauw des hemels, de fazantenstaart, de vlag van het heelal, 't labarum der onsterflijken, de grote boog der kleuren. De brug die 't Niet met 't Niet verbindt, over het ravijn der aarde, waar in de afgrond, nog ontzet door de angst van zeven duizend jaren vol ramp van watersnood en ijs, geredden naar het stille lichten staren van deze wimpel, deze zuivere wenkbrauwbocht.

Wie ogen der verbeelding heeft, ziet nog de onsterfelijken gaan, geluidloos, in processie, van wereldhoek tot wereldhoek, en pozen op de brug van licht, en uitzien naar het land der angstig nog krioelenden in de vallei des doods. Zij gaan hun dagweg naar de sterren, zo kortstondig als de brug daar staat, en toch in eeuwigheid. Want dit ook is de brug van tijd naar wat oneindig is, van onverhulde schemering naar het verborgenst licht, waarvan slechts vage afglans ligt hier op de boog, die schuimig-licht het lot van duizenden geslachten schijnt te torsen.

Een kleurensymphonie, een gamma van de zuiverste tonaliteit, een onbegrijpbaar lied dat is verstart en tot accoord werd, zevenvoudig saamgesteld en onveranderlijk in zuiverheid. Zo teder, zo vol zachtheid in zijn overgang van rood naar geel, van groen naar violet, en toch zo scherp gesneden, - niet te corrumperen, eeuwige regelmaat.

Maar slechts begoocheling, een breking tussen zon en regen, die ras verdwijnt. Als rook zo vluchtig, eensklaps kwijnend en in fijne nevel opgelost. Ongrijpbaar, niet-aanwezig en toch zichtbaar voor een ieder. Iris van ons eigen oog, dat in de kosmos zich weerspiegeld ziet, zichzelf ontdekt in een verbijsterend moment, zó luchtig, dat het zelfs door 't knippen van de wimperharen wordt verwaaid.

Gelijk dit ogenblik... dit leven... dit bestaan.

Zijn en tijd

Trechtersvorm van altijd wijder kringen voor wie dit bestaan ontstijgen kan, ruimte vindt en altijd ijler cirkelt om een midden dat hij nimmer kent! Maar wie zwaar is en belast met aarde, in een kolk van vragen zich verliest, zinkt beëngd, al traag en trager naar het middelpunt dat zich vergiet. Dit is dan ons zijn: als stofzand weg te vlieten door het uurglas van de tijd. En daaronder? En daarna? Toch weer, als wie ontstegen, ruimte vinden, wijder kringen, te verspreiden in het niet, - en weer niet te zijn?

O geheim van uurglas en van kegelsneden, - van het Zijn dat is door niet te zijn; van gestelde tijd in eeuwige ontelbaarheid. Anders niet dan ons verlangen dat de diepste afgrond zoekt; dieper niet dan ongeduld om wat slechts wordt bevroed, en wat ons wezen is: de niet-ikheid, vernietiging te willen, en bij de herinnering aan eens-was-ik-er-niet verstillen en het laatst verlangen weg te voelen vloeien als het vruchtsap uit de moederschoot van aanvangloze voortijd.

Wie heeft ons gebaard? Wat deed ons vragen en dit Zijn erkennen? Wie gaf ons de spiegeling waarin dit Zelf zich huiverend herkent? Of is Zijn slechts spiegeling van leegte, - afgrond die om afgrond roept?

Elke dag treedt hier aan de woestijnrand van het weten een wanhopig mens om vragen in de wind te roepen; en het antwoord is slechts half-verstaanbare echo van zijn eigen stem in 't suizen van de eeuwige samoem. Of wellicht enkel 't ruisen van zijn eigen bloed nabij de oorschelp, een fata-morgana van geluiden die zijn luisteren nimmer achterhaalt. Kan 't antwoord nog alleen het groote zwijgen zijn?

Zand en zand en zand; wat aarde, water, klei. Maar toch ontstijgt iets aan de trechtersvorm, aan al wat vorm krijgt en vergaat, ontstijgt het denken en het eeuwig-willen-zijn, maakt zich een vlinder van verlangen, vluchtiger dan damp los, vliedt verijlend en zichzelf vergetend zijn vernietiging en einde tegemoet, en gelooft het hoogste goed te kennen in 't verliezen van de pijn der twijfelvragen, wijl ook die dan niet

meer zijn. Is dit het hoogste zelfbedrog ofwel de hoogste overwinning?

Doch buiten deze waan is slechts verval ons deel, het fijne net van breuken dat het liefste ding verteert, het dag-aan-dag inbijtend web van rimpels, dat het liefst gezicht bezeert, en ons besef van weggeworpen-zijn in deze wereld, dit bestaan dat overal en nergens is. Want opgeschrikt van uur tot uur door zorgen, zoekt elk het Zijn en wat hij nog het zijne noemt, te rekken, nog een doel te ontdekken in dit moeizaam voortbestaan, en de angst te weren, waarmee doelloosheid hem dof bedreigt. Angst voor het in-de-wereld-zijn, dat enkel Zijn tot zin heeft: een paleis in de woestijn, waarin geen mens woont, enkel winden waaien en vluchtige schaduwen het uur bepalen, waarna het wegzinkt in de nacht. En afgetobd van ogenblik tot ogenblik de harteklop te voelen minderen terwijl de bloedstroom slinkt, - dat is het loon, de enige en laatste zekerheid. Dan is wat was alleen herinnering, daar slechts wat werd gedacht, kon zijn; maar wijl 't vervalt, is het onwaar, en is dit Zijn dus niet!

Een leugen is het ook te zeggen: Wij zijn de wordenden. Worden immers is de tijd verliezen; tijdverlies is doodsgevaar, en gevaar: de dood erkennen, en erkenning weer: zichzelf worden. Zo dan wentelt als een wiel dit denken voort en volgt de aardse paden, zonder ooit van vleugelen voorzien, dit dwaas bestaan te ontkomen.

Engel van Parmenides, die tot de tweesprong voert waar beide paden, dat van de Ontdekking en dat van 't Verbergen, samenkomen, en waar ieder onzer op zijn korte beurt de wacht betreft, - een eenling in de Thermopylen, wacht die sterft maar niet wordt afgelost; die, wat hij fluistert als hij aan de Dood om doortocht vraagt, geen wachtwoord weet, geen uitstel krijgt. Onafgeslotenheid is onze doem zolang wij zijn, derhalve telt de tijd; wij zijn bedreigd, ten dode opgeschreven, en daarom hunkerend naar eeuwigheid.

O, engel van Parmenides, sta ons bij, wij die niet thuis zijn hier in deze wereld, noch elders, maar geworpen in het Zijn, verworpen om te zijn, het duren te verduren, vastbe-

raden onzen man te staan. Hier op deze tweesprong is de dag geteld en zal ons uur slaan; tussen weten en bevroeden, tussen twijfel en vergeten breekt het uurglas plots doormidden, zijn de trechters weer ontbonden, is de tijd ontzet en vrij. En wij... En wij?

Als onherhaalbaar, eenmaal, enig dit bestaan is, - vaarwel dan tijd, ontvlied gerust, verga in slaap, verloop in dwaze spelen; er zou geen angst meer wezen, die dit Zijn bewaakt. Maar wee de twijfel van het wederkeren, dat 't uurglas niet gebroken wordt, slechts omgekeerd... Dat dood niet anders is dan: óm te keren, en stil een terugweg gaan, die eindigt bij 't begin, vanwaar wij kwamen en een aanvang namen; vanwaar wij waren, onvoorstelbaar lang. 't Is niet dit korte oponthoud dat ons bekommert, maar 't wachten vroeger, dat weer wachten wordt (en zonder hoop ditmaal, tenzij wij wederkeren...)

Vragen, vragen, vragen, aan de schroeirand der woestijn. Vragen, vragen, vragen, aan de horizon des tijds. Vragen van een stervende en vragen op het pad des levens. Vragen waarop sterren-runen, zegt men, antwoord geven; maar wie kan hun taal verstaan?

Niets is ons gegeven dan het ogenblik, de zekerheid van hier-en-nu, de stip van een oasis op de kim waar grauwe as van 'vroeger' en het hemelblauw van 'straks' elkander raken, en waar slechts begoocheling de einders trekt. Achter ons de schaduw, vóór ons de verwachting; en gebogen door de zorg gaan wij er heen, en vinden, - eeuwige bronnen? Of een graf bij al de karavanen die verdorren?

Ondergang is rust, en tijd is weder-opgang; zie de sterren aan, hun onverstoortbaar wentelrad, en klampen wij ons daaraan vast om niet als Ixion door 't vurig rad des twijfels in de Tartarus een eindeloze dood te lijden. Ook zij leven in de tijd en werden en vergaan, en branden door hun eindigheid, maar weten schoon te zijn.

Wat eeuwig aan dit Zijn is, moet het schone wezen; uit het Schone kwam ik voort en tot het Schone ben ik uitgelezen, en de weg er heen zal schoon zijn als een cirkel en gesloten als een afgeronde boog; en deze tijd, hoezeer hij wederspan-

nig blijft, zal ik tot schoonheid dwingen door zelf schoon te zijn en hem te spiegelen, en alle dingen die rondom mij wachten op herkenning en weerspiegelingen. Ook een mens kan ster zijn, en ik zal niet ondergaan, vóórdat ik ben uitgebrand en uitgestereld op mijn baan, - uit de trechter van 't heelal het Al ontkomen!

't Heelal in huis

1

In het dorpje Dronrijp gaat een blonde knaap op klompen, stevig stappend door de stugge friese klei en over de klinkerstraten, achter andere knapen aan, van huis naar kerk, van kerk naar school, en ziet dag in dag uit de groene weiden, grazend vee en verre molens, daken onder donkere bosjes en de hoge dag daarboven, wolkgevaarten, blauwe lucht, het sluipen van de uren. Eise Jeltjes Eisinga, een knaap als honderd andere...

Wat de dorpsschool niet verklaart, en wat de dominee voor bijpraat, blijft voor hem een wonderlijk geheim in 't radernet der dingen. Steeds als hij uit vissen gaat met Steven-broer of met zijn vrindjes, kijkt hij, hoe het zonnebeeld in klare bruine vlieten als een dobber verder drijft, hoe daar een aardse weg zich spiegelt; ziet hij ook, hoe al wat hoog en ver en onbereikbaar wandelt, toch het grondse vlak beroert en meetbaar is door handen.

Eise Jeltjes Eisinga speelt somtijds buiten met zijn knikkers. Elke kogel, merkt hij, heeft zijn eigen baan, en alwie slecht mikt is verliezer. Elke knikker heeft zijn heel bijzondere kracht, en was het dorpsplein vlakker, al die knikkers rolden eeuwig voort en niemand kon ze pakken. En hij denkt nu: Wie vat dan de sterrenweg, de schijf der zon daarboven en het vreemd gedoe der maan, haar ongeregeld lopen? Als de aarde werkelijk een kogel is - de Meester zei het plechtig - en wij rollen altoos voort tussen vele andere kogels, dan wordt op het hemelsplein een spel gespeeld, ook hier in Dronrijp mogelijk, volgens regelen en wet door 't uurwerk afgewogen. Volgens het gestage tikken van de slinger en al naar de wijzersarmen zich bewegen, als een hemels mechaniek wist God het dan te vormen.

Hij ziet aan vader's draaibank klokken maken, raderwerk en tandenklos die wijzers doen bewegen, en beraadt zich: leven heeft slechts zin als 't is gevangen en geregeld. Ach, het gaat zo snel, - een kinderdroom duurt kort, - het spijbelen en spelen. Maar de oude regelmaat, de stapgang van zo'n

staartklok, regelt ook zijn leven, met de stugge wet van 't friese hart en trouw aan zijn beroeping... Wat de daagse nooddrift vraagt, verstoort niets van het rythme van een lange levensdroom, van zoekende vernuften. Voor zijn wensdroom zijn de dagen lang genoeg, en ook de halve nachten; hij bemint de werkelijkheid, en vindt dus altijd ogenblikken om zich te vergasten op het onverstoortbaar speuren. Wat kan ooit een jongeling gebeuren die best wéét wat hij wil vinden? Van de vader op de zoon slaat zulk een heimwee over, en wat de een maar half gelukt, dat doet de ander over.

Ja, nog moet er in menig dorp, verloren tussen weiden, wel zo'n stille jongen gaan, die hoge dromen opvangt; die het spel der sterren vat of dat van de atomen; die getallen snel verbindt, of nieuwe woordenreeksen, en met kinderlijke onschuld wereldrijken regelt.

2

Eise Jeltjes Eisinga kamt wol in 't achterhuis; een vak als ieder vak is dat, en 't vergt een mannenvuist. Wol van ganse kudden kamt hij, denkend aan de hemel waar de wolkenkudden grazen en van de maanbloem vreten; waar sneeuw als wol vandaan vlokt en het sterren regent. Warm je kammen in de vuurpot, Eise Eisinga; hang een wolpluk aan het paard en trek de enkels strakker. Des te sneller snort dan straks in stille houten kamers het tijdeloos spinnewiel en draait de ruwe wol tot garens. Ergens spint een meisje ook aan zijn eigen leven, meent hij, en het moet wel heerlijk zijn, met haar te leven in de steden. Maar het werk laat hem geen tijd, behalve tot verlangen; zachter dan het fries sajet zijn voor zijn handen slechts de friese konen, - en als je daarbij van sterren droomt, denk je ook aan meisjesogen.

‘Leer en leer en leer nog eens; de Eisinga's zijn leerzaam,’ preekt zijn vader. Eise kamt en rekt veel, - een koopman in planeten. En als 't werk beëindigd is, de avond komt geslopen, loopt hij heel de lange weg naar Franeker om lessen.

Leert hij bij den meester al wat Euclides vertelt van lijn en vlakken, rekt hij de sinus uit en cijfert zonder boeken. Want hij heeft het grootste boek steeds voor zich opgeslagen, - waarin alles geprent staat voor wie onderscheiden kan: wat de ware wijsheid is en werkelijk het weten waard. Want hij heeft het wijde land rondom zich en de hemel die hij op de thuisweg ziet, het stergewemel, een verschiet waaruit steeds nieuwe sterren stijgen. Wat zijn meester hem vertelt van dwaalster en eclipsen, merkt hij vòòr zich, kan hij bijna met zijn eigen hand betasten.

Hij voelt daarbij hoezeer een mens kan groeien door zijn weten, met zijn voet op aarde staand, toch tot de sterren reiken kan, en in het land verloren gaand, toch verre van de massa blijven. Eise Jeltens Eisinga be-grijpt op die manier het zonnestelsel, niet het 'waarom' - Gods mysterie - maar het 'hoe', - zijn klare wet. Hij krijgt inzicht door het uitzicht, weet wat schijn gestalten zijn, dat de maanbol slinkt en uitdijt, maar haar massa nooit verdwijnt. En ook, dat wij wel het wonder nader komen met ons kort verstand, maar dat het toch onomvatbaar blijft voor wie slechts cijferen kan. Onvermoeid berekent hij duizend dingen slechts uit eerbied voor de som die de wereld ons gesteld heeft en geen mens berekenen kon. Uit verlangen naar de perken die geen voerstraal ooit doorschrijdt, en uit eerbied voor de machten die dit hebben voorgelegd.

Zie, Eise Jeltens Eisinga komt wol in 't achterhuis, en zijn vader glimlacht heimelijk om de dingen die hij uit; om zijn luid en boers verhalen van wat anderen duister is, maar wat hem heel helder voor de geest staat en voortdurend bezighoudt.

3

Eens ontdekt hij dat ook ogen - vrouwenogen - sterren zijn. En al kozend, dat kometenhaar toch minder glanzend is dan de haren van een meisje aan de huiselijke haard, - en

ietwat pijnlijk - dat de blik die wel het 'hoe' weet, toch het 'wie' niet vinden kan. Zijn gelukster (zo troost hij zichzelf) vindt een ieder, en een vrouw die hem verstaat, zelfs wie met het hoofd vol sterren, overdag uit vrijen trekt. Eise wijkt niet van de wetten die zijn wereld zijn gesteld, maar zijn vrouw zal goed moeten begrijpen: sterren zijn zijn grootste schat. Altijd zal hij blijven kammen voor zijn huis en kroost, maar de tijd die hij kan missen, zal niet ijdellijk worden verdaan. Wat nog in de wijde wereld lokken kan, moet hij in huis trachten te vinden, om het vast te houden als een kostelijke buit.

Man is hij nu, en voor mannen blijft de wereld voortaan klein, zijn de grenzen strak getrokken, als eenmaal hun begeerlijkheid naar 't avontuur voldaan is en het ene avontuur van 'zichzelf-zijn' begint te duren en wellicht een kinderwens nog duurt. Hij vergeet wel enkele jaren welke wens dat is geweest, maar iets vaags blijft altijd in hem knagen, tot het groeit en hem weer wekt. Koninkrijken-bouwers, kapers, poolontdekkers, iedereen die het grootste of het kleinste, boven, onder de aarde zoekt, achtervolgt zijn kinderdromen zo, en schrijft nog aan zijn jongensboek, bouwt een huis of sticht een nering, zet zich in deftige zetels neer; maar een kind in hem blijft spelen, of verveelt zich, sluimert in...

Eise Eisinga doet beter; hij vertrekt naar Franeker, waar hij een achtenswaardig burger wordt. Maar zijn kinderdroom komt na: Eenmaal het heelal te vangen in de regels van het spel, een model ervan te maken, dat kunstig in elkaar gezet is. Dan te zien of alles uitkomt, of 't heelal gehoorzaam blijft aan dezelfde kleine wetten die het kleinste slingerwerk regeren. Wat hij weet, moet nog bewezen; wat hij wil, eenmaal verricht. Zo wordt Eise Eisinga weer wakker, en wat het kind eens wilde, wordt opnieuw verstaan.

4

In een almanak leest hij, wat men alzo vertelt van een gevaar dat de aarde dreigt. Een conjunctie is in aantocht; vier planeten, en de maan nog bovendien, zullen in dezelfde uren in hetzelfde beeldvlak staan. Iets verschrikkelijks, want daaruit komt voor de kerkse burgers vast een dag der wrake voort; godsgericht en wereldrampen, massamoord en ondergang. Hoe 't met deze aardbol afloopt, menen zijn medeburgers, is niet van zoveel belang, ook het lot niet van Europa, noch van 't kleine Nederland; maar dat Franeker er aan gaat, Dongjum, Herbajum, is erg! Dit is 't einde van de bozen, fluistert men, en erger nog, zelfs 't einde van de kerk!

Boeren, dorpers, stedelingen preken plotseling boete, worden vroom... Alleen Eise Eisinga weet beter en verzint voor hun gefemel een gepaste hoon. Domheidsmacht doet sterren vrezen, koppelt aan planetenloop alle toeval van het leven en vernietigt elke hoop; welnu, hij weet met zijn klare rede, dat het alles onzin in, en die conjunctie duizendmaal nog wezen zal, gelijk ze tevoren altijd was. Maar 't is lastig te bewijzen, wat in werkelijkheid geschiedt; of men rekent, of men uitlegt, cijfers zeggen leken niets.

Hij zou, om iets te kunnen bewijzen, heel 't heelal naar binnen, in hun kamers moeten slepen; hij zou voor hun drempels de planetenbanen moeten leiden; hemelspleinen grijpbaar maken, eeuwige wetten laten spelen, en de onbegrepen ruimte in hun huizen overgieten. Lang zint hij, en is dan overtuigd: 't Is te doen voor wie zijn handen en zijn hersens te gebruiken weet; voor wie geduld heeft, wie kan werken en zich vastklampt aan zijn doel. 't Kost misschien zijn hele leven om gereed te komen, maar 't eind ervan is af te zien en eenmaal komt elk werk toch klaar. Eise's vrouw - gedoofde sterren zijn haar ogen al geworden - wil die plannen nog beleven, en maant dus tot groter haast; laat hij dan in 's hemelsnaam het woonhuis nemen en de zolder, 't is haar goed, als hij eindelijk maar zijn rust heeft, ach, de rust van wie steeds werken wil.

Eise Eisinga uit Dronrijp zet zich neer en cijfert lang, kamt zijn wol bij dag en rekt 's nachts wat hij verzon weer na. Als de Heer, zegt hij, zijn wereld slechts in zeven dagen schiep, zal ik mijn heelal in huis wel over zeven jaar klaar zien. Zeven jaren zijn een korte tijd voor wèèr een sterrenramp; zeven scheppingsjaren heeft een mens wel nodig, wil hij zeker gaan. Over zeven jaren zal ik ieder kunnen tonen, dat zijn vrees voor conjuncties en eclipsen ijdele domheid is geweest.

En hij tijgt aan 't werk des avonds, - overdag kamt hij zijn wol; vijlt en schaaft en beitelt bonkels, pennen, klossen, raderwerk; zaagt zich binten, giet gewichten, hamert tanden in veel houten schijven; peinst over zijn excentrieken en herstelt weer menige fout. Rekent zonder rekenboeken, cijfert op zijn eigen trant. Ja, wie zijn liefste droom gaat zoeken, die betaalt de volle prijs.

Overdag kamt hij sajetten ergens in het achterhuis, waar zij voortaan moeten wonen, weggejaagd door zon en maan, weggejaagd door de planeten en hun wijd-gebogen baan die hij aan de zolder tekent van het beste voorvertrek, die hij later doet bewegen door een kunstig slingerwerk dat hij boven in zijn bedstee krap en knap heelt ingeperkt. Wel vindt elke mens, het kleinste schepsel, ergens wel een plaatsje onder de zon, maar voor Eise is het anders, gaat deze orde niet op. Hij geeft ruimte aan zon en sterren, offert daarvoor huis en haard, en de woonplaats van vier mensen wordt zo herberg van 't heelal!

5

Eise Jeltjes Eisinga, wat doe je met de sterren? vragen hem zijn medeburgers, en ze zien hem daarbij spottend aan, vinden het een waanzin dat in zijn huis planeten op en onder gaan. Maar een vaag ontzag bevangt hen toch voor den man die zo iets kan; daarom wordt hij nu verkozen tot een magistraat der stad. Dat vertraagt het werk natuurlijk; ach, de sterren zijn

zo ver, de stad dichtbij; en wie ecliptica's becijfert, wordt gedwongen de accijns ook te berekenen. Twijfel echter niet, wat Friezen eenmaal in hun koppen zetten, geven zij wat er gebeure, om de dooie dood niet op. Zeven jaren zijn voldoende, zeven jaren werd gezegd; binnen zeven jaar, denkt Eise, komt mijn klein heelal gereed.

En hij timmert verder, rekest nieuwe kettingbreuken uit, zet ze om in kroon- en tandrad, meet ze in cirkelbogen af; zet Gods almacht op de vliering en het hemelse gewelf afgetekend op de zoldering en in graden afgepast. Met de zon in 't ware midden als een grote gouden bal, de planeten, licht en donker, rondom glijdend langs hun baan. Knikker-klein is hier de aarde, in dat kleine vertrek gevat, en van de maan maakt hij een erwtenkogel, aan de aardeknikker vast.

Waar zijn medemensen slapen, op de voorste bedsteewand, draait de schijf der grootste sterren om haar pool langs de equator. En aan weerszij toont een wijzer zonsopgang en ondergang, en daarnaast, boven de kasten, wat de maan behoort te doen als haar sikkelt groeit of afneemt, of wanneer ze katerlicht verspreidt... En daartussen, op de stijlen, maan-afstand en verste punt, - alles wat een boer moet weten, een geleerde, een profeet. Eise dringt daar alles samen, wat hij maar verzinnen kan, en alwat de Here heeft verzonnen en liet vatten door 't verstand. Wat hij maar berekenen kan, wil hij met elk geweld ook tonen in 't bestek van zijn vier smalle kamerwanden, - werelden in één vertrek.

Voortaan wacht hij op de boeren en de burgers van zijn stad, dat ze komen aanzien hoe de hemelwerking wordt volbracht. Om in te zien, dat het 'waarom' een mysterie voor ons stervelingen blijft, maar het 'hoe' heel klaar en duidelijk voor ons oog en denken blijkt. En hij huist zelf in de achterkamer, opdat het inzicht ruimte vindt; de oude Eisinga uit Dronrijp, Eise, 't koppig sterren-kind.

Geen verbanning, geen miskening die hem nu nog treffen kunnen; wie een wereld in zijn huis heeft, is niet dakloos als hij zwerft. Houdt een vijand hem bij vreemden, dan staan weliswaar zijn sterren stil, maar zodra hij thuis mag komen,

draait de wereld als voorheen, en toont hij weerom aan de domste Friezen, dat men niets verliezen kan, als men vast zijn koers blijft houden, vast zoals de sterren gaan.

6

Jaar na jaar draait zo zijn wereld voort, stil, in beslotenheid, net zoals de grote buiten, net als die der oneindigheid. Met het werk der grote schepping houdt het klein mensenwerk - een raderwerk van houten pinnen - niettemin gelijke tred. Toch is Eise ontevreden, want wat God maakt is volmaakt, maar wat stervelingen wrochten, raakt al te gemakkelijk van streek. Veel zou hij nog kunnen beteren, gaf men hem maar een groter huis; doch voor zon en maan en sterren geeft zijn land geen cent meer uit.

Jaar na jaar blijft Eise op bijstand wachten, met het koninklijk geduld van een die rekest met de eeuwen en geloof heeft in zijn ster. Hij wordt oud, raakt half vergeten, maar zijn wereld blijft bestaan, wentelt met de vaste regelmaat die de eeuwigheid regeert, met de wet die werd gekoppeld aan een klein geklikklak in huis, aan de val van wat gewichten, aan een gestage slingering; zodat al wat groot en vast is, een onwrikbaar firmament, toch zijn evenbeeld daarin vindt en gekend wordt in het klein.

Welk een les! Want zal hij dan, een zwakke grijsaard, ook geen beeld en drager zijn van het groot vernuft dat alles schiep zoals het voor ons staat? Zou de kleine knaap uit Dronrijp, die een ordening erkende waaraan het heelal gehoorzaamt, ook niet zelf weerspiegeling van de godheid zijn? Blijken wij niet in de broosheid en de kleinheid van ons bestaan toch de grote kiem te dragen van de plant der eeuwigheid? God in Franeker, in Eise... God is iedereen van ons; God is wie het raadsel stelt en wie van 't antwoord zich onthoudt; wie zelf schiept, al is zijn ruimte ook benepen en beklemd; wie het grote in het kleine, 't kleine in het grote kent. Zo luidt de les die hij zichzelf toeprevelt.

Slechts de dwazen gaan voorbij en zien niet naar de kamer om, waarin elk van ons zijn heelal gehuisvest en gekoesterd houdt. Waarin 't knickerspel der dromen dat van zon en ster afbeeldt, en aeonen-ver verlangen in 't bereik ligt van een hand, tussen de zes wrakke wanden van de ruimte en de tijd, tussen het begin en einde van een korte levensloop. Zet gerust de deuren open, laat bezoekers in en uit, - schaars zijn zij die iets begrijpen van het wonder binnenin; en nog schaarser zij die weten van de twijfels en de nood, die je eerst moet overwinnen, en van al de grote zorgen; van de moed om leeg te ruimen 't allerbeste voorvertrek en zelfs de verborgen zolders, kast en kisten, 't slaapsalet; van de daagse moed om te gaan wonen in het donker achteraf, opdat breed het beeld mag tronen waarvoor men zijn leven gaf.

Laat daarom gerust de vreemdelingen komen, zet de deuren wagenwijd, oude Eise! Wat het leven is des makers, wordt de anderen... tijdverdrijf. Maar een enkeling zal toch komen, stil zijn, huiveren van begrip, en de moed der vromen vinden: óók hetzelfde te doen.

7

Midden in het oude stadje staat nog altijd Eise's huis, het is nederig en half verloren, wrak geworden in de woeste tijd. Zelden treedt er iemand binnen om 't heelal van heel nabij te zien, al droomt nog iedereen van sterren en van licht in het verschiet. Al leeft nog heimelijk in allen de oude wereld-angst voor eclipsen van het noodlot, voor wat ons te wachten staat... Al zoekt iedereen naar orde en zin in wat hij niet verstaat, en blijft ieders kinderdroom hem plagen tot het uur des doods.

Eise's huisje kan ons niets meer leren; werd de eeuw niet zoveel wijzer? Werden niet de kerken leeg, en leger nog al de paleizen? Toch, zijn kleine kamer treedt wie nog besef heeft, zelden binnen, zonder even te ontroeren, te bezinnen, te verstillen; na te denken over al wat mensen jagen, wagen,

zoeken, tevergeefs in boeken lezen en per slot zelf scheppen moeten. Is de wereld niet zo klein, - zo groot als een gedachte? Ergens tussen hart en brein, een kinderlijk vermoeden? Nog steeds toont die kleine woning, dat een koning is wie wéét, en ieder voor zijn kinderdroom graag alle zorgen over heeft; desnoods arm, vergeten zijn wil, uitgelachen en verguisd, heeft hij in zijn hartekamer eenmaal zijn heelal tehuis!

Almanak

Timaios

Die tussen Kritias en Socrates gezeten, een gastmaal gans aan het verhaal besteedt van onze herkomst, die der wereld en der goden, getal en maat welke alle Zijn bepaalt;

Die na de mare der verzonken landen, eens goed en schoon, maar al te ras vergaan, en na de lering over goede wetten, waarmee de ideale mens regeert, het groot relaas geeft onzer ware wording, - waarschijnlijkheid in diepste wijsheid uitgedacht;

Timaios, onbekende uit het Zuidland, hoe vaak heb ik mij niet verbeeld de jongeling te zijn die aan uw zijde - ephebe naast zijn ouderen vriend - de hobbelige wegen gaat van Locri, naar 't smalle, stille, ochtendlijke dal, waar zij bijeen zijn, al de vroede mannen, eens door Pythagoras geheimvol ingewijd in het mysterie der getallen, om 't heilig ritueel der meting te volvoeren, waardoor de grote Harmonie wordt onderkend.

Gij spreekt mij toe onder het stappen, dat zulk een rustig rythme heeft, en leidt mij in tot deze wonderen die enkel leven in de geest: dat alles wat bestaat, zijn maat heeft, herleid uit tweevoud en drievuldigheid; dat alles wat ons wezen nastreeft, het oerbegin, de eenheid is; dat uit een tweespalt de elementen, de aarde en het water, vuur en lucht, zoals in ons 't vlees en de sappen, de wil en de gedachte, zijn ontstaan.

Zacht legt ge uw hand dan op mijn schouder, en zegt: 'Dit alles heeft een zin, die mening is, maar geen bewijsgrond, diep vermoeden slechts, maar een begin van oude mysterieuze wijsheid. Alleen wie dáárnaar zoekt is waarlijk mens. De anderen worden vogels, slangen, vissen, en leven dierlijk bij de grond; wij echter komen van de sterren, en keren tot de sterren weer, en zullen alles dan doorschouwen en deel zijn van het Een en Al.

'Gij zult het nooit geheel begrijpen, zo min als ik, o jonge vriend; het aardelicht verduistert weten, dat donker in ons wezen kiemt. Maar wellicht worden wij, verblinden, straks in een nieuwer leven ziend, en zal de mening voor het weten

wijken, en wordt de hoogste wetenschap verdiend. Dus groei en leer en streef naar het begrijpen; blijf altijd vragend, waakzaam, immermeer...'

Zo naderen wij de blauwe dalkom, waar veel cypressen tussen het gesteente staan, en dagelijks de adepten samenstromen als beekjes tot een meer. Terzijde van de kring der mannen, die buigen naar 't vibreren van een snaar, die luisteren naar de uitleg van den meester en opzien bij zijn weidse armgebaar, zit ik bescheiden aan uw knie, Timaios, en droom van wat ge al dikwijls hebt verteld: de wording van de Kosmos uit het Eendere, dat in het Andere het Zijn bevond. Hoe Tijd daaruit geboren werd: de sterren, die regelmatig op- en onder gaan, de zon en de overige gesternten, de boden van het jaargetij. En ik verlang het alles te omvatten, en voel mij klein in al mijn poverheid, - wens dat het spoedig nacht wordt, om naar huis te keren, ditmaal niet meer met druk gepraat, maar dichter wel bij u en zwijgzaam, op onzer stappen trage regelmaat.

En onder 't hoge dak der sterren, die richting geven aan de ongebaande weg, te weten: onze woning is niet verre, het zachte leger niet lang wachtend meer. Het simpel avondmaal der wijsheidsvrienden, het korte wijgebed, de rust weldra... En dan in zoete slaap te groeien en te dromen, in droom te leven, dicht nabij de dood; dat wat in ons dan werkzaam is en goddelijk, gehéél te zijn, naast u, mét u.

Hoe zoet is 't, zo een man te worden, uw leerling en uw vriend te zijn; te worstelen in het badhuis met uw armen, te worstelen alle uren met uw geest. De tweeheid in onszelve saam te smeden tot één vervulde harmonie, een mens te zijn, zoals gij mens mocht wezen, die hoort en ruikt en proeft en tast en ziet, - maar al wat hij ervaart met zinnen, van het vervalste zuivert in zijn ziel, verpuurt tot goddelijk erkennen, het enige onvervreembare bezit.

Een man te worden als de grote broeders, als gij, Timaios, en uw vrienden zijt; uit kinderlijke middeleeuwen groeien tot wijze van een nieuwe tijd... In veel gestalten wederkeren: Hipparchos en Copernicus, in Tycho, Kepler, Huygens, New-

ton en wie nog later komen mag. En steeds verwonderend te leren wat de Timaios van 't heelal in 't stille, smalle dal van Locri opnieuw ons openbaren zal...

Ulugh beg

Een prins, niet minder wars dan andere prinsen van landelijke vrede en de rust die 't stille burgerhuis omgeeft, maar toch een die de waarde kende van 't opzien naar de tekenen voor wie van ver gekomen zijn en nimmer achterwaarts meer trekken, maar zich voortaan onherroepelijk in het nieuwe, in het avontuurlijke bevinden. Een kleinzoon van Timoer den Hinkende, - dat zei toen al genoeg voor allen die het westwaarts jagen van zijn mongoolse horden bevend hadden ondergaan, en enkel aan de voet van Allah's minaret of in de schemering van zijn moskeeën nog hoopten op genade.

Hij noemde zich 'de Grote Vorst' en met meer recht dan anderen die zich groter waanden; want bouwde hij niet in Samarkand, gelijk een Pharao, een monument dat noch de zinnen diende, noch de Goden, noch het Leven, noch de Dood, maar wat daar boven uitgaat, tijdeloos en groot: het machtig schrijden van de eeuwigheid, het spoor der sterren en hun afstand in de grenzenloze tijd en ruimte? Een sterrenwacht, verwijderd van 't krakeel der bentgenoten en de strijd om alledaagse dingen, hoog paleis een koningszoon wel waardig, die wist om te gaan met astrolabium en kruisstaf, en zijn blik liet leiden door de rechte alidade en zijn levenshoogte afluas uit de zuivere almucantars. Waarom kunnen zulke vorsten deze wereld niet regeren?

Maar juist zulke vorsten falen. Op de troon der onversaagde Timoeriden zat niet lang een vorser naar zo verre werelden, terwijl dicht bij zijn hand de appel van het rijk verschrompelde en beurs werd en verrot. En wee, wie de bestemming van zijn macht wil koppelen aan de hoge loop der sterren, - wie zijn oordeel over 't wriemelend gedoe der mensen af laat hangen van de glimp die hij ontdekt der wetten welke over ster-stand en planeet regeren. Aan zijn dwaasheid zal hij ondergaan.

Zo verging het Ulugh Beg, wiens hart, geslingerd tussen staatszucht en de vrede der geleerden, langzaamaan zichzelf in schaduwen verloor en in de bange twijfels van de nacht

verdoolde. Zijn zoon, zijn eigen bloed was 't spookbeeld dat hem voortjoeg; in den nazaat kon hij den rivaal niet dulden, - hij, miskenner van de wet des tijds. Had hij niet zelf, zeer heimelijk maar toch fel, zoals een elk van ons, zijns vaders dood gewenst? Hoe kon hij nu den zoon vertrouwen? Hoe, hoge sterren die bij elks geboorte staan, kon hij den zoon vertrouwen?

En vragend, dacht hij als de velen, die sinds Chaldae sterren het geheim van wat de toekomst brengt, hopen te ontfutselen, een antwoord te vernemen, duidelijk en vol dwang. (Als wanneer eendagsvliegen aan 't ontsteken en doven van óns licht hun eigen lot afmeten...) Demon der nieuwsgierigheid en Iblis der vertwijfeling, die zo met sterrenschijn begoochelt en een taal spreekt, die niet van de sterren is! De dwaze vorst verstiet zijn zoon, wiens horoscoop hem leed en ramp voorspelde, - en dacht het ongeschreven lot, dat ieder in zich draagt, hiermee te bannen. Aan den jongeren zoon gaf hij zijn ganse liefde.

Tevergeefs, ach, tevergeefs het ongeluk ontvlucht. Zoals 't op hol geslagen paard ravijnen tegemoet loopt, stort wie schrikkend van zijn pad afwijkt, zich in de afgrond van nog groter ongeluk! Vergeefs de sterren een voor een bestaard; vergeefs de Almagest doorvorst; vergeefs de nauwgezetheid van tabellen nagerekend, - wie ontkomt zijn lot? Wie keert die willekeur naar eigen willekeur?

Het rebelleren van den oudsten zoon deed Ulugh Beg verstaan wat hij zichzelf aandeed, - maar te laat. De slag werd uitgestreden, aan den vorst de kinderwraak voltrokken: diep stiet in zijn borst het wapen van den moordenaar, die sluipend binnenviel terwijl de sterren lonkten.

Onderwijl zij lonkten om de wraak op wie hun ontrouw werd en dacht te weten, wat hun onverstoorbaarheid niet aangaat, ál te onbeduidend voor hun majesteit en ál te broos is.

Giordano Bruno

De vlammen lekken aan zijn voet, maar in zijn ogen blinkt de gloed van koeler vuur en heller licht, dan wat nu stijgt langs zijn gezicht en hem geheel omringt. Hij houdt het hoofd half afgewend van wat hem, al te goed bekend, bedrog schijnt, of een hersenschim; het kruis heeft immers afgedaan... Maar in het dichte rookgordijn ziet hij extatisch, al in zwijm, de wereld-diepte, eindeloos, haar wanden wijken, even broos als een gebroken lichaam meegeeft en verkoolt op deze brandberg. Heel die ruimte staat in brand, door veel, ontelbaar vele zonnen, toch verzameld in die éne gloed die ziel geeft aan dit alles, en beweging; die steeds broedt op nieuwe schepping, en wat reeds gewonnen werd, in alle eeuwigheid in stand houdt. Nietig is daarin de mens, een stofje en een vonk, een toeval en gedachte-flits; maar koninklijk omdat niets zijn vernuft, zijn diepst besef bedriegen kan. Geen overmacht en geen geweld, geen kerk, geen eer of geld, geen Mocenigo...

De liefde die de zon beweegt en de andere sterren, wenkt hem van verre al toe, en hij sluit moe de ogen, laat vermoeide zwerversvoeten, die hem droegen overal waar de onrust van het nieuwe weten hem naar toe joeg, in de kabbeling der vlammen stil verzengen. Hij verlangt geen leven meer, nu hem zijn geest reeds zeven jaar uit onbekende kerkers voor een laatste zwerftocht begaf, en uittoog om te speuren naar de kracht, die kern is en samenhang, omhulsel en beginsel tegelijk van al. Hij weet dat hij nu weerkeert tot die geest, die voortleeft wijl geen kracht ooit sterft, maar altijd verder zwerft, een korte poos misschien een rustplaats zoekt in steen of bloem, in dier of vrouwen-schoot, maar nimmer wordt gedood, wijl deel van goddelijke geest.

De vlammen lekken aan zijn leest, maar in zijn borst is nu de gloed, die hem van monnik tot monade vervluchtigen doet. Hij is altijd alleen geweest en enig in zijn wezen. Uitgelezen om een weten, dat ontkiemde ergens in Bohemen, uit te dragen en bezit te nemen van een nieuwe, onbegrensde wereld.

Woorden en gedachten, onaantastbaar, vliegen boven alle vlammen uit en worden weggestuift naar andere geesten. worden elk tot snelgewiekte duif des geestes, die 't signaal brengt van een nieuw bestaan, sinds deze geest heerste over de wateren en weerom kwam op het Pinksterfeest, de Paracleet werd van een monnik zoals hij, en altijd weer zal komen als een vast getij.

De liefde die zijn hart bewoog en de andere zinnen; die bij een meisjesborst begon en binnen in veel kemenades voerde, vergat hij lang, sinds de enige die werkelijk hem gans vervoerde, en die de naam der Wijsheid droeg, bezit nam van zijn Zijn, en hem steeds groter zwijmel, dieper lusten gaf. Haar nussuskleed omgaf hem enger dan dit branden dat hem geen pijn meer doet, sinds erger schande van herroepen wat hij wéét, hiermee bespaard wordt. Leedvermaak heeft hij met de negotie van het beest, en weet dat wie veroordeelt, meer dan wie veroordeeld wordt, het vonnis vreest.

De vlammen lekken om zijn hoofd. Wat hij gelooft is niets meer dan dit éne: 'Wereld, gij en ik zijn één. Gij die de godheid zijt, ik ben uit u geboren en blijf in alle eeuwigheid. Het nieuwe leven en de nieuwe tijd beginnen al te gloren... onverwoestbaar is de kracht van mijn gedachten, tijdeloos het woord dat bovenuit het brullen van de vlammen wordt gehoord.'

Zijn lichaam zijgt ineen, verzengd en beurs; niet langer meer beklemd door aardse banden. 't Groot gezang der sferen overstemt het bidden der Inquisiteurs: 'O flamma ardens, caritatis fons...'

Giordano Bruno, blijf met ons!

Uraniborg

Wat boerenkinderen spelen op het gras, en waar het onkruid stenen overwoekert, ligt lui een knaap te staren naar de zon, die tussen lage wolken bundels licht scheefstandig uitgespreid naar groene einders richt. Wat schapen dwalen rond en vreten van de kruiden, - hoog trekt een vogelvlucht voorbij; er stijgt reeds hooigeur uit de grond, en zachtjes, uit de grote verte ruist luwte-deining af en aan: het golf-gekabbel van de Sont.

Stil is het eiland en vergeten; een groene plek in bleekgrijs licht, omspoeld door bleekgroen water en bevolkt met veel herinnering. Klein plekje afgezonderd vegeteren, - hoeveel herinnering uit grauwe jaren dwaalt hier nog, wordt opgewoeld wanneer een hand zacht over mos en klaver strijkt, naar de verspreide stenen kijkt, die hier en daar verweerd nog hun verbazing tonen over zóveel stilte en zoveel vergankelijkheid.

Hier stond Uraniborg. Geen roofoericht, geen kasteel van trotse edellieden, in eenzelvigheid krakélend; ook geen vesting tegen vikings of piraten die daar aan de verre kim hun hoge stevens wendden, nimmer aangelokt door wat hier werd gebouwd. Een sterrenwacht van eeuwen her, gehuisvest door een boerse vrouw; meer niet. Maar in dit wonderbaar gebouw met open galerijen, dakloos half de zolder, zeldzaam ingericht, een man in zware tabberd, met bebaard gezicht en onder zware wenkbrouwbogen twee felle, licht-omrande ogen. Tycho Brahe!

Enkele helpers lopen af en aan, noteren cijfers, kijken op de klok en naar het uurglas, vergelijken, meten, peinzen. Zij verschuiven het triquetrum dat in gindse hoek staat, lopen naar de gnomons die daar buiten in de tuin hun priem opsteken, buigen zich over de schaduwlijnen, keren weer naar binnen, bladeren in de *Almagest* en in Copernicus' zes boeken, weifelen, schudden 't hoofd en fluisteren meester Tycho hun bevinden toe.

De man in lange tabberd zwijgt, en laat zijn vingers spelen met de wereldbol die hij vervaardigd heeft. Hij kent de waar-

de van het weten: een onwetendheid die ook door duizendvoudige ervaringen ternauwernood vermindert. Maar wat rest ons, dan te meten en opnieuw te meten, telkens scherper en met meer vernuft, geduldig, jaar na jaar en rekenaar na rekenaar?

Zijn lange leven zal wel ontoereikend zijn. Echter geen nood, - een van de jongeren, die nu of later hem behulpzaam is, zal uit het vele dat hij waarneemt en voor altijd vastlegt, misschien dieper dringen in 't geheim der sferen, dat hem wel tempteert maar nimmer opwindt...

En met zachte schreden loopt hij door zijn burcht die aan de hemel werd gewijd, en zet zich bij het muurkwadrant, en kijkt en kijkt. Totdat het nacht wordt, en de nacht ook weer verglijdt met haar besterde koepel, en bij 't kaarslicht binnen nog de dienaars schrijven en de cijfers lezen van het wijzerbord.

Aldus vergaan de jaren, komt het uur onmerkbaar en verrassend, dat hij heen moet gaan, wijl alles onbestendig is, en dat het stiller wordt dan ooit tevoren in Uraniborg.

Drie, vier eeuwen zijn maar drie of vier seconden in de wereldtijd. Over het groene, nachtelijk bedauwde eiland schijnen altijd nog dezelfde sterren. In de koele ochtend spelen boerenkinderen op het gras, en waar het onkruid stenen overwoekert, zweeft de heugenis om het bevredigd graf van oude speurzijn. Maak het slapende niet wakker! Laat ruïnes vreedzaam als ze zijn, en noem geen namen. Leg u bij den luien knaap die ligt te staren naar het licht in wijde verten en naar 't glijden van de schaduw over de ingeslapen vlakte. En bepeins het ruisen van de verre zee, de tijdeloze, en 't geluidloos drijven van de wolken... Wolken van onwetendheid, waardoor een bundel zonlicht uitbreekt en de ziel verheldert in een lange - ach, een al te korte - middag, midden op het eiland Hvén.

Eppure...?

Daar, op de vloer van een kapittelzaal, van monniken omringd en strenge abten, ligt neergeknield, gebogen, een gestalte die weleer hoog opgericht te gaan placht, over de aarde schrijdend als een van de weinigen die weten. Zelfbewust weleer, wijl in verborgenheid meestal voorzichtig turend naar wat de slinger en de weegschaal, 't vallen van de dingen en de straling van een lens hem leerden. 's Nachts, wanneer het hart der meesten beeft en inkeert uit bekommernis en vreze, meestal wakker en door verrekijkers speurend naar de maangebbergen, de gestalte-wisseling van Venus en Saturnus, en de satellieten rondom Jupiter. Wie deze dingen zag, waarvan geen Vaders, zelfs geen Bijbel iets gewaagt, en verder ziet, alwaar kometen schuldeloos spelen, mag zich - te kwader stond helaas - wel boven straf verheven wanen, wanneer zijn geest de donkerte die hem omgeeft, weerstreeft.

‘Te gauw geoordeeld, al te gauw Copernicus den ketter bijgevallen,’ sprak hem het Sanhedrin der Inquisitie toe. ‘Mens, keer nog in, herroep!’ En vijftien jaar tevoren reeds boog Galilei zich gehoorzaam voor Schriftuurwoord en Dominicaner-waan. Uit naam veroordeeld van den Man van Galilea, die leven, weg en waarheid heet...

Alleen, het weten laat zich niet verdringen; wat zijn geest aanschouwt, vond alle vrees ten trots een uitweg in zijn woorden. Het ‘eppur’ se muove,’ - nooit gesproken - zweeft zijn tijd vooruit, schreeuwt luid uit elke bladzij van zijn boeken, brandt in het besef van wie hem zelfs verdoemt! De onverbiddelijke Kerk begrijpt hem beter nog dan hij zichzelf; haar kerker en haar vuurdood dreigt alwie gelooft dat deze aarde, in het bloed gedrenkt van den Gekruiste, niet het middelpunt is van 't heelal, maar uitgedoofd, afzijdig van de sterren, één uit duizenden, geworpen om een zon die zelf weer één uit vele is. Zo immers wordt de mens onttroond en Gods genade weggeworpen aan een willekeurig creatuur; en nergens is meer plaats voor hel of hemel, wijl 't heelal oneindig duurt...

‘Verdoemde ketter en hardnekkige,’ weerschalt een stem

thans in de kloosterzaal, waar wit en zwart in hun habijt gedoken, de monniken een zonnestraal zich goudlicht-wevend zien bewegen naar den geknielden man. ‘Herroep voor altijd, zweer uw dwaling af, het brein van duivels en Boheemse heksenmeesters in boze nacht ontsprongen! Zweer, dat gij voortaan niet anders zult geloven en niet anders leert, dan wat de Bijbel en de grote Thomas - niet de Twijfelaar, maar hij die zeker weet - als wáár vermelden. Zweer, hervallen zondaar, en dat Christus u genadig zij!’

Gebogen, dieper nog dan eerst, en in het stof gekropen, zegt de boeteling: ‘Eppur se muove?’ - neen, zegt hij de eed gehoorzaam na, en schendt het eigen weten, de eigen ziel, de goddelijke vonk; en vindt zo weer genade bij de mensen.

Van de velen die daar zijn, ziet geen hoe voor dit tribunaal der Schriftgeleerden wederom een blanke engelengestalte weggevoerd wordt naar zijn kruisiging. Ziet geen hoe wéér - hoe dikwijls nog? - de weg, de waarheid en het leven verraden wordt en aan den beul geleverd.

Als de witte schim is weggeleid, ligt Galilei gans alleen; nog èchoot uit de kloostergangen het geschuifel van de stappen der processie die de zaal verlaat. De zonnestraal is langs hem voortgekropen, dooft waar tussen flakkerend kaarsenlicht het crucifix wanhopig zijn verstarde ordinaat over de abscis trekt. Een dichte schemer vult de ruimte, vult de schaamteloze wereldstad waar - hoe lang nog? - onsterfelijk besef door sterfelijke moedwil wordt verkracht.

De aarde wentelt voort, van dag in nacht, van nacht in dag... rondom de eeuwig-heldere kern van waarheid. Wanhoopt niet, het licht zal eens de duisternis voor altoos overwinnen!

Euler

Wie door de sterrekijkers turen, verschijnt het ware inzicht niet. Het is veel beter al zijn uren te geven zonder een limiet, aan cijferwerk, en niet te rekenen met jaren en met levenskracht. De grote orde te onderkennen, is werk dat nimmer wordt volbracht, tenzij wij cijferen en nogmaals cijferen, getallen zien waar dingen staan, en machten stellen voor de sterren, de wortels zoeken van hun baan. En altoos cijferreeksen schrijven, totdat ze even talrijk zijn als al de stippen aan de hemel en stofjes in een zonnestraal.

Het ware weten springt te voorschijn in grote stilte, binnenshuis... Het wordt versluierd door de zinnen; de geest slechts achterhaalt die buit. Gevangen in mijn integralen; herleid tot een constant verschil; en in de opbouw der formules: een klare noodzaak, nooit een gril van kosmisch toeval. Sterren gaan nooit voor een korte poos op avontuur, zelfs niet verrassende kometen. Ik wéét hoe lang hun zwerftocht duurt.

De kijkers tonen schijn gestalten; wat ogen zien, blijkt altijd schijn. De geest alleen ziet dieper achter Kybele's mantel, in de schijn die 't groot geheim bevat der krachten waardoor de kosmos wordt beheerst. De tekens die de ware mysten, die der Mathesis, slechts verstaan, en die niet liegen of bedriegen, ontdekt hij daar. De rest is waan...

Dit was de glans die mij verblindde, toen ik bij 't olielamplicht schreef, en nogmaals schreef aan lange cijferreeksen, mijn vraagstuk stelde, - en een uitkomst kreeg. Dit licht, dat binnenwaarts ontbrandde, heeft toen mijn ogen uitgeblust; zo wordt het werk van mensenhanden betaald door wie zich, onbeducht de prijs te tellen voor het hoogste, aan 't werk zet tegen wil en dank.

Een blinde ben ik nu, een grijsaard; om mij is 't voortaan zwarte nacht, waarin geen enkele van de sterren die 'k voordien te becijferen placht, meer schijnt, en geen der wonderwerken die menigeen vervolgt en zoekt met trots-geheven telescopen, in een verbazing zonder doel. Maar in mijn nacht vonkt onophoudelijk één enkele grote, gouden ster: die van

't genie. Zij bleef behouden, en leidt mij waar geen mens meer ziet.

Slaapwandeland, maar met zekerheden veel groter dan de tastbaarheid, schrijd ik nu door de droomgebieden van ongebroken, eeuwige tijd en spoor de kleine koersverschillen van wat gij waant, in 't duister op; om u met vaste tred te voeren naar de onbeklommen, nieuwe top van onze kennis, ons klein weten, vanwaar gij verder dan voorheen het listig lokken zult ervaren van telkens weer een nieuw probleem.

Weest niet bevreesd; uit elk nieuw duister slaat onze geest een nieuwe vonk, komt nieuwe luister ons vervoeren, al zien wij 't flitsen van het feest slechts, dat onmiddellijk is verzonken als wij het naderen, - tevergeefs. Wie door de sterrekijkers gluren, zien deze grote verten niet; zij kijken in kaleidoscopen als kinderen naar gebroken glas. Het ware inzicht gaat slechts open voor wie in 't licht een blinde was; een blinde mol steeds dieper gravend, een uil slechts ziende in de nacht, een stil insect dat uit de naden van het vermolmd heiligdom der Valse Rede staag zijn weg zoekt, en eindelijk op het grasveld komt, de vleugels uitslaat en herademt. De ziel alleen vermag het zeem te puren uit de hemelbloemen, een nijvere hommelmot, zonneblind; en blindelings, maar in vervoering de hoogste tinnen op te gaan, om in verbijsterend begrijpen de sprong in 't duister te weerstaan.

Ik echter kan thans niet meer falen, mijn ster dwaalt nimmer van haar spoor; het licht dat mij geleidt zal tanen noch sterven meer, zolang ik leef. Betaalt uw prijs, ook gij, die ziende, nog kleur en vormenpracht aanschouwt, en offert stil het deel der zinnen, opdat gij 't geesteslicht behoudt!

Mount Wilson

Zij die niet vertwijfelen aan eigen onmacht, de ontoereikendheid der ogen, hun hardhorigheid en onverstand, hun onvermogen anders dan het zeer-nabije te betasten,-

Zij die niet vertwijfelen aan het grote zwijgen, dat bij alle marktrumoer ons blijft omringen, en trots stomheid ons geslagen heeft na Sinaï, na den Olijfberg,-

Zij die nimmer aarzelen een weg te gaan, zó steil, zó rechtstreeks naar het doel, dat hij een keer noodzakelijk eindigen moet in het luchtledig, in het niet-meer-verder, dat alleen nog tuimelingen toelaat maar geen stap meer, ook geen wederkeren meer gedooft,-

Zij die zo van alle steden, straten, huizen en de knusse kamers afgewend, anachoretisch in de rotsen vluchten, als een klipgeit door de windroep van de hoogste top bezeten, voor hun hijgend hart geen rust erkennen daar waar rusteloze handen hoger dan die top torens schiepen,-

Zij, o broeders, reikhalzen met ijzeren nekken, langgerekt als kranen, kaal het schedeldak en onbefloerd het oog, naar 't oudst geheim dat alle breinen teistert, onrust zaait in alle harten, schrijnt van weemoed en verlangen, sedert mensenheugenis,-

En komen hier, op deze schedelplaats waar 't kruis staat opgericht, het smalle, wereldgrote kruis van graad- en uurlijn, - neen, onttoegen aan het lijden en de wanhoop, hier op deze Thabor, waar hun ogen openstaan voor 't visioen der hoogste hemelen en de heerlijkheid waarover 't jongeren slechts past te zwijgen,-

Komen hier en bouwen zich de tenten der bescheiden wetenschap, het grootste dat de mens vermag te scheppen, en betrekken levenslang hun wacht, bezien de raadsels door een spiegel, wegen werelden tussen de vingertoppen en doorschrijden melkwegstelsels duizendmaal gezwinder dan het licht.

Alleen voor wie geloven zijn de wonderen weggelegd, en dit hier, is de plaats des wonders, waar nooit werd getwijfeld aan de macht van onze middelen, noch aan die van ons be-

grip, noch zelfs aan die van onze grenzen. Berg van optimisme, berg van jonge durf en oude onversaagdheid! Berg van licht!

En wijl wij kinderen zijn, en deze waarheid ook zich gelden doet waar wij de hoogste tempel voor de hoogste waarheid hebben opgebouwd, omringen wij het Heilige der Heiligen met parken des vermaaks en weigeren geen de toegang. Uitverkoren is dit jonge volk; niet dwazer dan zijn vaderen, zal het sterk zijn en spelend nieuwe torens bouwen, zwervend grotere wijdden kennen, optimistisch hogere wonderen wrochten op de bergen der bezinning.

Waar hun nieuwe priesters zullen uitzien naar wat de gestalte heeft van 't grote dat er in hun zielen leeft, de vonk, de ster. Zij dragen sterren in hun vlag en keren tot de sterren op hun berg; der sterren wijsheid wordt hun kinderlijk geopenbaard, en in de kluizen dezer tempels hopen zij de schatten op, die uit de Melkweg in hun kijkers binnenstromen.

Wording

1

Nog ben ik lang niet Ik; alleen getril van vormeloos, onmeetbaar licht, een amper uit de grote stilte van het Niet ontstaan bewegen. Een mogelijkheid, meer niet, - maar die zich voortplant met de schielijkheid van denken. Een wenken naar vervulling, uit de kansen van te zijn of niet te zijn een treffer; door bewegenden beweging, door de stillen openheid genaamd. Een golfje zonder oceaan, een korrel zonder strand. Een val uit niets, naar niets, en toch op weg naar Zijn en zelfverwerkelijking. Hoeveelheid zonder maat, hoedanigheid die toch, onbeweegbaar klein, zijn werking uitstrekt met een schommeling waarvoor geen wet bestaat.

De woorden, die alleen op mensen en op dingen doelen, zijn hier te lomp en zwaar; dit allernietigste, dit bijna-nog-niet-zijnde zweeft lichter en gezwinder dan het denken, fijner nog dan licht, - maar vormt met vele andere, soortgelijke mogelijkheden het razend netwerk waarin God-en-Al gevangen ligt. En wie de éne trilling op haar weg wil volgen, ontmoet myriaden andere die zij tegenkomt of opvangt, snel ontwijkt of in verrukte stilstand aan zichzelf koppelt.

Zo ga ik, nog slechts bevend willen, door de ruimte van ontelbaar vele kansen, de ene die mij straks een naam bezorgt, tegemoet, en voeg mij samen met veel anderen tot een groep die - wat ook komen mag - voortaan bijeenblijft, tot een deel vervuld is van ons toevalslot.

Want dit geschiedt nog vóór er wet bestaat of weten, van alle oerbegin en ontijd af; dit is het vroegste Zijn: in warreling te wachten op het alleen en enig uitgestoten drijven, dat eenmaal komt, dat onze kans is en ons lot. Naarmate we ons verzamelen, vereenzamen; naarmate we ons verdichten, haken naar vervluchtiging. De tegenstelling zoeken en uiteen te barsten; verlangen naar het anders-zijn. Maar wezenloos toch eerst, gans onbewust...

Zoals een golftop door de wind geblazen - maar welk een wind? - zich opbolt, omkrult, verder glijdt, weer dal wordt en weer glooiing, dan weer heuvel en altoos van hoog naar

laag, van grond naar top bewogen wordt; zoals de kabbelijn die langs de stranden speelt, zich nooit verveelt, het zand lekt, zich terugtrekt, schuimend voortdringt om dan weer te wijken; zoals de kartelrand der bergen naar de verte huppelt, gevolgd door ons onzichtbaar blikken, ons aanwezig-zijn; zo gaat dit nietig krachtje uit op avontuur van zijn of niet te zijn, van vele mogelijkheden waarvan straks slechts één verwerkelijk wordt. Straks... in de cirkelgang der eeuwigheid een ledig vak tussen twee spaken tijds, en toch nabij het middelpunt dat ruimteloos, onbewogen is. Centrifugaal en op de thuisreis steeds, in rechte kreitsen en gekromde val, altoos op reis, altoos bewogen, onvermoeid.

Want alle Zijn is een bewogen oceaen, en elk begin het omgewende einde; geboorte een omgestulpte dood, en iedere thuiskomst een nieuw sterfgevaar. Te zijn om niet te zijn, verdwijnen om te wezen, ziedaar de golf, de reis, de kleine kracht, de kans. En als zij ooit die opgaaf heeft volbracht, dan is zij aan 't begin pas van haar worden. Nog lang niet 'Ik', nog lang niet wijs, nog niet bewust.

2

Geen hier-zijn, dat niet uit afwezigheid geboren is. Geen weg, die niet gestrekt ligt in het wegen-loze. Ben ik heel ver en klein begonnen als een kracht, dan ligt mijn aan vang in het gans ontcrachte, dat toen terug-gedrukt werd tot een tegen-kracht. Daar alles toch zijn omgekeerde, licht zijn schaduw, volheid leegten-ter-ervulling wekt; en in de ruimten dit, wat ik nog lang niet ben, een golfje, een mogelijkheid, omringd is van zijn tegenstelling, steeds nabij, steeds meegevoerd, steeds dreigend met vereniging die stilstand wordt en niet-meer-zijn, absorbtie en vernietiging, als van een druppel in de oceaen, een oeverloze, bodemloze oceaen.

Dit, van gevaar omringd het voortbestaan te houden, is wat de snelheid geeft. Onachterhaalbaar vliedt het golfje door de ruimte, klieft het door de dreigende vernietiging, een duif ge-

lijk, die door de Symplegaden zich voortrept en ontkomt, - maar nergens rust vindt, nergens veiligheid, geheel doortrild van het onzekere dat elk bestaan is; voortgestuwd door 't wisselvallige dat demon is van elke plaats; verschrikt en opgejaagd door de eigen schaduw, die naarmate 't licht dat ons omringt een heller schijn is, donkerder uit ons gespreid wordt, waar wij ons bevinden. Voort en altoos voort, de leegten door, de kosmos-zeeën; door de Mare Tenebrarum en de werelddiepte voorbij Thule, die door sommigen de Kronoszee genoemd wordt. Steeds ontembaar wijkend; vluchtend voor wat door de eigene aanwezigheid wordt opgeroepen.

En opeens, zoals een vogel in zijn vlucht zich, zonder het te willen, voegt in een der lange wiggen waarmee vele zuidwaarts trekken als de herfst valt, of zoals een korrel zand gespoeld wordt op een van de stranden waar ontelbaar vele korrels samen het tapijt voor eb en vloed in fijne schikking spreiden, zo is 't weggedwaalde golfje omringd, gedragen en gestuwd door andere, mee- en tegen-slaand, het beurend en het dringend; wordt het ingebed en ingekogeld, ijlt het voort, omkapseld door wat meeijs, meebeweegt in dubbele wenteling: om zichzelf en om den ander, voor een wijle tot één lot verenigd, één atoom-deel, één pakket van golving en van golf-doordringing.

Hier dan past het, wie van goden houdt, te spreken van het oer-begin, van Eros. Niets blijft lang alleen. Dat wat niet-ik is, wordt getrokken door het ik, dat zich laat binnendringen en dat zelf het wezen van dat wat het vreemd blijft, binnendringt. Maar uit die tweeheid, die meervoudigheid, wordt nieuwe kracht geboren, - een geweldige; een warmte en een licht, een stuwung, een magneet, iets dat zich meedeelt aan al wat nabij of ver, met eendere golven trilt. Een stroom die 't Zijn oproept waar Niets was; uit de kolk van leegte leven wekt.

Eros, gij toch zijt de aanvang van het samengaan van al wat is; de schijn van gelijkvormigheid der dingen en hun diep verschil, dat onderscheid, herkenning en verzaming mogelijk maakt, 't is alles uw begoocheling, uw wil. Op deze weg ter

zelfverwerkelijking, wie zullen wij het eerst begroeten, wie het eerst vereren, dan wie wij het eerst ontmoeten: Samenvoeger van atomen, Smeder van heelallen, Kneder van zielekern, Karner van wereldmelk.

En zo, als tweeheid of als veelheid, wordt de mogelijkheid tot stof, wordt onze kans vervulling, wordt het golfje, uitgezonden uit de afgrond van het Niets, een aarzelend begin van Ik, roterend om dat wat het nimmer was en nooit zal worden, maar wat nu toch deel is van zijn wezenskern. Een wereld op zichzelf, hoe klein ook; zon omgeven door planeten, zelf niet meer dan een planeet, gekluisterd aan zijn zon, en satelliet van soortgenoten die het nimmer zocht, maar vond in de onzekerheid, de grote nood, de samendringing en de angst die Eros wordt geweten.

3

Nu ben ik dan de kleine kosmos die ‘atoom’ heet in de taal der mensen; deel van dat wat zonder mij niet is, waarbuiten ik ook niet bestaan kan. Eenheid in dat onafzienbaar groot getal dat door een simple ‘lambda’ aangeduid, misschien niet meer is dan een hersenschim. Geen nood! Wij willen niet alleen zijn, en omringen ons dus met de grootste veelheid die wij kunnen denken. En wij willen niets verliezen, - daarom ook niets winnen, niets mag ons ontbreken, - zo is dat waarin het Ik nog maar atoomdeel is, een zeer standvastig aantal, en wordt uit de oneindigheid waaruit wij kwamen, onze eindigheid bepaald.

Gevangen in de kooi van tijd en ruimte, tussen onverbiddelijke spijlen en de open tussenruimten die ons geen ontsnapping laten, zwerven wij op goed geluk, nu eens alleen, dan weer in zwermen van trillioenen, dichter wordend, saamgedrongen en geperst, of weer uiteengewarrelt, uitgevonkt naar nieuwe wijden, nieuwe bundelingen tegemoet.

Een keer brengt mij en vele anderen het avontuur waarvan geen mens de wet ontdekken zal, het Toeval dus, in trage

buiteling rondom elkander; kringen vormend in een spel dat even zinloos is als alle spelen. Buitelingen om een middelpunt dat niet bestaat, alleen gevoeld wordt, aantrekt, afstoot, op eenzelfde afstand houdt, zodat een zich versnellend wielen en een wilde rondedans ontstaat, die steeds meer anderen zoals Ik daarin betreft.

Soms zien wie zeer scherp door de kijkers naar de verste sterren uitzien, zulk een werveling in wolkig-glanzend licht. Spiralen die met zwier van wijde franjes zwaaien om een as van licht, of raderen die een weg opsnellen, met hun vaart en stuwkracht in zichzelf en richting in hun kracht. Soms tijds een bol gelijk, dan weer een wolkgevaarte, maar vervuld van 't eigen licht, dat uit de dans der niet-te-tellen stofjes, hun warmte en hun vereniging, ontstaat.

Al wentelend verdicht zich deze wereld. Als wanneer een man lang een gedachte van veel kanten dóordenkt en herdenkt, en het eindelijk met kristallen hardheid in het vers verwoording vindt, aldus mijn stof, die vluchtig als gedachten, even ijl en snel, maar vonkend zich versmelt tot dichte, vaste kern; gehamerd en gemarteld, wordt herboren tot een ster!

Zo vindt mijn stof zijn rustplaats voor aeonen; of liever: zijn verpozing in nieuw spel. Want rust is nooit vergund aan wat eens als beweging, uit stilte's boezem opgeweld als adem, aanvang nam. Ook in de dichtste dichtheid, in het gloeien en de brand van sterrekernen, in de haard van maatloos vuur en ongedurig laaien, is mijn aanwezigheid beweging en getril.

Waarom? - tenzij om rust te vinden... Hoe lang? Wie weet... wat eens begon, duurt voort. Nog ben ik niet gans Ik, maar ongekende krachten zijn voortaan in mijn kern besloten, nauw bedwongen door al de anderen die mijn ruimte namen, gevangenschap waardoor ik ben ontbrand. Ik ben een steekvlam nu, beperkt in een klein stofje; een dommekracht die licht ontploffen zou, als ik maar vrijkwam. Maar ik lig bedolven in 't lichtelaaie magma van een ster.

En wacht miljoenen jaren in het tijdeloze, geslingerd en gebeukt, gesmeed, gestaald, gebroken, en word mijzelf, en groei. Dring langzaam weer naar buiten, door duizend buite-

lingen meegevoerd, van wie daar naast en op en om mij dringen, mee-kokend in een kolk van licht.

4

Was ik er niet, een zeldzaam evenwicht zou zijn verbroken in deze sterke, gloeiend-witte ster. Was ik er niet, zo klein en toch zo enig, hij zou uiteengespat zijn als een broze bel. Mijn nietige aanwezigheid is een der banden, die een heelal tezamenhouden; mijn luttele kracht is een van de motoren, die deze ster voortdrijven en behouden. En ik zou nóg mijzelf niet wezen? Steeds nog onbewust, oningewijd?

Er is geen heugenis die ver teruggaat, de sluiers van ons gisteren doorbreekt. Slechts heden is er voor wie altoos worden, zij kennen slechts één lang vandaag. Zij zijn alwat zij bezig zijn te wrochten, een zonnestof, een nevel of een ster. Zij reiken verder dan hun grenzen en hun tochten, hun mogelijkheden en hun lot. Zij zijn de kiemkracht van de wereld, haar droom, haar hoop, haar werkelijkheid. Zij zijn haar godheid, demiurgen, behouders en bestendigers der eeuwigheid.

O altoos wordende, die steeds verandert, en binnen die veranderlijkheid uw enig wezen uitstulpt in het worden, en altijd door uzelve zijt! O kiemkracht van een lichtcel, van atomen, van sterre-sporen, zaaisel in de nacht! Stuifmeel van goddelijke bloemen, voorwereldlijke mest vol van verholen dracht! Ook dit is Eros, en in mij erken ik onbeteugelbaar zijn groeien, onderken ik met het wassen van mijn ster mijn groei; dit haken naar vereniging en vrijheid, dit slingeren tussen daadloosheid en doen; dit vlieden om weer in te keren; deze afweer, dit verlangend spoeden...

Nu ben ik dan een ster, een lichtend-onbekende; wel deel van het geheel, maar toch een wezenskern. Zijn licht kan ieder zien, die uitkijkt naar de verte; ook mijn klein licht draagt daar zijn deel toe bij. En in de korte flikkeringen, het kloppen van zijn vurig hart, wenkt mijn verlangen mee

naar andere sterren, trilt mijn verlokking mee door zwarte nacht. En raakt de wimpers van wie nog gelovend, naar sterren opzien en hun stille wacht betrekken aan de rand der steden, vol hoop, vol heimwee en vol zekerheid. Zij werden reeds wat ik eenmaal zal worden, gelovig en ten dood bereid, en zien mijn boodschap als een wenken uit kinderjaren, licht als een geboortefeest.

Mijn ster zweeft voort. De boordeloze ruimte heeft voor dit drijvend schip geen ankerplaats. Het wordt door licht gestuwd, door licht gedragen, danst op het licht, vergaat in storm van licht. Het groeit zoals de dingen alle groeien uit heel de samenhang van duizenderlei stofjes, uit de ruimte die zij aan elkanders werveling gunnen, uit de dichtheid van hun ingesloten-zijn.

En eerst - hoe lang is dat geleden, en hoe lang moest dat nog duren - was ik zo deel van een steeds krimpende, steeds witter en steeds gloeiender zich wentelende ster, die badend in haar hitte-licht, zeer eenzaam en zeer stil haar weg vervolgde; wit-gloeiend toen, met blauwe weerschijn, dan vergelend tot oranje, en allengs zich dovend tot een dieper rood. Niet zonder krampen; met een plotseling weer hoger laaien, om dan weer saam te trekken: een ontzaglijk hart van vuur, dat zoals alle harten klopt, en met de jaren moewer stompt, nog wel een enkele maal wordt opgeschrikt door een gedachte, een te lang gemist gevoel, en voor een poos weer luid gaat bonzen, maar dat daarna weer vertraagt, zich door een vreemde kilte voelt omgeven en ternauwernood meer slaat.

Want al wat licht en straalt en leeft en is, verspilt zichzelf en raakt vermoeid; verarmt, maar wint toch aan substantie door voortdurend samentrekken: onze groei ten dood, nadat wij eerst gegroeid zijn tot de volle omvang onzer schijngestalte. Warmte en licht te stralen naar het onbekende rond ons, wat is anders onze roeping en vervulling?

Nog ben ik lang niet Ik, maar zeker al op weg de zin te vinden van mijn wording en het onverwoestbaar kenmerk van mijn herkomst, van mijn einddoel. Als de vonk van een

geweldig licht, ben ik geweldig licht; en als de spark van een verzegend vuur, geduchtig vuur. Mijn roep is uitgezonden door het universum en doortrilt het gans. Millioenen andere sterren zijn doorschokt van deze lokroep, trillen tot hun diepste diepten op de echo van mijn klein, maar goddelijk bestaan.

5

Dan volgt opnieuw het grote avontuur: de zelfherkenning aan 't gelijke, en de koppeling aan dat wat eender is als wij, - het samentreffen met een andere ster, op ongekende afstand en toch al te zeer nabij. Omhelzing die haar armen onverbiddelijk ofschoon onzichtbaar, door de ruimten slaat en ons bijeentrekt, onweerstaanbaar, - tegelijk ook onweerstaanbaar ons uiteenhoudt. Zodat wij, gemarteld door verlangen en door haat, voortdurend om elkander heen roteren, man en vrouw gelijk, of kameraden in de strijd, begeren en verafschuwen, naar samensmelting snakken, en toch wild ons weren en de armen uitslaan om vereenzaming en grotere ruimte.

O mysterieuze trekkracht die ons zo doorwoelt en doorelkaar schudt om ons weder weg te smijten; tederheid, ontweld aan ons niet en niet aan den ander, maar aan dat wat tussen ons als afgrond gaapt en als een hoge welving ons omspant. Geen warmte die het innerlijke wezen zozeer samenbindt, als deze opgevangen warmte van buitenaf, die ons omspeelt en streelt en lokt en weer terugslaat, en waarmee wijzelve lokken, vleien, deinzend ons vermeien in een cirkelende vlucht. Zijt gij dit ook niet, Eros?

Maar eens ontstaat dan uit dit spel de vrucht, door kracht van buiten aan ons lijf onttrokken, een uitgestulpte brug over de afgrond losgetrokken, en zwevend nu, in zelfstandigheid. Zo werd ik een planeet, verkoelend in het duister, als niet het moeder-licht der ster waaruit ik voortkwam, mij half nog bleef beschijnen, - ten halve slechts, wijl de andere helft

zich telkens weder wendde naar de andere ster, die mij te voorschijn riep.

Tweevoudigheid houdt voortaan mij gevangen van pool tot pool, terwijl mijn hitte blust, en van mijn sterren-aard niets anders meer zal blijven, dan de eeuwige cirkeling om 't sterren-middelpunt. Niet meer? Het gloeiend stolsel dat nu in mijn diepten kookt, ben ik dat niet? De dampen die hun nevelwaas wijd om mijzelve wikkelen, ben ik dat niet? De ruwe korst met stapeling van chaos boven chaos, ben ik dat soms niet?

Ik ben geworden, nog niet gans, ten dele slechts, maar half toch reeds geboren, aarde-geest en aarde-stof, tweeledig en gespleten in vijandigheid, maar tot een eenheid saamgesmeed, waarin het Andere en Ik, Ik en het Andere bezig zijn het Eendere te worden. Dit is het aards bestaan.

Een heugenis aan sterrenbrand, aan uitgezwermde atomen, aan het golfje mogelijkheid dat ik eens was, blijkt al wat mij bezielt en nog in stand houdt. Heel de rest is slechts omhulsel, zware ballast, die alleen behouden wordt door 't kleine sprankje heugenis. En onderwijl verkoelt mijn nieuw verblijf, verstart de aarde in het stoombad van haar witte dampen, nestelt zij zich in de wolken, die doorzeefd van sterrenlicht, van zonneschijn doordrenkt, zich om de bergen-stapelingen en in diepe dalen leggen, in ravijnen kruipen en zich overeindgericht in wijde kratermonden, hoog ten hemel heffen.

Heugenis aan sterrentijd is dit voortdurend stralen van onzichtbaar licht, vol weke warmte, om de aardeklomp te doen verkillen en de taaie korst te doen verharden, en de grote modderbellen droog te koken tot gebergten, en de eerste dauw te vangen die de wolken achterlaten in de plooiën der gesteenten. Heugenis aan leven is dit langzaam sterven, dat de aanloop is naar hergeboorte, naar nieuw leven.

En ook hierin is het stofje dat ik ben, het aarde-deeltje op deze trage kogel, wentelend van dag in nacht, van koud seizoen naar hitte, niet alleen noch uitgezonderd in het lot van alle zijn. Daar glanst de gele, vaak besnoeide schijf der maan, ginds in het laatste avondlicht klimt Jupiter, bij jonge

dageraad kwijnt Venus; kleineren, groteren dan ik zijn soortgenoten, evenals de hogere, ongenaakbaar-ver uiteengestoven sterren lotgenoten zijn van mij, die eenmaal was als zij, en eenmaal weer zal worden wat zij zijn geweest.

Dit weten, deze zekerheid uit een geheugen dat mijn fijnste wezen is, zal voortaan mij bewegen, zal mij richting geven, zal mij door al mijn gedaantewisselingen voeren tot mijn zuiverste bestaan, tot wat ik waarlijk ben, niet ken nog en zelfs niet vermoeden kan, maar wat mijn kiem is, wat mijn oorsprong en mijn eind behelst en zin is van de kringloop onzer eeuwigheid.

6

Want aan de mineralen ben ik als atoom ontsnapt, en in de wateren als atoom gedoken. Aan kool- en zuurstof heb ik mij gehecht, en ben naar fosfordampen uitgebroken. Mijn kiemkracht heb ik vastgelegd in de verwerking der gesteenten, die glimmend uit de regennacht zich heffen waar een zonneschicht hen midden in hun wezen treft, uiteenslaat en verkruint, zoals hij metalen uit elkander beukt, kristal vergruist tot zand, - en uit die grauwe zavelgrond de zachte beddingen zich vormen, waarin regen zinkt, de warme poel zich uitbreidt, tot een meer wordt en een zee, een wijde oceaan. Door winden opgezweept tot golven die de rotsen staag beknagen, wordt die zee het karnvat der atomen, de open moederschoot waaruit het samenstel dat ik opnieuw bevrucht, ontstaan kan en ontkiemen.

En zo ontstond dit wat het leven heet, - het levend worden en vergaan. Geen die in woorden spreekt, heeft ooit dit groot geheim der wording van het Ik tot leven achterhaald; hoe uit het zilte nat en de verweerde stof een cel ontstond van plasma. Eindelijk Ik? Een stipje purperwier dat zich begint te delen, dat opschiet naar het licht, kristal nog, maar beweeglijk, en om zich heen zijn evenbeelden zaait. Ben ik dat nu? Het deelt zich en vermenigvuldigt; het wordt zichzelf

duizendmaal, en draagt in elke splitsing weder het kenmerk van zijn eerste aard.

Ook dit, het delende, is Eros, is zijn drift naar zelfherhaling, naar bestendiging-in-aantal. Splitsend ónder-gaan, maar in de reeks de onsterfelijkheid behouden, dit is leven, en aldus heb ik altijd geleefd, en zal ik nimmer sterven, enkel overgaan en verder zwerven. Doch die dooltocht is nog lang... want zo veelvuldig zelfs, ben ik nog niet geheel mijzelf.

Ach, altijd nog niet Ik; het is nog zo gebrekkig, dit prille groeisel uit de zee. Maar lang daarna - en kort toch na de sterren - ontgroeit het ook de brakke waterdiepte en streeft naar 't oppervlak, zoals ik eenmaal uit de sterren-diepte ook werd getrokken naar haar buitenkant, een hagelsnoer door licht geheven en losgescheurd tot nieuwe afhankelijkheid.

Zo-ook de cel, waarin ik voortaan lig besloten, een groene knop thans aan de waterkant, doordrenkt van licht en daarom staag zich delend, opstrevend naar de zon, gereed tot bloei.

Dit klein begin van wat ik bezig ben te worden, klimt immer opwaarts; uit de donkere grond boort het zich in de ijle, ademt, voelt zijn sappen gaan van cel tot cel, de vaten spannen en de knoppen zwellen, 't jonge blad zacht beven op de wind. En is het gunstige seizoen gekomen, dan toont het, nietig eerst, maar toch herinnerend aan zijn afkomst, ster-gelijk, een bloem, vol zaligheid geopend voor het licht, en daarna samenschrompelend tot een vrucht. En deze weer geeft vele, vele zaden, vermenigvuldigt de oude kiem, leeft in zijn kiemkracht door de eeuwen voort.

En uit het veen van mijn vergane planten, in duistere krochten van de zee misschien, maakt zich een cel los, die alleen gaat zwerven, en die de eerste amoëbe wordt. Ook dat ben ik. Ook hier ben ik in wording, gedragen door een middenstof die mij doorspoelt en voedt en altijd-door doet delen, en nieuwe soorten telen, voortdurend beter aangepast. Al naar de aarde woest bleef of zich liefelijk vormde, al naar de grond verzengd werd of door ijs bedekt, zocht ik een betere gedaante. Leeuw ben ik en slang geworden, adelaar en bij, en walvis,

kolibri en worm, olifant en luis, en uil en aap en kikvors. Zie, ik leef bij dat wat ik al vroeger was: op bomen en in zeeën, onder 't lage gras of in zeer diepe holen; sterf in de ene soort, maar ben herworden in de andere.

Eens, het moet een wonderbare dag geweest zijn, werd ik ook een mens.

En hier eerst zult gij mij verstaan, wijl ik uzelf werd, en gij meent uzelf ten deel wel te begrijpen. Doch ik zweer u, ook als mens ben ik nog niet gans Ik... Gij weet hoe onvolmaakt dit pogen om door denken en door voelen dit verwonderlijke zelf te omvatten, is gedoemd te blijven. Maar het wonder is geschied, dat ook in het door pijn gemarteld lijf, bedreigd met dood en honger, koude en angst en slaap, een keer de heugenis ontwaakte aan wat ik was, en wat ik worden zal. Nog hoor ik 't vroegst gestamel van de mensen: 'Zie, ik ben uit God en zal tot God mij wenden. Red ons uit de klauwen van de dood, o God, en berg ons in uw schoot!' Zo sprak de vrees van wie hun heugenis verloren; zo werd een poos het sprakeloos besef van al wat is, verstoord; zo bad mijn schijngestalte, maar geen troost verkleinde ooit zijn angst voor langer dan een uur. En dat wat in mij lachen kan, het glimlacht thans om al die dwaasheid en het heeft diep medelijden met mijzelf.

Doch deze kinderlijke blindheid is geweken. De vonk is immers toch niet uitgedoofd; nog steeds vibreert de oudste energie, die als een golf van mogelijkheid vervulling zocht in elke kans, ook in de winding van ons brein en in de kamer van ons hart, en wordt uit angst en smart, verrukking, eenzaamheid en liefde, weer de heugenis ontstoken aan ons wijder zijn. Gestorven is de oude Pan, maar op het groot geweeklaag dat de kusten langs, en over de eilanden van ons bestaan geloeid heeft, is het diepe stilte-uur gevolgd, waarin de heugenis ontwaakte, dit wat ons bewustzijn is: Ik ben uit licht en zal tot licht ontbranden; nog niet gans Ik, zolang ik mens moet zijn, maar dichterbij dan ooit genaderd tot de overgang, die me in de lichtsfeer voert. Niets kan mij redden van de vele trappen, die ik daarheen bestijgen moet. Doch ik

zal gaan, want in mij brandt de leid-ster, die feilloos mijn bestemming wijst.

Wij zijn met velen, zijn steeds veel gebleven, van 't allereerste oer-begin. En gij zijt ik, en ik ben u, het Andere in het Eendere, en ben ik eenmaal 't Al, dan ben ik waarlijk Ik. Onsterfelijke Eros, die ons meevoert als Orpheus eens de stenen dansen liet, gij drijft de vrouwen in der mannen armen, de mannen in der vrouwen schoot; gij zijt de oorzaak der geboorten, verzoent ons met de reis des doods; gij doet de lippen smachten naar het kussen, de handen naar een strakke borst, de ogen naar het licht van ogen, het oor naar wat in bronst gepreveld wordt. En uit dit eeuwig zoeken van de zinnen, maakt zich de vonk van licht eens vrij: het weten dat elk aards beminnen een jacht ter zelfbevrijding is.

Hoe lang nog? Ongeteld zijn al onze aeonen, zijn onze eeuwen ginds en onze jaren hier, blijft deze vonk in vaders en in zonen, drijft deze vonk ons in een vreemde schoot. Dit is het licht dat voerde uit spelonken naar steden vol paleizen-pracht; dat ons bloeddronken brein de wroeging heeft gebracht, die telkens weer een vrede-rijk doet stichten. Dit is ook de vonk die in het oog der wijzen lacht, en aan de stem van eenvoud warmte en nadruk geeft. Dit zal in elke nieuwe nacht de wereld weer verlichten... En dan, uit de gemene nood der zinnen ontstijgt de ziel het enge dal en stroomt het hemelruim straks binnen, als licht dat tussen sterren valt.

Wat eenmaal Eros werd genoemd, laat ons 't dan nogmaals prijzen, eer wij verder gaan en reizen uit dit land van veel bekommernis en veel vergeten. Ogen zien wij om ons heen en worden lichter; kinderen wenken in hun ongeborenheid ons uit de schoot der meisjes; vriendenlach en vrouwenhanden maken ons tot dichter; en wat reeds aan Ik in ons aanwezig is, zoekt in de Andere zijn evenbeeld, zijn tegenpool. Gezegend, Eros, zij het vinden!

Want bij deze vondst glanst heller dan voorheen, in een geluksflits het bewustzijn: dat hetgeen wij bezig zijn te worden, machtiger en grootser is dan wat we als mens hier zijn

en dromend wanen in de kleine grens van ons bestaan. Wij zullen boven ons uit, verder dan onszelve reiken, scheppen en boetseren aan 't bewustzijn dezer eeuw; en niet versagen om haar lafheid, niet vertwijfelen om haar zeer.

Neen, ik ben nu nog niet Ik, nog lang niet Ik. Dit hier is doorgangshuis, is brug; ik ben nog zaad, nog zucht van een gedachte die zich straks pas openbaart. Maar in mij draag ik reeds de vrucht en neemt verlangen reeds zijn vlucht naar 't buiten-aardse. Licht zal 't afscheid zijn, zo licht als 't nimmer was in andere schijn-gestalten; en ik zal weer gaan naar nieuwe halten, even kort en tijdelijk als hier. En ook van dit geen andere heugenis behouden, dan een licht-atoom te zijn geweest, op reis van ster tot ster, van nevel naar planeet, van stof naar geest.

7

O wonderdag, o feest van mateloos herkennen, als uit de droeve kolken van de dood dit sprankje Ik zich oplost en een damp gelijk, die uit de branding opstijgt, in het blauw vervluchtigt. Als mijn wezen met de snelheid van het licht, bevrijd en zwaarteloos geworden, weer de ijle ruimten tegemoet snelt, sterren langs en dichte nevelbanken flonkerend van sterrenlicht, de leegten in, de grenzenloze diepten, de afgrond waarin elk getril verstilt en elke roep verstomt, en elk verlangen uit elkander vliet.

Daar ben ik eindelijk stil. Een heugenis aan Ik. Niet eens meer dit. Een mogelijkheid die werd vervuld en niet meer is. Licht uit het licht, en schaduwloos verzwolgen, zodat het niet meer weet of het nog is. Ik ben mijzelf geworden: Al en Niets. De open schoot der ongeschapenheid.

Dat wat mij uitzond, heeft mij weer gevangen. Dat wat mij uitgeademd heeft, omhul ik weer. Dat wat ik vluchtte, heb ik toch gevonden; in wat ik zocht, verloor ik mij geheel. Hier zwijgen alle woorden en ontbreken namen. Dit is de blankheid, de oeverloze zee. Daar zal 'k verwijlen of opnieuw be-

ginnen; een mogelijkheid, een kans zijn, onvervuld. Van al wat ik vervulde, niets herinneren, wijl ik niet meer mijzelve ben, - voorgoed het Andere geworden, herschape in de bedding van het Niet. Veel wijder nu, en toch tot kern gekrompen; gans vlak, gans effen blank, gans stil. Voorgoed wellicht zo voort te sluimeren in ongewekte goddelijke wil... Zal dit het einde zijn?

Ach, woorden die alleen op mensen en op dingen doelen, laat ons ze niet verspillen, of naardien de machteloosheid van ons arm verbeelden zich uiteten wil, voorzichtig en van de armzaligheid bewust van wat wij willen zeggen, onze woorden snel verwissen, - schrijven in het zand of in de oceaan, en spreken op de toppen van de bergen, waar de wind ons stamelen verwaait en nergens echo's laat.

Ik wilde dit klein deel dat ik reeds werd en straks zal worden, in wat ik hier kortstondig ben, herkennen en bepeinzen; namen geven aan het nameloze dat ik was en wordend achterhaal. Ach dwaasheid, vuur en vonk en ster en zee te noemen, torens der onwetendheid en kijkers der begoocheling te bouwen, om dat wat onnoembaar is, een vorm te geven en een naam.

Vergeeft die dwaasheid, gij die wetend, niettemin de zwijgzaamheid betracht en woordeloos kunt spreken. Wat wij doen, is spel. Met letters en getallen, kleur en beeld, muziek en woorden; met de instrumenten onzer handen, met de flitsen van 't vernuft, onze verdichtsels en verhalen. Al het andere, het grote, het geweldige is ook spel. En wat ons noopt tot spelen is ook heugenis aan dat ontzaglijke: een mogelijkheid vervullen, wordend onze levenskracht in elke vore zaaien, als een vuurwerk branden, spelen en verspillen.

Wijl het grote doel onvindbaar is, en niet voor onze kennis weggelegd, alleen in onze drift, in ons verlangen leeft, om op te roepen wat geen keel kan uiteten en geen pen beschrijven: ons geheim, ons wordend zijn, ons Ik!

Epiloog

Melkweg

Opdat wij denken aan de grote moeders, die van deze naties, die van het geslacht en die van ons; opdat wij denken aan het eerste voedsel, dat ons gevormd heeft in de warme schoot, en later, uit een volle borst geboden, de leden zwellen deed en kracht gaf aan de pols; opdat wij weten zouden van de weelde, waarmee het leven melk en zaad verspilt, en roekeloos zich breidt naar alle breedten, waar voedsel is voor kroost en nageslacht, - daarom golft over heel de hemel zulk een wijde Melkweg, nacht aan nacht.

Al bij het eerst begin der dingen, toen Atreus het behoed geheim der sterren aan de stervelingen grootmoedig openbaarde, werd dit ontzaglijk spoor getrokken, hieven alle ogen zich naar de oceaan van wereldmelk, waaruit de vette aarde losgekarnd werd, weke rots zich stremde als klompen kaas. En Hera's borst, die van onsterfelijkheid ons speende, vloeit nog steeds over bij het vroom bedrog van wie als Herakles en Bakchos zochten te drinken van het goddelijk vocht, - om voort te leven door aeonen als niet te stelpen stroom van zaad en zonen.

Is elke ster van de ongetelde die daarin drijven, niet een ziel? En zijn wij zelf niet als de onvermelde miljoenen die ons teelden, reeks na reeks? Hoevelen zullen na ons komen, als de ijzeren eeuw voorbij is en dit dal weer wordt als de oevers langs de stromen van sterrenlevels, vreedzaam al wat in het licht groeit, zelfgenoegzaam en van goddelijkheid vervuld?

Zo zij ons voortaan 't laatst geheim onthuld, van wat het naamloos menigvuldige beduidt, dat wij als één erkennen. Uit onbetaste borsten stroomt het leven uit, een melk van werelden, een wel van wezens; maar daarin gestremd, zoals het eiland dat de Melkweg deelt, de blauwe woestenij van ons verlangen, - de hunkering naar u, o grote Moederschoot, o Borsten der Verzadiging, o alomvattend Wit.

De kolenzak

Wij kijken, wij kijken een gat in de nacht, en daarachter, daar is de Kolenzak. Wie eenmaal op Zuiderbreedte komt, raakt zelfs van de leegte niet meer verstomd.

De Melkweg maakt onze nachten vol, maar daar middenin ligt het zwarte hol. Het land van melk en honing is ver; in de Kolenzak ligt geen enkele ster.

Diamanten hemel, topazen licht, dat bij den Kentaur en 't schip Argo ligt. Doch daartussen verdwijnt je blik in het niet, wanneer je de donkere Kolenzak ziet.

O zeeman, zeil niet met de Argo mee, al is de hemel één effen zee. Want voor je het weet zink je weg in het wak van die ijzige baan, - in de Kolenzak.

Zo menige schipper heeft al gedacht: Ik wou bij mijn huisvrouw zijn voor een nacht. Als hij kijkt naar de sterren en denkt aan huis, vallen zijn ogen vol kolengruis.

Ach, over de Zuiderkeerkring varen, heeft zelfs voor een ouden rot nog gevaren. Voor menigeen 's nachts op een stille kijkuit, werden daar de laatste glazen geluid.

De zee kreeg het lichaam, maar 't is of de ziel omhoog in de donker Kolenzak viel. Alleen de allerbesten, die ziet men nog pinken waar Wolf en Vlieg uit de Melkweg drinken.

Wat achter de Melkweg is, achter de nacht, dat heeft nog geen wijsgeer ter wereld bedacht. Eén blik in die leegte slechts is ons vergund, één plek waar de sluier geheel is gedund. Voor die diepte voelt men zich klein en zwak, - niet meer dan een Vlieg, bij de Kolenzak.

Dat een ster ons dan bijsta in angst en nood, en ons tegenstraal' uit het gat van de dood. Dat een ster naar behouden haven ons leid', daarboven in Gods oneindigheid.

Van Maanen's ster

Zoals bij mensen de gestalte van een bedelaar een edele ziel, een grote geest herbergen kan; zoals onder de valse rimpelhuid van een gerijpte vrucht de zoetste smaak, het fijnste vlees de tong bekoort; zoals een jonge vrouw zeer stil en ingetogen, in haar bescheiden kleed verhuld haars weegs gaat, en geen weet, welk een hartstochtelijke minnares en welk een schone bajadère zij in bed kan zijn, - zo is Van Maanen's Ster de kleinste die men thans nog kent, en toch, welk een bijzonder licht!

Wellicht nog kleiner dan de aarde, maar talloos vele malen dichter saamgespannen dan de zon, gloeit zij met dof-verblinde hitte, met een hardnekkige innigheid die onbegrijpelijk is. Een witte dwerg, maar van enorme, in zichzelf gebreidelde, gebalde kracht. Een vuist van wereldenergie, tezaamgekrompen door laatste felle wil tot onverwrikbaar zijn.

Zo schijnt de ouderdom van vele sterren, die in hun aanvang ontzagwekkend groot - als Beteldjuz, die miljoenen zonnen kan bevatten - zichzelf uitstralen met de kracht der jeugd; tot zij verarmd, beperkt, maar van het overtollige ontdaan, zich concentreren op hun kern, en een gans eigen, gans gestaald karakter krijgen. Massief geworden vuur, witgloeiend, onvoorstelbaar zwaar, maar weinig lichtend, bijna niet opvallend... tenzij voor wie niet naar de oppervlakte en de straling ziet, doch naar de pit, - zo is Van Maanen's Ster, die ons zo kleintjes en verholen toont, wat deze Aarde óók had kunnen zijn, indien ze niet van ouds een tranendal geweest was, maar een grote, wilde ster!

Zwanenzang

- Witte Zwaan, die door de Melkweg wiekt, waar komt gij, stralende, vandaan? Uit welke schuimzee van de nacht, uit welke zonnekolk, welk onderlicht? En waarheen vaart ge thans?

- Gewichtloos weg uit eeuwige winterdagen, ben ik naar hier gezwefd, o mensenkind. En waar ik heen ga, moet ge mij niet vragen. Wie kent zijn pool? Ik dool slechts door de nacht.

- Zijt gij de vogel die eens Leda's minnaar werd, en in het witte dons van al te slanke leden haar vergeten deed der mannen gunst, der vrouwen zelfbeperking? Zijt gij de blanke, smetteloze jeugdverderver?

- Ik weet niet, mens, waarvan gij spreekt. Ik weet alleen: wie zich aan schoonheid geeft met lijf en ziel, baart goddelijk broedsel, een onsterfelijk werk, de Dioskuren van verstand en hart, trouw aan 't verlangen waarin zij hun oorsprong vonden.

- Vaak heb ik het getracht. Maar ach, een ieder weet, hoe schamel 't werk van deze handen tenslotte wordt. De kunst is lang, het leven kort; ik vrees, wij zijn als gij, slechts Kuknos nagevolgd, die driftig zich op grote dingen stortte, en driftig werd gedood. Alleen genade van een god verandert dan, als om de eer te redden, zo'n wreed verslagen kamper in een slanke zwaan.

- Een zwaan werd Kuknos, wyl hij Faëton betreurde, zijn al te overmoedigen, toen, neergestorten vriend, en zijn ontroostbaarheid Apollo's hart ontroerde. De schoonheid die men najaagt sterft altijd onder het vangen; onze idealen zijn als Faëton, vermetel, doch ten ondergang gedoemd... En gij en ik te zeer gelijk aan dezen Kuknos, dat is waar..

- Welaan dan, witte vogel, wikkend door de Melkweg, troost mij voortaan met uw trouwe licht, vertroost de lange nachten die ik, hakend naar een onbereikbaar schoon, doorwaak. O Deneb, trouwe ster, o Zwaan der stille uren waarin ik mijzelf hervind; zal er een plaats zijn en een ster voor mij,

dicht bij uw vleugels, in uw nevelveld?

Verwacht mij dan; al spoedig zal het wezen. Te weinig is 't, wat mij nog bezighoudt...

Verantwoording

Wat wijze meesters mij vertelden, - twee Russell's, Eddington en Jeans, Newcomb, Bohr, Planck en Born, de Sitter, Kugler, Pannekoek en vele, vele anderen - is hoge wetenschap, verwerkt tot een klaar tafereel; bestemd tot ernstig overwegen en verheuging van de geest. 't Is eerbiedwaardig weten dat van jaar tot jaar vernieuwd, de trots is van het menselijk brein, en eert wie er aan schiep.

'Hetgeen veraf is en zeer diep, wie zal dat vinden?' zegt de Prediker, maar ook: dat 'van veel boeken maken, er geen eind is, en veel lezens een vermoeienis des vleeses is'. Bestaat dan ijdel en dwazer bezigheid, dan te herzeggen wat door zoveel grote meesters reeds gezegd werd? 't Is hun schuld niet, dat hun leer bij mij haar vaste kern verloor, en daarvan weinig meer bleef hangen, dan hetgeen de fantasie bekoort.

Ik ben hierin zoals een kind, dat nauwelijks luistert, of 't begint al met zijn spelend vragen; en zijn spel bouwt werelden uit niets of uit de snippers die de groten achteloos om zich strooien. Neen, mijn eerbied voor de dingen is niet groot, - slechts voor hun vorm en kleuren, voor dat wat versiert, bekoorlijk is en vluchtig. Om wetenschappelijk te zijn, moet men veel minder speelziek wezen.

En toch, *zij* zetten mij op weg, de wijze meesters, om beschouwelijker te worden op het feest der zinnen, en een nieuwe droom te weven waar de dagdroom ophoudt en de lange wake van een slapeloze nacht begint. Waar het alledaagse wordt ontluisterd, maar om deze naaktheid zich weer nieuwe luister spint tot redelijker schijn. Onbezonnen als een kind ging ik mij wagen in het ongewisse, waar zelfs dromers van professie zich zo licht vergissen bij hun stamelingen.

Is het ook geen tijd voor zakelijker bezigheden dan dit neuriënd praten, dit prozaisch zingen? Ik betwijfel het. Temidden van het groot krakeel door wilde horden aangesticht, van moord, verkrachting, gewelddadigheid, van stedenbrand en bommenregen, heb ik lange dagen op de zon der redelijkheid gewacht en vele nachten uitgezien naar de éne ster van

hoop en vrede, - en ik vond haar niet. Doch uit de andere, de vele lichten die ten hemel staan en schijnen over goed en kwaad, vijand en vrienden, is wel dikwijls troost mij toegewenkt. Hun boodschap heb ik vaak verstaan en mij geborgen in 't besef dat al wat groot is schenkt: hoezeer dit leven in zijn broosheid dat van het heelal weerspiegelt; hoe de ziel tracht weg te streven uit de knelling van dit aards bestaan, magnetisch aangetrokken door het wijdere, lichtere, buitenaardse. En geen vleugels dragen ons zo hoog en snel uit deze droeve dalen naar dat ruim, de nacht in der onkrenkbaarheid, dan deze ontroering, dit besef.

Zo werd hetgeen ons verre is, mij zeer nabij en zeer vertrouwd, en heb ik wat mij bezighoudt sinds jaar en dag, in woord gebracht. In het banale alledag heb ik de poëzie gezocht, als een verstrooid en schichtig mens, te speels voor dichter en te dom voor een geleerde. Van mijn wens het allerzuiverste te zeggen, werd niet veel verwerklijkt. Onvolmaakt zal altijd wezen wat ik doe.

Maar waarvandaan de moed dan om te spreken?

Och, als iemand, niet te moe van al het lelijks dat ons driest omjoelt en pijnigt, luistert naar wat hier gezegd werd, - naar het ongezegde juist, dat door de regels heen gefluisterd, van heel andere dingen spreekt: het hoog en vrij bestaan in onaantastbaar licht, aan einders die de aardse schenners nooit bereiken, - als zo-iemand ergens luisteren mocht en iets van 't ongezegde in zichzelf herkennen, - is dat niet genoeg?

Hij zal bij wijze meesters zoeken wat hun wijsheid is, maar in dit boek, dat als een prentenboek voor groten, enkel beelden en verpozen wil, verschonen wat te luttel bleef in te weerspanning proza. Alle woorden bergen dubbele zin: die van hun klank en teken, en die waarmee de eigen geest ze tot onszelf doet spreken.

Dat dan ieder vinde wat hij meebrengt, en wie commentaren wenst, hij kan ze licht vergaren bij de meesters die ik noemde en die ik dank!

1936-1945